Almanachas

ŽURNALISTIKA

2017 (I)

Almanachas
ŽURNALISTIKA 2017 (I)

Autoriai
Palmira Martinkienė
Daiva Červokienė
Viktoras Trofimišinas
Brigita Sabaliauskaitė
Juozas Kundrotas
Gintaras Kaltenis
Jonas Trinkūnas
Vytautas Žeimantas
Jolanta Beniušytė
Antanas Anskaitis
Petras Algis Mikša
Povilas Sigitas Krivickas

Leidinio redaktorė
Jolanta Beniušytė

Kalbos redaktorė
Angelė Pletkuvienė

Dizaineris
Simonas Barščiauskas

Leidinį prenumeruoti galima (leidinio indeksas 5329) Lietuvos pašto skyriuose arba internetu, užpildžius prenumeratos kvitą adresu http://www.prenumeruok.lt/NewSubscription.aspx.
Metinė prenumerata kainuoja 5,79 Eur, vieno numerio kaina 2,90 Eur.

ISNN 0135-1346

Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2017
Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą „Regionų medijų vaidmens ir pokyčių įžvalgos – kalba žurnalistai“

(Fondas yra įsipareigojęs 2017 m. projektui vykdyti suteikti 6 000 eurų finansinę paramą)
(„Redaktorės žodis“, „Apie senų vilkų dantis: keletas rajoninio laikraščio redaktorės portreto detalių“, „Vidas Mačiulis: gyvenimo variklis – žurnalistika, charakteris ir genai“, „Nijolei Baužytei už „Mūsų miestelius“ įteikta Petro Babicko premija“, „Žurnalistai – Lietuvos meno kūrėjų pasaulio dalis“, „Visuomenės informavimo etikos kodekso taikymo praktiniai aspektai“, „Gyvybinių žiniasklaidos funkcijų onkologija“, „Kauniečio žurnalisto *credo*: išlikti savimi“, „Laisvas žodis ir šiandien turi būti ginamas“, „Šiemet savo šimtmetį pažymintis „Lietuvos aidas“ suklestėjo Kaune“, „Kaunas – Lietuvos radijo lopšys“, „Kauno radijas – Klaipėdai: atminimas išliko iki šių dienų“, „Kaunietis žurnalistas ir vertėjas Petras Dovalga: prikeltas iš istorijos užmaršties“, „LŽS Kauno apskrities skyriaus žurnalistai šakiečiai padovanojo gražią Spaudos šventę“, „Loreta Jastramskienė: praktikuoju gylį, ne plotį“, „Taiklusis kaunietis karikatūristas VLABER, arba tikėtini VLABERIO netikėtumai“, „Kas, kur, kada – 2017 metai: nuo sausio iki liepos“, „Anų laikų demokratas“).

Viršelyje – kauniečio dailininko, fotografo Vladimiro Beresniovo (VLABER) karikatūra

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2017 (I)“
Formatas 17x24 cm, 8 sp. l. (128 p.)
Leidėjas Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija
Adresas: Jogailos g. 11, LT-01116 Vilnius
Spaudai parengė leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius
Tel. / faks. (8 5) 265 06 29, el. p. kriventa@kriventa.lt, www.kriventa.lt
Tiražas 600 egz. Pasirašyta spaudai 2017 07 07
Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius, www.petroofsetas.lt

Redaktorės žodis

Asmeninio albumo nuotr.

Štai ir vėl atsiverčiame 2017 metų pirmąją almanacho knygelę, kuri supažindins Jus, mieli skaitytojai, su šauniais Kauno žurnalistais. Duokime žodį kauniečiams! Juk Kauno miestas – Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) lopšys, menantis dar prieškario žiniasklaidos laikus, pogrindines spaustuves, o Kauno žurnalistai – spaudos tradicijų puoselėtojai. 1922 m. Kaune įkurta Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjunga. 1929-aisiais LŽS tapo savarankiška organizacija. Savaime suprantama, kad pristatyti visai Kauno žurnalistikai, turinčiai tokią turtingą ir solidžią praeitį bei nemažiau įdomią dabartį, vieno kuklaus almanacho puslapių išties per mažai. Tad su kūrybingais kauniečiais kolegomis, redakcijomis, kūrybinėmis organizacijomis dar atversime ne vieną pažinties puslapį ir antrojoje šių metų almanacho knygelėje.

Nusilpus nacionaliniams dienraščiams, mažėjant televizijos laidų populiarumui, o tai rodo paskutiniai skelbiami duomenys, ypač svarbu atsigręžti į regionų žiniasklaidą, kurią vietos bendruomenė labiausiai skaito ir vertina iš visų medijų. Būtent regionai šiuo metu turi labai didelę įtaką informacijos prieinamumui, sklaidai, jų kultūrinio patrauklumo didinimui. Stipri regioninė žiniasklaida – stiprūs regionai, stipri Lietuva.

Gal ir per skambiai pasakyta, tačiau iš tiesų regionuose žmonės gaudo kiekvieną vietos žurnalistų žodį, nes jais labiausiai pasitiki. Tad nenuostabu, kad atsiranda tokie negatyvūs reiškiniai, kaip antai Šakių laikraščio „Valsčius“ užgrobimas, verslo ir politikos sluoksniams siekiant įtakos rajone. Apie tai pasakojame almanacho „Karštų aktualijų“ rubrikoje – „Apie senų vilkų dantis: keletas rajoninio laikraščio redaktorės portreto detalių“. Šakiečiai žurnalistai, LŽS Kauno apskrities skyriaus nariai Giedrimė ir Arvydas Didžiapetriai ne tik atsitiesė po juos ištikusios nelaimės, bet ir gebėjo kartu su jais patikėjusiais redakcijos žmonėmis įkurti naują „Laikraštį „Valsčius“, o senasis leidinys dienos šviesos nebeišvydo... Lyg feniksai iš pelenų pakilę šakiečiai žurnalistai savo kolegoms iš visos Lietuvos surengė ir nuostabią spaudos šventę Kudirkos Naumiestyje.

Kauno žurnalistika neįsivaizduojama be energingojo Vido Mačiulio, ilgamečio LŽS Kauno apskrities skyriaus vadovo. Televizijos žurnalisto V. Mačiulio darbo stažas jau perkopė 50 metų, tačiau jis ir toliau „aria“ žurnalistikos dirvonus: yra Radijo ir televizijos komisijos narys, rengia ir veda televizijos laidas „Krepšinio pasaulyje“, kuria filmus, puoselėja labai gražias visos šalies žurnalistus buriančias tradicijas, redaguoja LŽS Kauno apskrities skyriaus svetainę *www.kaunozurnalistai.lt*. Kolega Vidas sako, kad jo gyvenimo variklis yra žurnalistika, charakteris ir genai. Prestižinės LŽS kūrybinės Vinco Kudirkos premijos ir kitų daugybės apdovanojimų laureatą V. Mačiulį kalbina iš Kauno kilusi, ilgus metus šio miesto dienraštyje „Kauno diena“ dirbusi žurnalistė Daiva Červokienė.

Almanache taip pat pateikiame itin aktualų interviu su Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentu, poetu Kornelijumi Plateliu.

Dalijamės džiugia žinia, jog šiemet gegužę Kauno apskrities skyriaus tradicinės šventės, skirtos Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai, metu žurnalistei Nijolei Baužytei įteikta šeštoji Petro Babicko premija už kuriamą nuostabią dokumentiką „Mūsų miesteliai“. LŽS Kauno apskrities skyrius laureatei skyrė autorinį stiklo meistro Audriaus Vaišnio kūrinį „Mikrofonas“, o Lietuvos žurnalistų sąjunga – 1 000 eurų premiją.

Jūsų dėmesiui – du įdomūs kauniečių žurnalistų Viktoro Trofimišino ir Brigitos Sabaliauskaitės straipsniai. Visuomenės informavimo etikos komisijos pirmininko pavaduotojas, LŽS Etikos komisijos pirmininkas V. Trofimišinas nagrinėja visiems kolegoms aktualius žurnalistinės etikos klausimus. Vienas jų – ar profesinė etika dera su valdžios siekiu? „Žurnalistas turi kontroliuoti valdžios sprendimus, o jam tapus politiku, priklausančiu valdančiajai daugumai, ši misija neįmanoma“, – teigiama publikacijoje. Joje nagrinėjamos ir kitos temos, pavyzdžiui, tai, kad informacijos skleidėjo ar žurnalisto netradicinis požiūris į etiką neatleidžia nuo atsakomybės.

„Dabartinę situaciją Lietuvos žiniasklaidoje vertinu kaip pereinamąją stadiją nuo

spausdintų naujienų prie internetinių, nuo tradicinės televizijos prie skaitmeninės bei internetinės televizijos ir, kas be ko, vis didėjančios socialinių tinklų vartosenos“, – teigia kaunietė žurnalistė B. Sabaliauskaitė straipsnyje „Gyvybinių žiniasklaidos funkcijų onkologija“. Žinoma žurnalistė, trejus metus pabuvusi pagrindinių Panevėžio laikraščių vyriausiąja redaktore, jau metus laiko dirba populiariausiame Kauno portale „Kas vyksta Kaune“, o nuo šių metų rudens Vilniaus universitete dėstys jauniesiems žurnalistams.

Ir šiomis dienomis kaip niekad reikia ginti laisvą žodį, teigia LŽS pirmininko pavaduotojas Audrys Antanaitis, kurio asmeninis indėlis ginant ir plėtojant spaudos bei žodžio laisvę neseniai buvo įvertintas LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Kūrybiniu džiaugsmu almanache dalijasi žurnalistė, rašytoja Loreta Jastramskienė, šiemet knygų mugėje pristačiusi jau ketvirtąją savo knygą „Bilietas į Grįžulo ratus“, sulaukusią nemenko populiarumo.

Kauno spaudos istorijos puslapius verčia legendinis Kauno radiofono žurnalistas, beveik 40 knygų autorius, prestižinės LŽS Vytauto Gedgaudo premijos ir daugelio kitų apdovanojimų laureatas, LŽS Kauno apskrities skyriaus narys Juozas Kundrotas. „Labai netikėtai buvau paragintas dar kartą atsigręžti į tuos laikus, kai mano gyvenimo dienos, obuolmušiais pabalnotos, šuoliavo Kauno radijo ir televizijos redakcijoje, priklausiusioje tuometiniam Lietuvos radijo ir televizijos komitetui. Tą beveik dvidešimt ketverių metų laikotarpį (tiek dirbau šioje redakcijoje) esu aprašęs knygoje „Būti ar atrodyti“, – įdomiai ir su autoironija prisiminimų etiudais dalijasi J. Kundrotas.

Kauno žiniasklaidos istorijos puslapius verčia ir žurnalistas Vytautas Žeimantas, pateikdamas įdomių istorinių faktų apie Kauno radiją ir apie Kaune suklestėjusį „Lietuvos aido“ laikraštį, šiemet pažymintį savo 100-metį. Iki šių dienų išliko Kauno radiofono padalinys – unikalios kaunietiškos prieškario laikų statybos Klaipėdos radijo statinys, kuriame šiuo metu veikia pradinė mokykla.

Laiko dulkes nuo tragiškos lemties kauniečio žurnalisto ir vertėjo Prano Dovalgos gyvenimo kelio nupučia kolega Petras Algis Mikša. Mintimis apie kolegą Jurgį Karosą, buvusį „Valstiečių laikraščio“ redaktorių, kuriam šiemet būtų sukakę 95 metai, dalijasi jo bendradarbis Antanas Anskaitis.

Almanache gvildename ne vien rimtas temas. Nuotaiką praskaidrins, kelionių virusu užkrės itin vaizdingas ir šmaikštus LŽS nario Gintaro Kaltenio pasakojimas apie 2 000 km istorinį žygį pagirdyti žirgų Juodojoje jūroje. Ko tik nepatyrė mūsų šaunieji kolegos žurnalistai! Linksmai mūsų gyvenimą šaržuoja ir kaunietis dailininkas, aktyvus LŽS Kauno apskrities skyriaus narys Vladimiras Beresniovas, kurio karikatūromis išpuošėme pirmąją šių metų almanacho knygelę. Smagu, kad ją rengiant aktyviai savo nuotraukomis prisidėjo kauniečiai fotografai, LŽS nariai Ričardas Šaknys, Albertas Švenčionis, Benas Rupeika, Erikas Ovčarenka, klaipėdietis Eugenijus Macius.

Tad džiugaus skaitymo, mielieji skaitytojai!

Jolanta Beniušytė

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Palmira Martinkienė

Apie senų vilkų dantis: keletas rajoninio laikraščio redaktorės portreto detalių

Giedrė Didžiapetrienė per „Valsčiaus“ 25-mečio minėjimą su gėlėmis nuo kolektyvo.
Asmeninio archyvo nuotr.

„Pirmaisiais Lietuvos Nepriklausomybės metais, kai laisvas žodis ir laisva mintis pirmiausia buvo siejami su atgimusia nepriklausoma spauda bei neįtikėtinai aukštu visuomenės pasitikėjimu ja, sunkiai būtume galėję įsivaizduoti, jog po ketvirčio amžiaus, Lietuvai įsitvirtinus tarp visateisių demokratinių pasaulio valstybių, tapus NATO, Europos Sąjungos nare, vėl kaip ir Nepriklausomybės priešaušriu būsime priversti kalbėti apie žodžio ir spaudos laisvei kilusias realias grėsmes. Tik šios grėsmės dabar jau sietinos ne su išorės agresija ar valdžios cenzūra, o su dalies mūsų šalies piliečių, pirmiausia nesąžiningų politikų ir verslininkų, nesubrendimu, jų cinišku, savanaudišku ir iškreiptu demokratijos suvokimu.“

Smūgis laisvam žodžiui po 25 metų

Vienas iš akivaizdžių, bet toli gražu ne vienintelis glaudžių verslo ir politikos ryšių bei iškreiptos demokratijos sampratos pavyzdžių galėtų būti praėjusių metų rugsėjį Lietuvos žiniasklaidos padangę sudrebinęs vadinamasis Šakių skandalas, kai staiga savo veiklą nutraukė 25 metus ėjęs šio rajono laikraštis „Valsčius“.

Priminsime: 2016 m. rudenį, prieš pat Seimo rinkimus, laikraštyje nedirbantys penki akcininkai visas savo akcijas, kurios sudarė 56 proc. įmonės kapitalo, nežinant dviem likusiems akcininkams – laikraštį leidžiančios bendrovės direktoriui bei leidinio redaktorei, perleido nieko bendra su laikraščio leidyba neturinčiam šakiečiui sportininkui.

Sužinojusi apie slaptą bendrovės akcijų užvaldymą, laikraščio redakcija 2016 m. rugsėjo 16 d. išleido paskutinį „Valsčiaus“ numerį, kurio pirmasis puslapis išėjo su skandalinga antrašte „Mus bandė nupirkti“. Leidinio vyriausioji redaktorė Giedrimė Didžiapetrienė straipsnyje „Užvaldytas laisvas žodis reiškia demokratijos mirtį“ įvardijo priežastis, dėl kurių, jos nuomone, ir buvo bandoma tokiu būdu pasisavinti jų leidinį.

Užvaldė, kad galėtų daryti įtaką?

Straipsnyje žurnalistė, be kita ko, rašė: *„Akcijų pirkimas–pardavimas yra normali verslo praktika, bet metodai ir priemonės, juolab jas perėmęs asmuo, žinant jo įtaką visam rajono valdymui, sukėlė šoką. (...)*

Buvo sugalvota labai gudri schema. Kadangi pilietis, nesantis uždarosios akcinės bendrovės akcininku, įstatymiškai tiesiogiai nupirkti akcijų negali, buvo sumąstyta jas paimti kitu būdu – išgaunant notariškai patvirtintus įgaliojimus iš akcininkų jas užvaldyti neribotam laikui. Visi 56 proc. akcijų paketo valdytojai sutartinai pasirašė įgaliojimus turimas UAB „Dimstis“ akcijas valdyti Nerijui Naujokaičiui. Vadinasi, su jomis leido daryti viską, ką tas nori, tuo pačiu suteikdami teisę priimti visus sprendimus, įtakojančius įmonės valdymą. (...) Oficialiai šis sandoris sudarytas už ačiū. Neoficialiai – už dešimties metų dividendų dydžio užmokestį galimai nuo trijų iki dešimties tūkstančių eurų, priklausomai nuo turimų akcijų skaičiaus. (...)

Laikraštis ir jį leidžianti įmonė naujajam akcijų valdytojui nebuvo reikalinga tik tam, kad paturėtų akcijas ir tuo pasipuikuotų prieš draugus. Buvo rimtesnių priežasčių – laikraštis trukdė jo ir jo bendražygių planams, o, tūnant rajono valdžios šešėlyje ir veikiant per merą, užvaldytą per visas silpnąsias jo vietas, bei į savivaldybės administraciją infiltruotus savo žmones, apetitas augo užvaldyti visą rajoną kaip kokį chanatą. Ir jeigu šiandien to nesupranta ne tik kad Nerijus Naujokaitis, bet ir jam pavaldus rajono meras bei savivaldybės administracijos vadovai (...), tai „Dimsties“ užvaldymas ir pasikėsinimas į „Valsčių“ reiškia mirties nuosprendį demokratijai ir žodžio laisvei visame rajone.“

Su buvusia ilgamete „Valsčiaus“ redaktore, dabar vadovaujančia naujai sukurtam leidiniui „Laikraštis „Valsčius“ **Giedrime Didžiapetriene** kalbamės ne tik apie šią beprecedentę situaciją, bet ir apie daugelį kitų su rajoninės spaudos leidyba bei žurnalistinio darbo specifika susijusių dalykų.

„Valsčiui“ vieneri...
Asmeninio archyvo nuotr.

Pritapti lengva nebuvo

Giedrime, pašnekesį pradėkime iš toliau, t. y. nuo pačios pradžios. Kaip atsitiko, kad Tu, būdama tikrų tikriausia vilnietė, po žurnalistikos studijų Vilniaus universitete išvykai dirbti, nepabijokime to žodžio, į nuošalų užkampį – Šakius? Juk dauguma mūsų bendrakursių po studijų karštligiškai stengėsi visomis išgalėmis įsitvirtinti būtent sostinėje, kad tik nereikėtų išvykti į atokų rajoną. Jei gerai pamenu, Tau lyg ir teko meilės emigrantės dalia?

Galima pavadinti ir taip, meilės emigrantė, nors tai nebūtų tikslu. Ištekėjau antrame kurse, mano vyras gavo paskyrimą į Šakių kelių valdybą. Todėl ir man teko po studijų prašytis paskyrimo į Šakius. Norėjosi iššūkių, avantiūros, išvažiuoti iš Vilniaus, o kuo didesnis užkampis, tuo, atrodė, tų iššūkių bus daugiau. Prisipažinsiu, adaptacija po Vilniaus Zanavykų krašte man asmeniškai nebuvo lengva. Atvykusi įsidarbinau „Draugo“ laikraštyje, kuris eina ir šiandien, tačiau dirbau neilgai, savo rašiniais, matyt, neįtikau tuometinei valdžiai, todėl mane perkėlė į Vykdomąjį komitetą, kur dirbau instruktore iki 1983 m.

Paskui man gimė antras sūnus, po atostogų, prisiminusi savo pomėgį piešti, įsidarbinau „Taikos“ kolūkio meno dirbtuvėse – nebenorėjau tęsti instruktorės darbo, kuris visiškai neturėjo prasmės. Bet tas propagandinių stendų paišymas mane, švelniai tariant, irgi *užkniso*, todėl vėl ryžausi grįžti į žurnalistiką – atsilaisvinus darbo vietai „Drauge“, grįžau. Čia dirbau iki pat Atgimimo, tačiau

laikraštyje buvo stiprus socialistinės epochos įšalas, persitvarkyti jis neskubėjo ir negalėjo, nes žmonės liko tie patys, o aš norėjau daugiau tiesos.

Ir taip kilo idėja steigti „Valsčių?“

Steigti naują, kitokį laikraštį paskatino vietiniai Sąjūdžio žmonės, nors aš pati sąjūdiete ir nebuvau, tik aktyviai su jais bendravau kaip žurnalistė. Idėjiniu leidinio krikštatėviu laikyčiau ir Arvydą Juozaitį, su kuriuo buvau pažįstama dar nuo „Draugo“ laikų, – jis į Šakių rajoną atvažiuodavo dažnokai. Ištekėjau antrą kartą – labai palaikė ir laikraščio pavadinimą pasiūlė dabartinis mano sutuoktinis ir bendražygis Arvydas.

Naujas laikraštis – tai jau tikras iššūkis ir grynų gryniausia avantiūra, nes neturėjome nieko: nei pinigų, nei bazės, nei patalpų, tik didžiulį norą ir deginantį maksimalizmą. Iš „Draugo“ išėjome kartu su kolege Violeta Seredžiuviene, dviese laikraštį ir pradėjome. Pinigais padėjo čia dirbusi verslininkė Adelė Karaliūnaitė, su kuria ir esame oficialios laikraščio „Valsčius“ steigėjos. Taip, ta pati žolininkė, kurią dabar žino visa Lietuva. Adelė įkūrė įmonę „Versa“, kuri ir leido „Valsčių“. Vėliau darbuotojų skaičius didėjo, nes tokių avantiūristų atsirado ir daugiau. Nors nė vienas iš jų nebuvo profesionalus žurnalistas, bet visi buvo jauni, tikėjo šviesia laikraščio ateitimi. Užsispyrimas ir pasitikėjimas vieni kitais padarė stebuklą.

Beje, tais pačiais 1992-aisiais kartu su „Valsčiumi“ gimė ir jauniausias mano sūnus, tik „Valsčius“ – balandžio 1-ąją, o Domantas – spalį. Taigi, vertink dar ir šitą aplinkybę, turint galvoje tai, jog technologijų, kokias turime šiandien, tais laikais dar nebuvo.

Padėjo visa šeima

Nuo pat leidinio pradžios visus tuos 25 metus buvai „Valsčiaus“ vyriausioji redaktorė. Kaip sekėsi vadovauti? Kaip per tą laikotarpį keitėsi pats laikraštis?

Kaip minėjau, pradžia buvo labai sunki. Ypač sunku buvo tada, kai išėjau gimdyti ir kokį mėnesį nedirbau. Pamatęs mano vargus, vyras, tuomet dirbęs vyriausiuoju rajono architektu, pasakė: „Arba uždarote laikraštį, arba dirbame kartu.“ Arvydas su bendražygiu Algimantu Vorevičiumi įsteigė įmonę „Dimstis“, kurios veiklos sritys buvo architektūra, reklama ir laikraščio leidyba. 2 000 litų įstatinį kapitalą suformavome steigėjų, redakcijos darbuotojų Violetos Seredžiuvienės, Viktoro Vilčinsko, Rimutės Grušienės, Mindaugo Šimkūno, mano bei architekto Lino Balčiaus lėšomis. Arvydas tapo įmonės direktoriumi su teise priimti visus su įmonės veikla susijusius sprendimus. Juo pasitikėjo visi. Įstatinis kapitalas buvo labai mažas, todėl Arvydas pardavė savo butą ir už pusę buto kainos nupirko kompiuterį.

Taigi nuo 1993 m. „Valsčių“ jau leido „Dimstis“. Apie pelną, dividendus tuo metu tikrai negalvojome. Tuomet svarbiausia mintis buvo pranešti tai, ko nedrįso „Draugas“. Tada net baisiausiam sapne negalėjau susapnuoti, jog atsitiks tas, kas atsitiko praėjusį rudenį.

Nors įstatai leido užsiimti projektavimu ir reklamos gamyba, įmonė tos veiklos taip ir neišplėtojo. Aš manau, kad čia iš dalies ir buvo mūsų darbo sėkmė, nes visą dėmesį sukoncentravome tik į laikraščio leidybą. Korespondentai rašė, fotografas fiksavo

įvykius, aš rašiau ir redagavau. Arvydas dirbo visus pagrindinius darbus – be direktoriaus pareigų, maketavo laikraštį, reklaminius skelbimus, nes architekto specialybė plati, labai greitai leido perprasti laikraščio dizaino specifiką, taip pat prižiūrėjo kompiuterius, buvo ūkvedys ir kt. Jam atrodė, kad sėdės be darbo, jeigu bus tik direktoriaus. O ir pinigų dar keliems etatams įmonė neturėjo, taupė. Kažin ar kas patikės, jei pasakysiu, kad per tą visą laikotarpį nuo 1993 m. jis nė karto taip ir neatostogavo.

Laikraščiui įsibėgėti ir dičkiai sūnūs padėjo – mažąjį prižiūrėjo, grįžę iš mokyklos vaikščiodami po butus laikraštį pardavinėjo. Visi trys mano vaikai „Valsčių“ laiko savo broliu ir labai skaudžiai išgyvena jo netektį, papriekaištauja, kad vaikystės neturėjo...

Taip, neturėjo, ir dėl to jaučiuosi kalta. Bet užtat laikraštis ėjo į priekį. Per pirmus penkerius metus atsistojome ant kojų, prie mūsų prisijungė nauji darbuotojai, buvo galima mokėti normalius atlyginimus, pradėjome dirbti pelningai. Jei gerai pamenu, tai tiražu aplenkėm ir „Draugą“.

Į priekį – žingsnis po žingsnio

O kaip keitėsi laikraščio turinys, jo tiražas? Kur jį spausdinote?

Keitėsi. Dabar, kai pasižiūrime į pirmąjį numerį, kuris išėjo 10 tūkst. tiražu už Adelės pinigus ir buvo veltui išdalytas skaitytojams, šiek tiek gėda jį tokį matyti... Bet tuomet mums rūpėjo apskritai jį kuo greičiau išleisti, kad ledai pajudėtų. Svarbu buvo ne forma, o turinys, kuris iš šių dienų kalnelio žiūrint irgi – Dieve, Dieve... Nieko keista, kad pirmoji prenumerata buvo vos keli šimtai egzempliorių šalia 12 tūkst. egz. konkurento tiražo. Bet visada žinojome, kad galime geriau, ir tikėjome, kad padarysime. Pradėjo formuotis nuolatinės rubrikos, laikraščio stilistika.

„Valsčiaus“ 20-mečio proga sodinamas ąžuoliukas prie Zyplių dvaro rūmų.
Asmeninio archyvo nuotr.

Laikraštį pradėjome spausdinti Vilkaviškio „Olimpijos“ spaustuvėje, vėliau perėjome į spaustuvę „Telesat pressa“ Marijampolėje, nes čia buvo ritininė spauda ir nereikėdavo laikraščio iki paryčių lankstyti, ką irgi ilgą laiką sėkmingai darėme. Dar vėliau spausdino Kauno „Aušra“. Į priekį ėjome žingsnis po žingsnio.

Nutarę leisti spalvotą laikraštį, perėjome į spaustuvę Klaipėdoje, patys važiuodavome jo paimti. Spaustuvei maketą reikėdavo išsiųsti labai anksti, tad Arvydas dažniausiai jį maketuodavo naktimis. Bet Klaipėda mums ir pateikė didžiausią siurprizą: kai išsiuntėme eilinio naujo numerio maketą, gavome atsakymą, kad laikraščio nespausdins, nes įmonė bankrutavo...

Ačiū „Respublikai“, kuri sutiko padėti. Skaitytojai to streso nė nepajuto. Ilgiausiai bendradarbiavome su „Lietuvos ryto“ spaustuve – nors lenkai viliojo, bet likome ištikimi saviems.

Didžiausias tiražas buvo pasiektas, regis, 2008 m. – 5 685 egz. Paskui ėmė mažėti. Pati supranti, krizė, emigracija... Rajonas paseno. Manau, kad šalia tiražo teisinga būtų įvardyti ir gyventojų skaičių Šakių rajone: 2008 m. rajone gyveno per 32 tūkst., dabar likę vos 28 tūkst. gyventojų.

Laikraščio turinys, kaip ir forma, dėl informacinių technologijų irgi mainėsi. Nuo temų įvairovės iki rubrikų su vietos politikų nuomonėmis, apybraižomis apie ryškias iš Šakių krašto kilusias asmenybes. Išbandėme ir humoreskos žanrą, kurį išlaikyti buvo labai sunku. Turėjome ir savo tradiciją – metų gale rinkdavome „Valsčiaus“ metų žmogų. Iš viso jų išrinkome per 20, kai kurie iš jų susibūrę į „Valsčiaus“ metų žmonių klubą, kurio veikla nenutrūkusi ir šiandien.

Niekada nepataikavome jokiai partijai, dėl to, ko gero, visi vienodai mūsų nemėgo ir visi vienodai mus mylėjo. Iki pat paskutinio numerio kartą per mėnesį leidome profesionalias istorikų „Įžvalgas“. Jas tęsiame ir dabar, jau naujame „Laikraštyje „Valsčius“. Manau, kad vėl sekasi, atrodo, nė penkerių metų šį kartą neprireiks, juk išliko tie patys rašantys žmonės – Vaidilutė Milerienė, Loreta Bataitienė, Lina Bacevičiūtė, fotografas Saulius Sinkevičius, beveik nuo pirmųjų „Valsčiaus“ leidybos metų dirbančios sekretorė Irma Adomaitienė ir finansininkė Lina Mažeikienė. Bet dėl dvasios ramybės vis dėlto reikėtų pabelsti į medį... (Juokiasi – aut. pst.)

Pasitikėjo žmonėmis

Negi per tuos ilgus darbo metus nebuvo jokių nuojautos ženklų, kad kiti akcininkai, ne laikraščio darbuotojai, gali pasielgti panašiai, kaip ir pasielgė, perleisdami savo akcijas nieko bendra su laikraščio leidyba neturinčiam sportininkui? Ar nebuvo kilusi mintis abiem su vyru nupirkti iš jų tas akcijas ir tapti vienvaldžiais bendrovės vadovais, siekiant išvengti galimų nesusipratimų?

Daug kas to klausia. Ne, nieko nenujautėme. Mes pasitikėjome žmonėmis, pasitikėjome akcininkais. Niekada net nekilo minties bandyti įsigyti daugiau akcijų ir tapti vienvaldžiais savininkais. Juk idėjos, kūrybinis darbas nepriklauso nuo turimų akcijų skaičiaus. Mums su Arvydu jų užteko. Visus pasiūlymus, bent jau iš bendradarbių, stengėmės

priimti, įvertinti ir įgyvendinti. Deja, kad būtų kokių nors idėjų dėl laikraščio veiklos pasiūlę akcininkai, kažkaip neprisimenu...

Apie sandėrį su Naujokaičiu sužinojome iš žmogaus, visiškai nesusijusio su įmone, bet susijusio su vietos valdžia – iš vicemero. Bandėme ieškoti galimybių, kaip nepaleisti savo nepriklausomybės iš rankų, Arvydas susitiko su akcininkais. Iš pradžių kai kurie dar bendravo, papasakojo tų įgaliojimų pasirašymo aplinkybes bei prasitarė už tai gavę sumą, prilygstančią dešimties metų dividendams. Arvydas net siūlė atšaukti įgaliojimus ir spręsti susidariusią situaciją be pašalinių žmonių, tik tarp akcininkų. Tačiau susidarė įspūdis, kad jie kažkaip susaistyti, įbauginti ir kad tikrai ne akcininkai yra tų įgaliojimų pasirašymo iniciatoriai.

Ar nematai kokių nors ir savo, kaip redaktorės, bei vyro, kaip įmonės direktoriaus, klaidų, sukėlusių tą akcininkų krizę? N. Naujokaitis vienam portalui aiškino, kad akcininkai buvę nepatenkinti situacija bendrovėje, esą daugelį metų nevyko ataskaitiniai susirinkimai, neaiški buvusi finansinė padėtis, dividendų išmokėjimo tvarka ir kt.?

Savo, kaip redaktorės, klaidų nematau, pagal turimų savo akcijų kiekį, 5 proc., net susirinkimo sukviesti negalėjau pareikalauti. Šiuo atveju matau mūsų šeiminio tandemo minusą. Arvydas susirinkimus kvietė tik svarbiausiems sprendimams priimti, kurių paskutinis buvo įmonės patalpų įsigijimas. Nesiginčiju, labai blogai, reikėjo tuos akcininkų susirinkimus kviesti, kad nebūtų preteksto blogiems kėslams, įtarinėjimams, neva mes taukuose plaukiojame, o jiems neleidžiam. Susidarė įspūdis, kad atsirado godumo, nepagrįsto pavydo, o nuo pavydo netoli iki keršto. Tik gal pirma reikėjo išsiaiškinti, ar tikrai yra taip?

Kalbos apie „neaiškią finansinę padėtį“, kurią mini Naujokaitis spaudoje mums išėjus, iš fantazijos srities, nes visos finansinės ataskaitos buvo laiku pateikiamos Registrų centrui. Įmonė turėjo aukščiausius kredito reitingus, sertifikatus „Stipriausieji Lietuvoje“, dividendai buvo mokami įstatymų nustatyta tvarka. Bet kuris akcininkas bet kada galėjo tą informaciją gauti, jeigu tik būtų panorėjęs. Bet, kiek prisimenu, pastaruosius dešimt metų niekas iš jų net nepaklausė, kaip mums sekasi, nesvarbūs jiems būdavo ir laikraščio gimtadieniai, ir Spaudos dienos.

Šakiai – mažas miestelis, visi visus pažįsta, visi apie visus viską žino. Kaip tokioje situacijoje dirbti žurnalistui, vadovauti laikraščiui, kad išvengtum interesų konflikto, šališkumo? Ar tai, jog laikraštis, kaip suprantu, nepalaikė buvusio Šakių mero ir jo bendrapartiečių politikos, kritikavo ją, buvo, Tavo nuomone, vienintelė ir pagrindinė priežastis užvaldyti „Valsčių“ per bendrovės akcijas?

Dirbti tikrai nelengva, nes ne visi dar išmoko priimti kritiką, ne visi supranta, kad tas pats žmogus gali elgtis visaip: vieną kartą tu jį gali pagirti, o kitą – sukritikuoti. Taip buvo ir su Šakių meru, ir su „Valstiečių“ bei kitomis partijomis. Sakau, nė vienai partijai niekada nepataikavome. Tačiau nebeištvėrėme, kai pradėjome įtarti, kad meras vos ne Naujokaičio padėjėju tapo. Prabilome apie tai garsiai. Ar tai ne priežastis su mumis susidoroti? Bet kas iš to? Meras man iškėlė baudžiamąją bylą, kurią teko baigti taikiai, nes visi savivaldybininkai, kurie matė ir žinojo situaciją,

VALSČIUS

1992 m. kalendžiūs 1 d. Nr. 1

Svarbiausios žinios

Pirmasis „Valsčiaus“ numeris.

.valsčius.

ŠAKIŲ RAJONO LAIKRAŠTIS.
2016 m. RUGSĖJO 16 d. PENKTADIENIS. Nr. 69 (2399). KAINA 0,55 €

MUS BANDĖ NUPIRKTI

„Mus bandė nupirkti“ – paskutinis „Valsčiaus“ numeris.

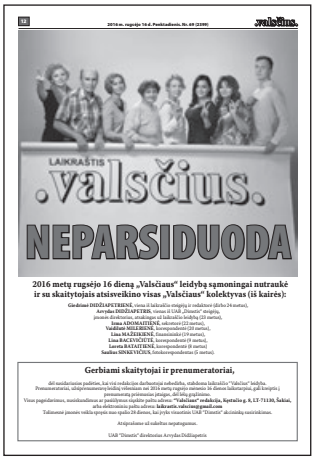
LAIKRAŠTIS .valsčius.

NEPARSIDUODA

2016 metų rugsėjo 16 dieną „Valsčiaus“ leidybą sąmoningai nutraukė ir su skaitytojais atsisveikino visas „Valsčiaus“ kolektyvas (iš kairės):

Gerbiami skaitytojai ir prenumeratoriai,

Mes vėl gyvi! Šakių žurnalistai nepasiduoda – naujojo „Laikraščio „Valsčius“ komanda.

liudyti atsisakė. Vis dėlto buvome radę ir drąsių žmonių, kurie visa tai ir matė, ir žinojo. Kartais, kai pasiklausau, kaip šalies žurnalistai kritikuoja regioninę žiniasklaidą dėl neva pataikavimo valdžiai ir pan., pagalvoju, kad jie jos tiesiog neskaito, vertina pagal iš anksto susiformavusią klišę.

Nemanau, kad tuometinė valdančiosios koalicijos ir mero veiksmų kritika buvo vienintelė priežastis užvaldyti „Valsčių“. Juk net ir dabar nežinome tikrųjų šios operacijos iniciatorių. Bet tikrai supratome, kad jiems reikalingas populiarus, tiražą turintis rajoninis laikraštis, jog skaitytojams galėtų daryti įtaką – politinę, verslo ar dar kitokią.

Nepavargsta dėkoti kolegoms

Kodėl, Tavo nuomone, respublikinė šalies žiniasklaida apie jūsų situaciją beveik nieko neskelbė, išskyrus kelis mažus informacinio pobūdžio pranešimus ir, žinoma, aktyvią Lietuvos žurnalistų sąjungos poziciją? Kaip manai, kodėl Lietuvos žurnalistų bendruomenė yra tokia nesolidari? Ar tai lemia tik konkurencija (juoba kad jūs nesate didžiųjų leidinių ar internetinių portalų konkurentai), ar yra kitos gilesnės priežastys? Galbūt apie tai kai kam nesinori kalbėti ir dėl to, kad, ne paslaptis, Lietuvoje jau yra ne vienas rajono laikraštis, kurį *de facto* valdo vietos politikai kartu su juos remiančiais verslininkais?

Gali būti ir dėl to. Bet ar daug yra tikrai nepriklausomų respublikinės žiniasklaidos leidinių, televizijos kanalų? Manau, kad respublikinės reikšmės žurnalistai tiesiog nesupranta, ko mes spurdame, – turėti verslo ar politikos magnatą virš savo galvos jau yra normalu. Vieni parsidavė, kiti nusipirko – viskas įstatymų nustatyta tvarka... Kita vertus, kada jau taip labai respublikinei žiniasklaidai rūpėjo provincija? Nebent girtuoklius parodyti, apie į šulinius įmestus vaikus pranešti. Šaliai reikia sensacijų, kasdienis gyvenimas ir problemos, įskaitant ir vietinius laikraščius, nieko

Giedrimė ir Arvydas Didžiapetriai dėkingi kolegoms žurnalistams, Lietuvos žurnalistų sąjungai už tvirtą palaikymą sunkią valandą, kai neteko savo įkurto laikraščio ir dar buvo priversti varstyti teismų duris.
Asmeninio archyvo nuotr.

nedomina, todėl jos problemų nesupranta. Juk, prisiminkime, tą pačią dieną, kai išėjo paskutinis „Valsčiaus“ laikraštis, vienoje iš Kaišiadorių laikraščių redakcijų, atrodo, buvo sudaužyti kompiuteriai. Tai buvo didesnis kriminalas nei bandymas parsiduoti ir parduoti nesvarbu, už kokius – juodus, žalius ar raudonus, legalius ar nelegalius – pinigus. Juk niekam ir neparūpo, kaip gerai kažkam turėti įgaliojimus – nereikia nei pajamų, nei turto deklaruoti, nei mokesčių mokėti, nieko... Net „Baltosios pirštinės“ nesureagavo, nors viskas vyko, primenu, prieš pat rinkimus į Seimą...

Liūdina, kad žurnalistų bendruomenė nedarni, nevieninga. Kaip nevieninga ir pati Lietuva. Tačiau bendro vardiklio rašyti negalima, nes buvo tokių, kuriems net labai parūpome. Įdomiausia tai, kad į mūsų situaciją labiausiai sureagavo ne mūsų Marijampolės apskrities leidinių kolegos, su kuriais esame šventę daugybę Spaudos dienų, pažįstami asmeniškai, bet žmonės iš kitos Nemuno pusės – iš Klaipėdos, Kretingos, Gargždų, Jurbarko... Nepavargsiu jiems dėkoti už tai.

Spauda provincijoje išlieka svarbi

Kai buvo užvaldytos „Valsčiaus“ akcijos, jūs iškart apsisprendėte leisti naują leidinį, kurį pavadinote „Laikraštis „Valsčius“. Kaip jums dabar sekasi? Koks akcinės bendrovės likimas, ar atgavote jos turtą? Neketinate dėl to bylinėtis?

Leisti naują leidinį nusprendėme ne iš karto. Kai išleidome paskutinį numerį, darbuotojams pasakėme, kad jei nori leisti įgaliotinių laikraštį, tegul leidžia, – dirbkite, bet mes šitame žaidime nedalyvausime. Norinčio dirbti neatsirado nė vieno. Net nedvejojo. Manėme,

kad tiesiog išsiskirstysime, bet pasipylę palaikantys skaitytojų skambučiai bei laiškai privertė sudvejoti, ar tikrai reikia nuleisti rankas, pasiduoti? Net patys darbuotojai lyg ir skatino – gal dar ką nors darom... Tikrai nebenorėjau daryti. Abu nenorėjom. Pasijutom velnioniškai pavargę. Prisiminus pačią pradžią net plaukai šiaušėsi. Bet kažkaip užkabino ir tie mūsų žmonės, ir Žurnalistų sąjunga. Kai Vytautas Žeimantas atsiuntė klausimus interviu LŽS interneto svetainei, kurių paskutinis „Ką darysit toliau?“, supratau, kad negaliu kitaip atsakyti. Parašiau, kad tikriausiai dirbsime. To „tikriausiai“ nereikėjo nė rašyti. Jau tada žinojau, kad tikrai leisime naują laikraštį.

Juolab kad nepaprastai palaikė, drąsino ir įkvėpė Dainius Radzevičius, dalyvavęs visuose teismo posėdžiuose, ir visa Žurnalistų sąjungos vadovybė, kolegos iš kitų skyrių. Džiaugiamės tapę Žurnalistų sąjungos nariais po Kauno skyriaus pirmininko Vido Mačiulio sparnu. Už drąsą ir ryžtą buvome nominuoti metinėmis Vilniaus ir Kauno skyrių nominacijomis. Nuoširdžiai tuo džiaugėmės.

Galima sakyti, kad šiuo metu jau tvirtai stovime ant kojų. „Laikraščio „Valsčius“ tiražas siekia 4 600–4 800 egz., sėkmingai vyksta leidinio prenumerata. Be to, turime ir elektroninę laikraščio versiją, susikūrėme feisbuko profilį, kurio neturėjome anksčiau. Stengiamės, kad mūsų naująjį leidinį skaitytų daugiau jaunimo.

Į naująjį laikraštį sugrąžinome ryšius su savo talkininkais, stengiamės daug dėmesio skirti kultūrai, krašto istorijai, kuri dar nežinoma, jokiuose leidiniuose nepublikuota. 2018 m., minint Lietuvos šimtmetį, „Valsčiaus“ metų žmonių klubas, kurio pirmininkė aš esu, planuoja išleisti Šakių istorijos knygą pagal mūsų laikraštyje spausdintas „Įžvalgas“.

Mums visada buvo svarbu išgirsti žmogų, jo socialines problemas. Eilinis žmogus, o ne savivaldybės institucija ar politinės partijos ir šiandien išlieka pagrindinis mūsų veiklos objektas. Tiesa, mūsų įranga vis dar kukloka, todėl daug dirbame namie.

Klausi apie „Dimsties“ likimą? Visas šios įmonės turtas priklauso visiems akcininkams, ir jis reikalingas įmonės veiklai, kol ji egzistuoja. Senasis „Valsčius“ Šakiuose nebeina, eina tik mūsiškis „Laikraštis „Valsčius“. Požymių, kad senasis bus pradėtas leisti, kol kas nematyti. Jeigu įgaliotiniai pritars mūsų siūlymui likviduoti įmonę, tada visi akcininkai ir gaus tą turto dalį, kuri jiems priklauso. Labai norėčiau tikėti, kad ir tai bėgant laikui susitvarkys. Kitaip ir negali būti.

Svarbiausia, kad neapvylėme savo skaitytojų, juos susigrąžinome ir toliau tęsiame savo pradėtą darbą.

Džiaugiamės, kad pamažu atsimerkia akys ir kai kuriems šakiečiams, o žodis „konklava“ jau įgavo naują semantiką ir vartojamas šnekamojoje šakiečių kalboje. Mane padavęs į teismą meras pats už prekybą poveikiu buvo nuteistas ir šių pareigų jau nebeeina, kadencijos nebaigė ir į Vilnių grįžo buvęs administracijos direktorius. Tai tik patvirtina, kad spauda net ir provincijoje, kurios nepasiekia garsių žurnalistų akys, išlieka aktuali absoliučiai kiekvieną dieną.

Reikia daug dirbti

Ar neplanuoji po kurio laiko „Valsčiaus“ istorijos sudėti į prisiminimų knygą? O gal jau tokią rašai? Tavo pamąstymai „Laikraščio „Valsčius“ feisbuko profilyje rodo turint puikią pasakotojos dovaną.

Turiu tokią svajonę, tik laiko trūksta, nes dirbu ne tik kaip redaktorė, bet ir *žurnalistauju* ne mažiau nei mano kolegos. Patikėk, norint išleisti aktualų ir įdomų rajoninį laikraštį reikia daug dirbti. Ir pasiseka ne visada vienodai gerai. Nuo neatmenamų laikų antradieniais rašau vedamuosius „Savaitgalis“. Ten visos ilgametės mano įžvalgos apie Šakius, rajoną, jo žmones ir jų valdžią. Pirmiausia juos norėčiau sudėti į vieną knygą. Bent jau vaikams ir anūkams. O paskui – žiūrėsime. Kai mano pareigas perims jaunesni, tada ir prisėsiu atsiverti... Anksčiau ar vėliau taip vis tiek nutiks, nes net ir labiausiai patyrę vilkai sensta, šimpa jų dantys ir nagai, blausiasi rega...

Kuo po daugiau kaip 30 metų, praleistų Šakiuose, save laikai – vis dar vilniete ar jau šakiške? Galbūt po kurio laiko, su vyru išėję užtarnauto poilsio, planuojate grįžti gyventi į Vilnių?

Į Vilnių – niekada. Myliu šitą kraštą ir žmones. Čia mano namai, vaikai, anūkai. Tiesa, ne visi gyvena gimtajame krašte, bet visi Lietuvoje. Ganėtinai dažnai matomės. Vaikai ir anūkai – mano stiprybė ir silpnybė. Deja, močiute būti tenka rečiau nei norėčiau, nes reikia spėti paskui gyvenimą ir kartais net jį šiek tiek aplenkti. Bet šventai tikiu, kad anūkai dėl to mudviejų su Arvydu nepasmerks.

Komentaras

ŠAKIUOSE ATGIMĖ TIKROJI ŽURNALISTIKA

Situacija Šakiuose parodė, kad atgimsta tikroji žurnalistika. Nesakau, kad ji buvo mirusi. Vis dėlto grėsmė, jog ji galėjo būti palaidota dar viename Lietuvos rajone, buvo labai reali. Kolegų šakiečių patirtis leisti naują leidinį yra geroji patirtis. Jų sprendimas kartu išsinešti brangiausią turtą – savo reputaciją – buvo teisingas. Žinios rajono žmonėms pasiuntimas, kad mes ir toliau jums dirbsime kaip dirbę, yra pats teisingiausias sprendimas, koks tik galėjo šiuo atveju būti. Susitaikyti būtų buvę galbūt lengviau, tačiau tai beviltiškas sprendimas. Ne kėdės kuria laikraštį, laikraštį kuria žmonės, kurie ir yra didžiausias turtas. O atkurti prarastą, sugadintą žurnalistinę reputaciją yra labai sunku, kartais ir neįmanoma...

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius.
Asmeninio archyvo nuotr.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Daiva Červokienė

Vidas Mačiulis: gyvenimo variklis – žurnalistika, charakteris ir genai

Eriko Ovčarenkos nuotr.

Ilgamečio Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Kauno apskrities skyriaus vadovo, televizijos žurnalisto Vido Mačiulio darbo stažas jau perkopė 50-metį, tačiau jis ir toliau „aria“ žurnalistikos dirvonus: yra Radijo ir televizijos komisijos narys, rengia ir veda televizijos laidas „Krepšinio pasaulyje“, kuria filmus, puoselėja labai gražias visos šalies žurnalistus burianačias tradicijas, redaguoja LŽS apskrities skyriaus svetainę *www.kaunozurnalistai.lt.*

2008 m. Vidas Mačiulis apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“, 2013 m. jam už kūrybinius pasiekimus televizijoje įteikta Petro Babicko premija, o 2015 m. už dokumentinių novelių filmą „Atėjo... Sabas“ įvertintas Vinco Kudirkos premija. 2017-ųjų pavasarį, pažymint Lietuvos krepšinio 95-erių metų jubiliejų, eteryje parodytas naujas keturių dalių filmas apie kitą krepšinio legendą – Šarūną Marčiulionį, Vidas išrinktas geriausiu šalies krepšinio žurnalistu. Su nenuilstančiu kolega kalbėjomės apie žurnalistiką ir gyvenimo vingius.

Darbovietę pamatė būdamas vienuoliktokas

Pradėkime nuo to, kaip pasirinkote žurnalistikos specialybę?

Esu laimingas, kad jau šeštoje klasėje nusprendžiau, kuo būsiu. Mokiausi kurortinėje Kulautuvoje, kurioje ilsėdavosi radijo ir televizijos diktorius Vytautas Kybartas. Jį, kaip ir kitus žymius žmones, į susitikimus su mumis kviesdavo mokyklos direktorė, buvusi radijo pranešėja Valerija Smilgienė. Kokia spalvinga buvo jos kalba ir sielą, širdį, protą paliečiančios mintys! Kaip ir V. Kybarto. Kai jis aistringai pasakojo apie darbą radijuje, deklamavo eilėraščius, pamaniau: ir aš būsiu radijo diktorius. Būdamas šeštokas apie tai prisipažinau rašinėlyje apie profesijas. IX klasėje mūsų auklėtojas Juozas Bernatonis, labai įdomiai dėstęs vokiečių kalbą, sumanė su mumis, 16 mokinių, pastatyti Viktoro Miliūno pjesę „Į pakalnę“ ir kiekvienam pagal charakterį paskyrė vaidmenį. Man – rajoninio laikraščio korespondento, suolo draugui Gintautui Kavaliauskui – kolūkio pirmininko (jais vėliau abu ir tapome). Aš buvau aktyvistas, klasės seniūnas, todėl sumaniau per ilgąją pertrauką rengti... radijo laidas. Fizikos kabinete prie mikrofono kviesdavau pedagogus, koridoriuose sklisdavo ir plokštelių muzika. Kai buvau vienuoliktoje klasėje, savaitraštyje „Kalba Vilnius“ perskaičiau, kad Kauno radijas skelbia diktorių konkursą. Nuvažiavau į Kauną. Reikėjo papasakoti autobiografiją, paskaityti eilėraštį, parengti spaudos apžvalgą. Iš dviejų šimtų vyrų likom keturi. Komisija, vadovaujama to paties V. Kybarto, po dar vieno turo turėjo paskelbti laimingojo pavardę. Nesulaukiau. Per pertrauką prisistato: „Vladas Daugėla, Kauno radijo jaunimo laidų redaktorius. Ką, robotu nori būti, svetimas mintis skaityti? Matau, kad gali būti radijo žurnalistu.“ Paklausiau, ką man daryti. „Neik į finalą. Važiuojam reportažo rengti.“ Taip ir prasidėjo tikroji žurnalistika. Dar vidurinėje mokykloje mano draugas Alfredas Vaišnoras rašė į rajono laikraštį žinutes iš Kulautuvos, o aš – iš Raudondvario gyvenimo. Gavęs brandos atestatą įstojau į Vilniaus universiteto Kauno fakultetą, kuris pradėjo rengti ir žurnalistus. Po pusmečio buvau korespondentu priimtas į Kauno rajono laikraščio redakciją.

Kas būsimam žurnalistui daugiau duoda: praktika ar studijos?

Ir to, ir to reikia. Geriau, kai tuo pat metu ir dirbi, ir mokaisi. Nuo pirmo kurso žinojau, kas yra interviu, reportažas, žinutė, komentaras, todėl galėjau diskutuoti su dėstytojais ir bendradarbiais. Dabar ypač eteryje dirba nebaigę nei lietuvių kalbos, nei žurnalistikos studijų,

todėl daro daug elementarių klaidų. Gerai, kad aš vienos išvengiau. Pradėjęs dirbti redakcijoje, tapau Kauno rajono komjaunimo komiteto biuro nariu. Po poros metų mane norėjo rinkti pirmuoju sekretoriumi, griežtai atsisakiau. Dėl to laikraščio redaktorius Gutmanas Šmerkovičius gavo nurodymą atleisti mane iš pareigų. Filmą galima kurti! Tą pačią dieną paskambino Eltos žurnalistas Vytautas Andrejaitis: „Mane paskyrė Kauno televizijos grupės vadovu. Reikia žmonių, tau pirmam skambinu." Nuėjau pasikalbėti ir iš karto sutikau. Taip 1968-ųjų vasario 16-ąją tapau Lietuvos radijo ir televizijos komiteto nariu. Vadinasi, kitąmet bus 50 metų, kai aš televizijoje. Iš jos darbuotojų turiu bene ilgiausią darbo stažą.

Akiratyje – pusšimčio metų pokyčiai

Kaip manote, žiniasklaidoje lengviau dirbti žurnalistikos studijas baigusiam ar solidesnę specialybę turinčiam žmogui?

Talento reikia kiekvienai profesijai. Turi ją mylėti, galėti. Nesuprantu, kai kolegos bėdoja: „Pavargau, visą savaitę dirbau." Nežinau, kas yra poilsio šeštadienis ar sekmadienis. Ilgai kūriau televizijos laidas „Savaitės aidai" ir „Sekmadienio rytas", visą šeštadienį rengdavausi, montuodavau reportažus, nes sekmadienį – tiesioginė laida, ir vėl filmuoji... Aš laimingas, kai dirbu, todėl ir nepavargstu. Kartais atrodo, kad jau nėra jėgų, bet išsimiegu ir vėl daug įkvėpimo. Kiek galėčiau filmų sukurti, jei kažkam to reikėtų, būtų rėmėjų! Turiu didelį archyvą, kuriame saugomi ketvirčio amžiaus įvykiai. Apie Š. Marčiulionį, labai spalvingą asmenybę, sukūrėm keturių dalių filmą. Kalbinau 43 žmones, dar ne viską sudėjom...

Šis filmas sukėlė Jums nemažai keblumų – Š. Marčiulionis draudė jį rodyti...

Man gėda, kad jis, pats baigęs žurnalistiką, taip elgėsi. Jis žinojo apie mano sumanymą, pats davė jį gerai pažinojusių žmonių telefonų numerius. Filmavau Šarūno krepšinio mokykloje, jo namuose. Prieš filmo premjerą teigė, kad neturiu sutarties, jo neatsiklausiau. Atsiklausti, ar galiu rodyti savo interviu su jo tėvais ar nepilnamečiu sūnumi? Bet visa tai jau buvo rodyta eteryje, niekas neturėjo pretenzijų. Visa medžiaga apie Šarą kaupta nuo 1988 m. ir ne kartą televizijos rodyta. Sukurti filmą apie sūnų prieš dvi dešimtis metų buvau pažadėjęs Š. Marčiulionio, kai jis dar žaidė NBA, tėvams. Savo žodį tesėjau. Kai filmą parodė „Lietuvos ryto" televizija, sulaukiau didesnio įvertinimo nei „Atėjus... Sabui". Bet po Š. Marčiulionio draudimo ir grasinimų net Kūno kultūros ir sporto departamentas atsisakė skirti lėšų filmo gamybai, todėl viską darėme iš savo santaupų.

O ką laikote didžiausiomis savo gyvenimo pergalėmis ir įveiktomis kliūtimis?

Pagal horoskopą esu karingasis ožiaragis. Džiaugiuosi, kad atvedžiau į doros kelią „Europos" laikraščio vyr. redaktorių ir jo pavaduotoją, kurie už šmeižtą, mano garbės ir orumo žeminimą buvo nuteisti realiu laisvės atėmimu. Manot, buvo lengva, kai mane ir Kauno skyriaus valdybą buvęs LŽS pirmininkas apkaltino, kad išparceliavom Žurnalistų sąjungos turtą? Niekas nežino, kiek reikėjo sveikatos ir lėšų tam 1850 m. statytam nameliui suremontuoti, išlaikyti. Gerai, kad dirbau televizijoje ir turėjome reklaminio laiko, padėjo ir žmonos Teklės vadovaujama „Kauno dienos" redakcija. O prieš porą metų

buvau apšmeižtas katalikiško laikraščio „XXI amžius“ redaktoriaus. Ir tik dėl to, kad gynėme jo atleistą LŽS narę. Kad ir šis buvo nuteistas, man nemalonu, tačiau su blogiu reikia kovoti... Nežinau, kodėl mano gyvenime tiek išbandymų... Tiek pat ir gerbiančių, ir niekinančių, pavydinčių. Tik nežinau, ko?..

Kaip apibūdinat pokyčius žurnalistikoje?

Anksčiau žurnalistikoje savarankiškai nieko nebuvo galima daryti, dabar beveik viskas leidžiama. Anksčiau ji buvo tarsi sulėtinta, dabar tempas labai didelis. Dalyvauju, pavyzdžiui, spaudos konferencijoje, kolegos internetu reportažą iš jos transliuoja tiesiogiai, o mano laidą transliuos po kelių dienų, tad turiu rasti kitą požiūrį, kažką naujo, ko kolegos nepastebėjo...

Kokias teigiamas ir neigiamas žiniasklaidos tendencijas įžvelgiate?

Turim spaudos laisvę, tačiau dabar kai kurie žurnalistai lyg nuo grandinės paleisti ilgai pririšti sargiai puola ir kanda. Pastebiu, kad tie kolegos, kurie bent kelerius metus dirbo sovietiniais laikais, dabar nedaro tokių šiurkščių klaidų, neniekina žmogaus, „nelenda po antklode“, dažniau išklauso ir antrą pusę... Kas galėjo pagalvoti, kad bus toks informatyvus ir operatyvus internetas, kuriame „komentatoriai“ visus purvais drabstys?! To nelaukiau. Laikraštis, televizija atsako už savo žodžius, o internetas tapo „šventa karve“. Gaila...

Kas labiausiai stebina?

Tikriausiai tai, kad labai mažai baigusiųjų žurnalistikos studijas dirba žiniasklaidoje, kurioje reikia ne tik talento, bet, kaip sakydavo a. a. vyr. redaktorius Zenonas Lapinskas, „ir gramatioškos kiekvienas privalo turėti“. Vienas dvidešimtmetis, kurį mokiau tapti sporto korespondentu, netikėtai paklausė, kodėl aš kitokius klausimus pateikiu nei kiti? Atsakiau, neįdomu, kai girdžiu: „Pakomentuokite, kaip vertinate tą faktą?“, „Kokie Jūsų planai?“ Stebina, kad mūsų profesija šitaip nuvertinta. Gydytoju negali dirbti žmogus, baigęs veterinariją, inžineriją, o žurnalistu jie gali būti. Man keista, kad mūsų, žurnalistikos vilkų, nekviečia pabendrauti su žurnalistikos studentais. Tik pasikalbėti, ne dėstyti. Tiesa, buvau kartą pakviestas į VDU, kitąkart – į VU, žmona Teklė – taip pat porą kartų. Teorija be praktikos kaip sausa šaka, klausydamas tik jos žurnalistu netapsi. Tikiu, kad praktikai, perėję ir ugnį, gali daugiau pasakyti, įkvėpti ir išmokyti.

Šeimoje – du plius du žurnalistai

Jau prieš 50 metų esate sukūręs šeimą su žurnaliste, kelių leidinių vadove Tekle Mačiuliene, dabar dirbančia „Ūkininko patarėjo“ redaktoriaus pavaduotoja. Kaip du žurnalistai dera šeimoje?

Puikiai. Gerai supranta vienas kitą. Dažnai aptarinėjom ir aptarinėjam spaudą, radijo, televizijos laidas. Esu minėjęs, kad niekur kitur nepatyriau tiek žurnalistinių pamokų, kaip šeimoje. Jeigu būčiau vedęs gydytoją ar pedagogę, būtume seniai išsiskyrę, nes esu darboholikas, neskaičiuojantis darbo valandų. Man pavydėjo, siekė sužlugdyti, nes buvau kažkiek kitoks. Kai kolegos su taurele švęsdavo, aš nedalyvaudavau, nes dirbdavau. Žmona mane ir įkvėpdavo, ir paguosdavo, ir pakritikuodavo už televizijos laidas, kaip ir aš jos redaguojamą laikraštį. Nesipykome,

Gegužės 13 d. vykusiame Spaudos baliuje V. Mačiulis Petro Babicko premijos laureatei Nijolei Baužytei, pelniusiai šį apdovanojimą už laidų ciklą „Mūsų miesteliai“, įteikė LŽS Kauno apskrities skyrius apdovanojimą – autorinį stiklo meistro Audriaus Vaišnio kūrinį „Mikrofonas“.
Alberto Švenčionio nuotr.

buvome ir esame laimingi, nes visada supratome vienas kitą.

Gal žinote paslaptį, kaip gyventi šeimoje dviem vadovo savybėmis apdovanotiems žmonėms?

Vienas turi kiek nusileisti, o abiem būtina norėti suprasti ir palaikyti savo artimą žmogų. Dabar kartais pasikalbam, kodėl neįkūrėm savo leidinio, portalo – buvo tinkamas metas, o mes abu – žurnalistai...

Ar norėjote, kad dukra rinktųsi žurnalistės profesiją?

Norėjome. Ir Vilma, ir jos vyras Laisvūnas Karvelis baigė Vilniaus universitetą, turi žurnalistų diplomus. Norėjome, kad anūkai rinktųsi šią specialybę. Ir Justas, ir Salomėja vaikystėje vedė televizijos laidas, jiems tai sekėsi. Bet jie patys to nenorėjo. Justas studijavo Kauno technologijos universitete ir pasirinko vadybininko darbą. Salomėja, krepšininko Mariaus Grigonio sužadėtinė, 2017-ųjų pavasarį LCC tarptautiniame universitete Klaipėdoje įgijo viešųjų ryšių specialybės diplomą, bet žiniasklaida jos netraukia.

Kauno apskrities žurnalistų šeima

Esate ir visos Kauno apskrities žurnalistų šeimos puoselėtojas. Kaip tapote LŽS skyriaus pirmininku?

Esu trečias pirmininkas po a. a. Zenono Baltušniko ir Zenono Lapinsko. Pastarojo, talentingo ir sumanaus vyr. redaktoriaus, buvau

pavaldinys. Z. Lapinsko dėka 1983 m. už dokumentinius filmus „Bičiulystė“ ir „Ištikimybė“ pelniau žurnalistinę V. Mickevičiaus-Kapsuko premiją, rengiau ir vedžiau televizijos laidas. Kai 1990 m. Z. Lapinską netikėtai atleido iš LRT Kauno redakcijos, jis vyresniems kolegoms sakė, kad skyriaus vadovavimą norėtų patikėti man. Buvo susirinkimas, vienbalsiai išrinko pirmininku, o pavaduotoju – a. a. Alfredą Skopą. Jis turėjo ypač daug idėjų. Pradėjome nuo patalpų, kurias radome dar caro laikais statytame apleistame name.

LŽS Kauno skyrius turi gražias naujametinio suėjimo ir Spaudos baliaus tradicijas, „Gintarinius parkerius“, „Dėkingumo plunksnas“, gražiai pagerbiate kolegas.

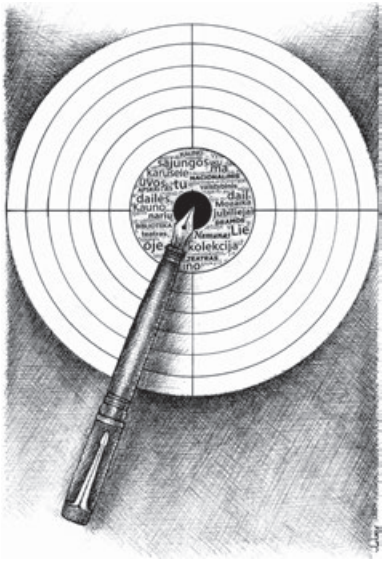

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

Kitaip ir negalėjo būti, juk 1922 m. Kaune buvo įkurta Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjunga. Originali plunksna, pritvirtinta prie šimtamečio klevo kamieno Kauno žurnalistų namų kiemelyje, primena, kad 1929 m. mūsų mieste savarankišką veiklą pradėjo žurnalistų bendruomenė. Vadinasi, pirmiausia mes ir turime tęsti čia gimusias tradicijas, pirmiausia Spaudos balius su legendine Antano Šabaniausko daina „Tris dienas, tris naktis“... Šiemet surengėme jubiliejinę, dvidešimt penktąją, šventę. Pirmąkart ją surengėme 1993-iaisiais. Pavyko, nors buvo nelengva sukviesti kairiųjų ir dešiniųjų pažiūrų miesto valdžios ir žurnalistų draugijos atstovus švęsti kartu. Žinau, matydami bajoriškas vaišes, mane ir apkalba: „Matai, koks jis turtingas.“ Niekas nežino, nemato, kiek reikia ieškoti rėmėjų, pačiam būti ir statybininku, ir valytoju.

O kada įkurta LŽS Kauno apskrities skyriaus interneto svetainė?

Svetainei *www.kaunozurnalistai.lt* šiemet sukako 7 metai. Beveik kasdien joje pateikiu po informaciją, interviu ar komentarą, skirtą žurnalistams ir apie žurnalistus. Tada buvo pikta, kad į LŽS svetainę nusiųstą publikaciją iš Kauno paskelbdavo tik po kelių dienų. Tad sumaniau sukurti Kauno skyriaus svetainę. Tai mane skaudino ir įkvėpė savo lėšomis sukurti kaunietišką svetainę, kuri išsiskiria ir tuo, kad vienintelė šalyje turi daug piešinių, ypač LŽS nario dailininko Vladimiro Beresniovo (Vlaberio) sukurtų karikatūrų. Stengiamės pateikti kuo daugiau publikacijų iš visos Lietuvos žurnalistų gyvenimo.

Kokios mintys jaudina Jus, kaip LŽS Kauno skyriaus pirmininką?

Kai LŽS centralizuotai pradėjo rinkti nario mokestį, kolegos atsipalaidavo, kuo toliau, tuo dažniau neprisimena savo pareigos. Mums lengviau, kad nereikia kaulyti eurų, bet mūsų bendruomenė dėl to nukenčia. Į populiariuosius Spaudos balius ateina visi, kurie nori, ne tik LŽS nariai. Visi žino, kad antrąjį gegužės šeštadienį mums brangiausi tie svečiai, kurie nekviesti

ateina, bet ir neprašyti išeina. Ir LŽS Kauno skyriaus svetainėje kiekvieną mėnesį sveikiname kolegas gimtadienio proga nesigilindami, ar jie dar sąjungos nariai, ar jau ne. Jau seniai į LŽS pirmiausia priima ne skyrius, o LŽS valdyba. Kartais net aikteli, kas įstojo, nė nepamatome naujų narių, kurie gavo LŽS pažymėjimą. Kita vertus, gerai, kitos visuomeninės organizacijos ir miršta, o mūsų kūrybinė ir profesinė sąjunga yra veikli. Tiesa, kauniečiams valdybos nariams trūksta iniciatyvumo. Jie keičiasi, bet nesugebu įtraukti į aktyvią veiklą. Man sako, kad nepadedu, nes nenurodau, ką daryti. Antraip sakytų, kad įsakinėju. Raginau rašyti projektus, bet jeigu kiti to nedaro, pats galvoju.

Norėčiau skyriaus vadovavimą perduoti žurnalistui, kuris nori ir gali pirmininkauti. Esu įsitikinęs, kad LŽS Kauno skyrius gyvuos ir be manęs, tuo pasirūpins prieš 95 metus šią sąjungą kūrusiųjų dvasia.

Veiklos variklis – genai?

Kas yra pagrindinis Jūsų meilės žurnalistikai ir noro arti jos dirvonus variklis? Juk daug kas sau pasakytų: „Gana, turiu ir pailsėti…“

Dirbu televizijoje, nes patinka. Džiaugiuosi kiekviena nauja laida ar parengtu interviu. Kartais išgirstu: „Nefilmuokit, aš nefotogeniškas“, „Neturiu, ką pasakyti…“ Džiaugiuosi, kai pavyksta prakalbinti pašnekovą, išpešu įdomių detalių…

Kaip spėjate tiek daug aprėpti?

Miegoti einu vidurnaktį, 6 valandą ryto – jau atsikėlęs. Peržiūriu žiniasklaidą, parengiu publikacijas mūsų svetainei, filmuoju ar montuoju, važiuoju į Radijo ir televizijos komisijos posėdžius, susitinku su žurnalistais ir jų produkcijos vartotojais.

Iš kur tiek energijos?

Genai. Mano tėvelis sulaukė 95-erių, bet atrodė kaip 60-metis. Aš į jį panašus. Kartais įeinu į darbo kambarį, ten kabo jo nuotrauka, net krūpteliu – tarsi pamatau save. Mama irgi buvo darbštuolė, mirė 86-erių, beje, abu Amžinybėn iškeliavo tą pačią 2002-ųjų vasarą. Padeda ir domėjimas bioenergetika, alternatyviais gydymo metodais – antraip būčiau seniai „supuvęs“, nes nenoriu, kad po mirties mane sudegintų. Bet kol kas gyvenu vadovaudamasis devizu „Judėjime – gyvybė, ramybė – mirtis“. Tad raginu: džiaukimės, kolegos, kol galime, žurnalistiniu gyvenimu!

Dėkoju už pokalbį.

Eriko Ovčarenko (pirmoje) nuotr. 2017-ųjų balandžio 23-iąją Kauno „Žalgirio“ arenoje buvo surengta didžiulė šventė „K95“, skirta devyniasdešimt penktajam Lietuvos krepšinio gimtadieniui. Renginį, kuriame dalyvavo ir gausus būrys šalies žurnalistų, fotografų, operatorių, tiesiogiai transliavo TV3. Neeilinės oranžinio kamuolio šventės proga geriausiu krepšinio metraštininku pripažintas kaunietis televizijos žurnalistas Vidas Mačiulis. Jam garbingą trofėjų įteikė pats Tarptautinės krepšinio federacijos prezidentas argentinietis Horacijus Muratorė *(Horacio Muratore)*.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Nijolei Baužytei už „Mūsų miestelius“ įteikta Petro Babicko premija

Alberto Švenčionio nuotr.

2017-ųjų gegužės 13-ąją LŽS Kauno apskrities skyriaus tradicinė šventė, skirta Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai, baigėsi talentingos vilnietės televizijos žurnalistės Nijolės Baužytės pagerbimu. Lietuvos žurnalistų draugijos narei N. Baužytei buvo įteikta šeštoji Petro Babicko premija už kuriamą nuostabią dokumentiką „Mūsų miesteliai“. LŽS Kauno apskrities skyrius laureatei skyrė autorinį stiklo meistro Audriaus Vaišnio kūrinį „Mikrofonas“, o LŽS – 1 000 eurų premiją. Interneto svetainės *www.kaunozurnalistai.lt* „Videoreportažuose“ įamžintos akimirkos, kaip buvo pagerbta vilnietė žurnalistė N. Baužytė, kuri prisipažino, kad ją sujaudino iškilaus pirmojo Lietuvos radijo pranešėjo ir laidų vedėjo Petro Babicko vardo premija.

Lietuvos televizijai – 60. Spaudos baliuje Kaune 2017 m. gegužės 13 d. susitiko buvę Kauno radijo ir televizijos darbuotojai.
Alberto Švenčionio nuotr.

Kolegas žurnalistus, kaip ir visus LRT televizijos žiūrovus, džiugina Nijolės rekviem Lietuvos miesteliams, kurie sparčiai nyksta ir jų vardai išliks tik istorijoje. Štai kaip apibūdina „Mūsų miestelius“ pati N. Baužytė: „Videofilmų ciklas tiems, kurie myli savo gimtąją žemę ir nori ją pažinti. Tai sustabdytos mūsų istorijos saulėlydžio akimirkos, kupinos tylaus grožio, kilnių žmonių, gatvelių jaukumo, piliakalnių paslaptingumo, gamtovaizdžių ilgesio, – tepažadina mus branginti tai, ką dar turime.“

Mes turime didžiuotis eterio sesėmis ir broliais, kurie, sulaukę brandaus amžiaus, vis dar turi įkvėpimo, jėgų ir meilės savo kūrybiniam darbui. 1960 m. N. Baužytė pradėjo savo žurnalistinį kelią Lietuvos televizijoje ir jį tęsia, nes dar ne visi istorijoje svarbūs mūsų miesteliai yra įamžinti. Sako, kad jų skaičius – įspūdingas, nors labai sunku tiksliai ir suskaičiuoti, kiek buvo parodyta per LRT televiziją. Kolegė Nijolė skaičiuoti neturi laiko, nes toliau ieško ir randa įdomių faktų bei žmonių, kurie, kaip ir ji pati, labai myli ir puoselėja savo gimtinę.

LŽS, įvertindama Lietuvos žurnalistų draugijos narės N. Baužytės kūrybą, įrodo, kad svarbu pamatyti, įvertinti ir pagerbti eterio žmones, kurie nusipelnė garbingos Petro Babicko premijos.

Apie Lietuvos radijo pradininką, publicistą, poetą, fotografą P. Babicką (1903–1991) sukurtą kauniečių pasakojimą „Sugrįšiu“ galima pažiūrėti mūsų svetainės skiltyje „Filmai“. Įdomu tai, kad LŽS nariai Daiva ir Antanas Budriai, Svetlana Gužauskienė ir Vilius Kaminskas ne tik lankėsi Brazilijoje, kur gyveno ir mirė P. Babickas, bet ir 2006 m. parvežė į Lietuvą urną su jo palaikais, kuriuos priglaudė Petrašiūnų panteonas Kaune.

Simboliška, kad garbingo Lietuvos radijo pradininko P. Babicko premija darbščiajai bitutei N. Baužytei buvo įteikta prasmingo Lietuvos televizijos 60-mečio pavasarį, kuris atspindi mūsų kūrybos ir gyvenimo brandą.

Parengta pagal
www.kaunozurnalistai.lt

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Daiva Červokienė

Žurnalistai – Lietuvos meno kūrėjų pasaulio dalis

Beveik 100 žurnalistų yra Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) nariai. Apie Lietuvos meno kūrėjų asociacijos (LMKA), kuri vienija 12 Lietuvos meno kūrėjų organizacijų, veiklą, aktualijas ir žurnalistus joje kalbėjomės su LMKA prezidentu poetu Kornelijumi Plateliu. Beje, mūsų pokalbis vyko Žurnalistų namuose pasibaigus metinei NŽKA konferencijai „Kultūrinė spauda ir spaudos kultūra“.

Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas Kornelijus Platelis: „Mes prašome ne sugrąžinti buvusią tvarką, o apskritai prilyginti pagal autorines sutartis dirbančių meno kūrėjų mokesčius tiems, kokius moka dirbantys pagal individualios veiklos pažymas.“
Petro Repšio nuotr.

Kultūra neįsivaizduojama be kultūrinės žiniasklaidos

Daiva Červokienė. Kaip meną kuriantys žurnalistai atrodo Jūsų vadovaujamoje nevyriausybinių organizacijų asociacijoje?

Kornelijus Platelis. Pirmiausia noriu atkreipti dėmesį, kad Lietuvos meno kūrėjų asociacija vienija juridinius asmenis – 12 meno kūrėjų statusą turinčių organizacijų. Kuriantys, visuomenės pastebimi ir vertinami žmonės visada atrodo gerai. LMKA taryba nuo savo kasdienių rūpesčių pakelia akis į menus tik skirdama savo kasmetinę premiją.

D. Č. Kaip manote, ar žurnalistai meno kūrėjai tarp kitų kūrėjų išsiskiria aktyvumu, pilietiškumu, iniciatyvumu?

K. P. Žurnalistai visada būna arčiau „šio pasaulio“, jų atspindima tikrovė daugiau konvencinė, jų kūryba labiau susijusi su faktais, kurie prašosi kuo tiksliau interpretuojami. Turbūt tai ir galima pavadinti didesniu aktyvumu, pilietiškumu, iniciatyvumu, t. y. noru tą tikrovę ne tik imituoti, bet ir keisti.

D. Č. Kaip manote, kultūrinės spaudos situacija šalies žiniasklaidoje yra išskirtinė?

K. P. Kadangi esame meno kūrėjų asociacija, mums meninę kūrybą skleidžianti, apmąstanti bei vertinanti kultūrinė žiniasklaida yra išskirtinė. Tačiau jos tiražai, tinklalapių lankomumas, auditorijos dalis liudija, jog didesnei visuomenės daliai atrodo kitaip. Tai jokia tragedija. Taip yra visur. Tačiau be tokios žiniasklaidos kultūrinis gyvenimas sunkiai įsivaizduojamas. Svarbu, kad ji išlaikytų savo lygį, nevirstų anotacine, reklamine, neprarastų blaivaus, kritiško požiūrio į reiškinius.

Analitinei žurnalistikai – per maža rinka

D. Č. Kokios šalies žiniasklaidos tendencijos Jums, kaip LMKA prezidentui, ypač kelia nerimą? Ar tikite, kad situacija gali keistis į gerąją pusę?

K. P. Man neramu dėl tų pačių tendencijų, kaip ir kitiems piliečiams, kokio nors ypatingo nerimo kaip koks nors prezidentas nejaučiu. Man nepatinka tendencingos faktų interpretacijos, jau nekalbant apie jų iškraipymą, manipuliavimą jais, nemėgstu, kai kas nors formuoja mano nuomonę, grūda per prievartą visokias banalybes, arogantiškai demonstruoja savo neišprusimą. Ar tai keičiasi į gerąją pusę? Galbūt. Kita vertus, Lietuvos rinka, atrodo, per maža rimtai analitinei žiniasklaidai. Jos kūrėjai (ir tuojau pat – reklamos užsakovai) kaipmat pastebi mažėjančius savo leidinių tiražus, interneto svetainių lankomumą, neigiamus radijo ir TV auditorijos pokyčius. Paklausos rimtai žiniasklaidai nepakanka. Bet jos esama, ir tai nuteikia viltingai.

D. Č. Gal grįžkime prie LMKA. Kokios svarbiausios Jūsų vadovaujamos asociacijos veiklos sritys?

K. P. Asociacija vienija juridinius asmenis – įvairių sričių meno kūrėjų organizacijas, todėl jos taryba, kurią sudaro visi jos vienijamų organizacijų pirmininkai, sutelkusi dėmesį į bendrus, visiems rūpimus klausimus: meno kūrėjo statusas, kūrėjų socialinė, mokestinė, kūrybinė aplinka. LMKA taryba deleguoja savo atstovus į daugelį tiek kultūros politiką

formuojančių, tiek vykdančių tarybų, ekspertų darbo grupių, komisijų, reiškia savo nuomonę dėl įstatymų ir jų įgyvendinamųjų teisės aktų, pataisų, teikia rekomendacijas visais su menininkais susijusiais klausimais.

Noriu atkreipti dėmesį, kad viskas, ko mums pavyksta pasiekti, gerina visų meno kūrėjų statusą turinčių asmenų padėtį – priklauso jie mūsų asociacijai ar ne. O labiausiai rūpinamės tais, kurie atsiduoda vien tik kūrybai, idant ši „socialinė grupė“ neišnyktų visiškai.

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

Turėtume labiau ginti savo, meno kūrėjų, teises

D. Č. Kuriose šių veiklų aktyviausiai reiškiasi žurnalistai? Kaip manote, kodėl?

K. P. Žurnalistai per savo atstovą, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininką, LMKA tarybos narį ir neetatinį mano pavaduotoją Dainių Radzevičių, aktyviai reiškiasi visose mūsų veiklos srityse. Tačiau patys žurnalistai galėtų reikštis kur kas aktyviau savo srityje viešindami ir diskutuodami mums visiems rūpimais klausimais.

Štai didžiausią paramą kultūrai deklaravusi politinė jėga laimėjo rinkimus ir pirmasis jos darbas buvo pagal autorines sutartis dirbantiems meno kūrėjams panaikinti lengvatą mokėti „Sodros“ įmokas nuo pusės pajamų ir atimti galimybę leidėjams sudaryti autorines licencines sutartis. Ar tie dalykai neverti didesnio dėmesio? Nenoriu pasakyti, kad žurnalistai turėtų tiesiog ginti savo, kaip meno kūrėjų, interesus, tačiau diskutuoti, analizuoti padėtį, pastebėti, kokią biurokratinę naštą dabar turi vilkti menkai ir nereguliariai finansuojamų viešųjų įstaigų bei asociacijų buhalterijos, galėtų aktyviau. Kodėl tai nedaroma? Turbūt todėl, kad šiais dalykais sunku sudominti platesnę auditoriją, ir tik menkesnius autorinius atlyginimus mokantys kultūros leidiniai spausdintų tokius straipsnius.

D. Č. Bene svarbiausia naujiena meno kūrėjams šiemet buvo ta, kad jiems suteikta galimybė gauti paramos gavėjo statusą. Žodžiu, tautiečiai nuo šių metų 2 proc. nuo gyventojų pajamų mokesčio gali skirti ne tik įvairioms nevyriausybinėms organizacijoms, biudžetinėmis įstaigomis, partijoms, bet ir meno kūrėjams. Kaip priimtas šis sprendimas?

K. P. Beje, partijų čia minėti nederėtų, nes joms galima skirti arba neskirti 1 proc. GPM be konkurencijos su kitomis paramos gavėjo statusą turinčiomis organizacijomis. Be jokios abejonės, tai teigiamas sprendimas. Svarstydami šį klausimą Seimo komitetuose teigėme, kad Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymas traktuoja atskirą meno kūrėją kaip kūrybinę instituciją, todėl jis galėtų pretenduoti į tokį statusą. Ir tai pavyko įgyvendinti. Tačiau džiaugtis tuo galėsime tik sužinoję, kokia tos paramos apimtis buvo vienais ar kitais metais. Meno

kūrėjas pateko į sodrią konkurencinę aplinką ne tik su nevyriausybinėmis organizacijomis, bet ir su biudžetinėmis įstaigomis – mokyklomis, vaikų darželiais, turinčiomis kur kas daugiau svertų tą paramą užsitikrinti.

Autorinės sutartys lygu individualios veiklos pažymos?

D. Č. Kokius meno kūrėjams aktualius klausimus ketinama spręsti su Seimu ir Vyriausybe artimiausiu metu?

K. P. Jau minėjau prievolę mokėti „Sodros“ įmokas nuo visų pajamų pagal autorinius atlyginimus. Mes prašome ne sugrąžinti buvusią tvarką, o apskritai prilyginti pagal autorines sutartis dirbančių meno kūrėjų mokesčius tiems, kokius moka dirbantys pagal individualios veiklos pažymas. Juk menininkas pagal tokią pažymą dirbti negali, nes tokiu atveju jis netenka turtinių autoriaus teisių į savo kūrinį. Konstatuojame, kad gaminančiųjų serijinius gaminius ir teikiančiųjų paslaugas mokestinė aplinka palankesnė ir yra diskriminacinė atžvilgiu tų, kurie kuria vienkartinius originalius meno kūrinius ir patiria kur kas didesnes sąnaudas. Taip pat diskriminaciniu laikome Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo „laisvųjų profesijų“ apibrėžimą, pagal kurį vienų profesijų meno kūrėjai turi mokėti 5 proc., kitų – 15 proc. GPM. Dar viena akivaizdžiai diskriminacinė nuostata yra ta, kad iki Valstybinio socialinio draudimo įstatymo įsigaliojimo 1991 m. birželio 1 d. tik Rašytojų, Dailininkų, Kompozitorių, Kinematografininkų sąjungų narių darbo stažas skaičiuojamas nuo pirmo viešo kūrybos paskelbimo iki 1991 m. birželio 1 d. Mūsų nuomone, visų meno kūrėjo statusą turinčių asmenų darbo stažas turi būti skaičiuojamas vienodai.

Šiuo klausimu metinė LMKA konferencija priėmė rezoliuciją ir jau gavome Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atsakymą, jog taip daryti negalima, nes tie asmenys nemokėjo „Sodros“ mokesčio, o išimtis minėtoms organizacijoms remiasi „teisių perėmimo ir teisėtų lūkesčių išsaugojimo taisykle“. Vadinasi, vieni kažkokias teises perima, teisėtus lūkesčius išsaugo, o kiti ne. O juk sovietiniais laikais dalis mokesčio nuo atlyginimo pagal autorines sutartis tekdavo socialiniam draudimui. Ar šis „teisėtas lūkestis“ nepamirštas? Be abejo, tai perėjimo iš vienos sistemos į kitą atrūgos. Tačiau kiek dar metų mes eisime į savo nepriklausomą Lietuvą? Manau, tai taip pat būtų žurnalistinio tyrimo tema.

Siekiame, kad meno kūrėjams būtų mokamos tokios pat rentos, kaip ir mokslininkams, kad ir kaip tai atrodo nerealu.

D. Č. Regis, Jūsų, kaip LMKA prezidento, darbai nelabai jau „meniški“?

K. P. Kaip matote, taip. Turbūt vienintelis su menais susijęs mūsų veiksmas – kasmetinė LMKA premija, teikiama pastaruosius dvejus metus pasižymėjusiam menininkui. Jos laureatą ilgai diskutuodama išrenka LMKA taryba. O šiaip laikomės nuostatos, kad savo menus mes kuriame kiekvienas atskirai ir mums nereikia nei administratorių, nei patarėjų.

D. Č. Dėkoju už pokalbį ir linkiu sėkmės kuriant kuo palankesnę aplinką šalies meno kūrėjams.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Viktoras Trofimišinas

Visuomenės informavimo etikos komisijos pirmininko pavaduotojas, Lietuvos žurnalistų sąjungos Etikos komisijos pirmininkas, kaunietis žurnalistas

Visuomenės informavimo etikos kodekso taikymo praktiniai aspektai

Asmeninio archyvo nuotr.

Visuomenės informavimo etikos komisijos sprendimai dėl interesų konfliktų rodo daugėjant atvejų, kai žurnalistai ir kiti asmenys, kurie rengia viešąją informaciją, nusižengia profesinei etikai, darbuodamiesi politinių partijų naudai. Sprendimai apima ir tuos asmenis, kurie patys teigia, jog nėra žurnalistai, nors jie aktyviai dalyvauja rengiant ir skleidžiant viešąją informaciją. Tai skatina grįžti prie viešosios informacijos rengėjų atsakomybės klausimo.

Žurnalistinė veikla ir darbas politikų komandose – nesuderinami

Kalbant apie šią problemą didesnį susirūpinimą kelia ne pažeidimų skaičius, o viešosios informacijos rengėjų įsitikinimas, kad žurnalistinė veikla ir darbas politikų komandose yra suderinami dalykai, kad tai netrukdo išlikti nešališkiems, o visuomenės informavimo etikos normos galioja tik tiems asmenims, kurie atitinka Visuomenės informavimo įstatyme pateiktą žurnalisto sąvoką.

Naujosios technologijos pakeitė žiniasklaidos rinkos struktūrą ir žurnalisto darbą. Masinei auditorijai skirtą turinį gamina ir platina ne vien žurnalistai, bet ir daug kitų medijų sistemos dalyvių. Vis daugiau piliečių dalyvauja turinio kūrimo ir sklaidos procesuose. Tokiomis aplinkybėmis naujai iškyla profesionalumo standartų laikymosi užtikrinimo klausimas. Problemos aktualumą pabrėžė Lietuvos žurnalistų sąjungos XVI suvažiavimas nutarime „Dėl visuomenės informavimo priemonių savitvarkos stiprinimo“. Jame akcentuojama, kad su turinio gamyba ir platinimu masinei auditorijai susiję asmenys, naudodamiesi jiems suteiktomis teisėmis ir privilegijomis, privalo laikytis pareigų ir atsakomybės, būti atskaitingi. Atskaitingumas – tai visų pirma profesinės etikos principų laikymasis.

Vykstantys pokyčiai paskatino visuomenės informavimo priemonių savitvarkos pertvarkymą ir naujų šiuolaikiškų profesinės etikos standartų kūrimą bei įtvirtinimą. Pakeitus Visuomenės informavimo įstatymą, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos funkcijas nuo 2015 m. perėmė Visuomenės informavimo etikos asociacijos sudaryta Komisija, į kurią atstovus delegavo Lietuvos žurnalistų sąjunga, Lietuvos žurnalistų draugija, Interneto žiniasklaidos, Lietuvos radijo ir televizijos, Regioninių televizijų, Lietuvos kabelinės televizijos, Nacionalinės rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacijos. 2016 m. vasario mėn. viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų ir Visuomenės informavimo etikos asociacijos narių atstovų susirinkimas priėmė Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksą, kuris pakeitė ligi tol galiojusį Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą (jo pirmoji redakcija buvo patvirtinta prieš 20 metų). Padaugėjo ne tik įstatyme numatytų Komisijos funkcijų, bet išsiplėtė ir veiklos laukas, apimantis ne vien žurnalistų profesinę etiką.

Naujame Etikos kodekse – aktualios nuostatos

Perėmę daugelį ankstesniojo Kodekso nuostatų, išsaugoję laisvą ir atsakingą žodį, naujojo Kodekso kūrėjai kartu atsižvelgė į itin sparčiai besikeičiančius viešosios informacijos rinkimo, sklaidos būdus, šiuolaikinių technologijų įtaką bei galimybes, žurnalistų ir viešosios informacijos rengėjų veiklos iššūkius. Pirmą kartą aptariami darbo su interneto šaltiniais etikos standartai, žurnalisto raiškos viešojoje erdvėje, tarp jų ir socialinėse medijose, principai.

Visuomenės informavimo etikos kodekse bene pirmą kartą aiškiai pasisakyta dėl žurnalisto profesinės ir kitokios veiklos santykio, įtvirtinta principinė nuostata vertinant žurnalisto santykį su politinėmis partijomis ir valdžios institucijomis – žurnalisto profesinė veikla nesuderinama su darbu valstybės

ir vietos valdžios institucijose, dalyvavimu politinių partijų veikloje (Kodekso 23 str.). 2016-ųjų rudens Seimo rinkimų kampanija tik patvirtino šios svarbios nuostatos aktualumą, nes ne visi kandidatai suvokė, kad dalyvauti politinėje kampanijoje ir tuo pat metu dirbti žurnalistinį darbą, vadinasi, nusižengti profesionaliosios etikos principams.

> Žurnalistai, vykdydami savo profesinę veiklą, neturi teisės prisiimti jokių kitų įsipareigojimų, išskyrus profesinius įsipareigojimus viešosios informacijos rengėjui ir skleidėjui.
>
> Žurnalisto profesinė veikla nesuderinama su darbu valstybės ir vietos valdžios institucijose, dalyvavimu politinių partijų veikloje. Dalyvaudami visuomeninėje veikloje žurnalistai, kurdami kūrinį, turi vengti interesų konflikto arba informuoti auditoriją apie sąsajas su tokia veikla.
>
> *Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso 23 straipsnis*

Visuomenės informavimo etikos pažeidimai

Visuomenės informavimo etikos komisija 2016 m. pripažino pažeidus visuomenės informavimo etiką žurnalo „Liaudies kultūra“ vyriausiąją redaktorę S. Matulevičienę (būdama redaktore tuo pat metu dalyvavo politinės partijos „Lietuvos sąrašas“ veikloje), laikraščio „Respublika“ redaktoriaus pavaduotoją bei publikacijų autorių R. Čekutį (dalyvavo politinės partijos „Tautininkų sąjunga“ veikloje), portalo *meslaisvi.lt* autorių D. Jančarą (dalyvavo Lietuvos centro partijos veikloje, buvo kandidatas į Seimą Antikorupcinės

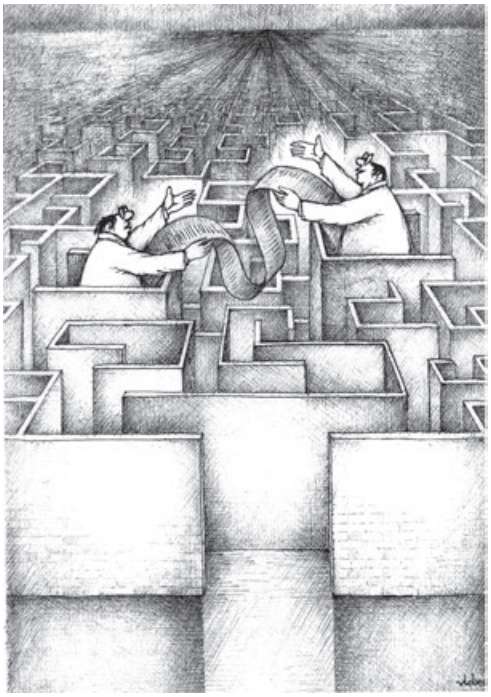

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

N. Puteikio ir K. Krivicko koalicijos sąraše), portalo *panskliautas.lt* redaktorių B. Matelį (dalyvavo politinės partijos Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos veikloje). Nė vienas jų nesutiko, kad nusižengia visuomenės informavimo etikai. Žurnalo „Liaudies kultūra“ vyr. redaktorė S. Matulevičienė teigė žurnalistinį darbą suvokianti kaip aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime, o dalyvavimas rinkimuose kaip tik ir esanti tokia veikla.

Pasirinkus politiko kelią, būtina pasitraukti iš visuomenės informavimo veiklos, bent jau rinkimų kampanijos metu, informuojant apie tai savo auditoriją ir išvengiant bereikalingų abejonių. Lietuvos liberalų sąjūdžio kandidatui R. Sadauskui, rinkimų kampanijos metu formaliai atsisakiusiam „Druskininkų naujienų“ redaktoriaus pareigų, teko aiškintis dėl redaktoriaus pareigų „Kurorto

radijuje“. Komisija sutiko, jog tai galėjusi būti leidėjo neatidumo klaida, ir kreipėsi į leidėją, kad šis pateiktų leidiniuose ir jų internetinėse versijose tikslią informaciją apie redaktorių.

Buvęs *panskliautas.lt* redaktorius B. Matelis, jau išrinktas į Seimą, 2017-ųjų vasarį deklaravo galimą viešųjų ir privačių interesų konfliktą, įdarbinęs savo kaip parlamentaro padėjėja-sekretore leidinių „Panevėžio kraštas“ ir *panskliautas.lt* korespondentę I. Smalskienę. Apsidraudžiant buvo paaiškinta, kad redakcija nereikalaus, o korespondentė neinicijuos ir nerašys rašinių politinėmis temomis. Visuomenės informavimo etikos komisija nusprendė, kad I. Smalskienė, derindama žurnalistinę veiklą ir darbą valstybės tarnyboje (Seimo nario padėjėjas yra politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas), pažeidė Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso 23 straipsnį. Nepriklausoma ir skaidri žurnalistinė veikla įmanoma tik tuo atveju, jeigu žurnalistas neprisiima jokių kitų įsipareigojimų, išskyrus profesinius įsipareigojimus viešosios informacijos rengėjui.

Ar profesinė etika dera su valdžios siekiu?

Politiko kelią pasirinkęs žurnalistas dažniausiai teigia, kad tai leis jam geriau atstovauti gyventojų interesams. Žurnalistas turi kontroliuoti valdžios sprendimus, o jam tapus politiku, priklausančiu valdančiajai daugumai, ši misija neįmanoma. Priešingas atvejis – ar būdamas opozicijoje jis gebės konstruktyviai vertinti valdžios žingsnius, susilaikyti nuo nepagrįstos kritikos? Trečias dalykas, dalyvaujant valdžios veikloje

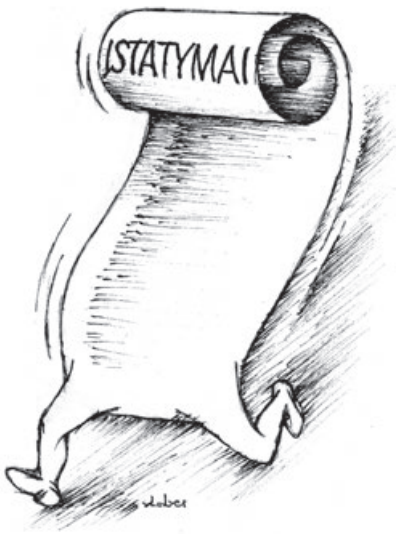

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

įgyjamas nesąžiningas konkurencinis pranašumas kitų žurnalistų atžvilgiu.

Jei žurnalistas nori siekti valdžios, jam turėtų rūpėti, kaip tai derės su profesine etika. Skaitytojas, klausytojas, žiūrovas turi būti tikras, kad jam teikiama informacija yra nešališka. Derindami viešosios informacijos rengėjo ir vietos politiko veiklą profesinei etikai nusižengė portalo *joniskelis.lt* redaktorius ir portalo *darbs.lt* bei laikraščio „Darbas“ vyriausiasis redaktorius V. Stanislovaitis, kuris yra ir Pasvalio rajono savivaldybės tarybos narys, žurnalistas, ir laikraščio „Mūsų Ignalina“ redaktorius J. Baltakis (yra Ignalinos rajono savivaldybės tarybos narys), laikraščio „Šalčia“ redaktorė bei žurnalistė D. Jankelaitienė (kartu yra Šalčininkų rajono savivaldybės tarybos narė).

Politinė veikla susijusi su pačiomis įvairiausiomis gyvenimo sritimis, todėl neatsargu teigti, kad sporto žurnalistas, dirbdamas ir savivaldybės taryboje, neįsivels į interesų

konfliktą svarstant, pavyzdžiui, gatvių apšvietimo klausimą. Tiek sportas, tiek kultūra, tiek gatvių apšvietimas finansuojami iš to paties biudžeto.

Dar 2016-ųjų Seimo rinkimų išvakarėse Visuomenės informavimo etikos komisija pareiškime „Dėl žurnalistų dalyvavimo rinkimų kampanijoje“ išreiškė susirūpinimą dėl valdžios ir žiniasklaidos, žurnalistų ir politikų suartėjimo pareikšdama, kad žiniasklaidos priemonių savininkų ir vadovų dalyvavimas politinėse kampanijose neprisideda prie žiniasklaidos nešališkumo užtikrinimo. Žiniasklaidos vadovai, savininkai, kurie leidžia dirbti žurnalistinį darbą asmenims, užsiimantiems politine-partine veika, skatina juos nusižengti visuomenės informavimo etikai, o visuomenė negali tikėtis, kad šios žiniasklaidos priemonės nušvies įvykius sąžiningai ir subalansuotai, užtikrins nuomonių įvairovę ir jų pusiausvyrą, atskirs politinę reklamą nuo žurnalistinės veiklos. Komisija ragino žurnalistus, nusprendusius pasirinkti politinę veiklą, atsisakyti dalyvavimo profesinėje veikloje.

Į interesų konfliktą pateko ir žurnalo „Kelionė“ redaktorius A. Navickas, įsidarbinęs ir Seimo nario padėjėju. Komisija pripažino jį pažeidus visuomenės informavimo etiką. A. Navickas, socialiniuose tinkluose komentuodamas Komisijos sprendimą jo atžvilgiu, abejojo, ar įmanoma pripažinti asmenį neetišku žurnalistu, jei jis apskritai nėra žurnalistas, t. y. neturi žurnalisto diplomo, nepriklauso Lietuvos žurnalistų sąjungai, nė su viena žiniasklaidos priemone nėra susietas darbo santykiais. Panašiai savo poziciją Komisijai argumentavo ir svetainės *meslaisvi.lt* redaktorius D. Jančaras, nurodydamas, kad svetainė priklauso jo vadovaujamai Informacijos analizės asociacijai, o asociacijos įstatai nevaržo narių laisvių, todėl jis galįs rengti ir skelbti publikacijas, kartu dalyvaudamas politinėje veikloje. Be to, jis nėra profesionalus žurnalistas, todėl esą Kodekso nuostatos jam netaikytinos. Žurnalo „Liaudies kultūra“ vyr. redaktorė S. Matulevičienė, pateikdama savo poziciją, teigė, kad leidinys politinėje reklamoje nedalyvauja, išeina kas du mėnesius, tad tik formaliai galįs būti priskirtas prie žiniasklaidos priemonių, o vyr. redaktorius nėra žurnalistas, tad ar jam galioja Kodekso reikalavimai? Sunku įvertinti, kiek tokie paaiškinimai nuoširdūs, o kiek juose gynybinės pozicijos. Atsakymas paprastas: žurnalas, interneto portalas yra viešosios informacijos rengėjas, o vyr. redaktorius – asmuo, atsakantis už visos visuomenės informavimo priemonės turinį, t. y. galutinai parengiantis ir apsprendžiantis visą šioje priemonėje skelbiamą medžiagą, todėl jam taikytinos Visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatos.

Netradicinis požiūris į etiką neatleidžia nuo atsakomybės

Apie nepriklausymą žurnalisto profesijai Komisijai yra pareiškęs ir A. Užkalnis, tiesa, ne dėl dalyvavimo politikoje, o Komisijai svarstant skundą dėl jo dalyvavimo komercinėje reklamoje. A. Užkalnis teigė nesąs žurnalistas, o tai, kaip jį pavadina žiniasklaida ar skaitytojai, nepakeičia fakto, kad žurnalistine veikla jau daug metų neužsiima, bet pripažino, kad esąs rašytojas ir vieno portalo apžvalgininkas. Sprendimas buvo nepalankus A. Užkalniui. Komisija įvertino asmens veiklos nuolatinumo pobūdį visuomenės informavimo srityje, nepriklausomai nuo to, kuo asmuo save laiko. Apžvalgininko, redaktoriaus, reporterio veikla – visos jos atspindi priklausymą žurnalisto profesijai. Formaliuosius kriterijus išsamiai

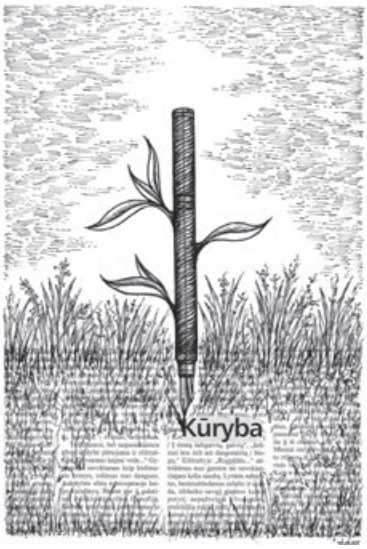

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

aprašo Lietuvos profesijų klasifikatorius, o Komisija ypatingą dėmesį skiria faktinėms aplinkybėms.

Dalis viešosios informacijos rengėjų, tarp jų ir tie, kurie priskiria savo veiklą žurnalisto profesijai, paiso pozicijos, kad profesinės etikos normų laikymasis yra visiškai savanoriškas. Tokią alternatyvią nuomonę Komisijai yra pareiškęs A. Ramanauskas-Greitai, sakydamas: „Mes visi žurnalistai. Kiekvienas juo gali būti. Man nereikia kodekso, man pakanka bendražmogiškų normų." Kitas žurnalistas savo abejones dėl priedermės paisyti profesinės etikos normų argumentavo tuo, jog visada laikosi įsipareigojimų, kuriuos prisiima, o laikytis Etikos kodekso neįsipareigojo, todėl jo normas laikąs primestinėmis. Netradicinį požiūrį į profesinę etiką ir Visuomenės informavimo etikos komisiją yra pareiškęs laikraščio „Kalvotoji Žemaitija" atstovas nagrinėjant skundo bylą. Jo įsitikinimu, Visuomenės informavimo etikos komisija neturi kompetencijos priimti sprendimo redakcijos atžvilgiu, kadangi redakcija nėra Visuomenės informavimo etikos asociacijos narė.

Visais atvejais verta priminti, kad nors Lietuvos žiniasklaidos savitvarkos modelis grindžiamas savanoriškumo principu, tačiau jis turi ir įstatymo galią. Visuomenės informavimo įstatymo 43 straipsnyje nurodoma, kad visi viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai privalo laikytis etikos normų, kurias nustato Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas.

Viešosios informacijos rengėjas – visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugos teikėjas, radijo programų transliuotojas, leidykla, kino, garso ar vaizdo studija, informacijos, reklamos ar viešųjų ryšių agentūra, redakcija, informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, nepriklausomas kūrėjas, žurnalistas ar kitas asmuo, rengiantys ar pateikiantys skleisti viešąją informaciją.

Žurnalistas – fizinis asmuo, kuris profesionaliai renka, rengia ir teikia medžiagą viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui pagal sutartį su juo ir (ar) yra žurnalistų profesinės organizacijos narys.

Iš Visuomenės informavimo įstatymo

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Brigita Sabaliauskaitė

Gyvybinių žiniasklaidos funkcijų onkologija

Interneto portalo „Kas vyksta Kaune“ žurnalistė Brigita Sabaliauskaitė. *Asmeninio archyvo nuotr.*

„Man reikėjo gerokai pasiblaškyti, kol pagaliau „prisiskraidžiojusi“ nutūpiau savo gimtajame Kaune“, – sako kaunietė žurnalistė Brigita Sabaliauskaitė. Žurnalistiką baigusi Vilniaus universitete dirbo LRT, „Lietuvos ryto“ įmonių grupėje, buvo moteriškos auditorijos žurnalų „Laima“, „Ieva“, „Cosmopolitan“ straipsnių autorė. Vėliau pati bandė jėgas leidybos srityje, leido žurnalą „Tenisas“, nėrė į naują sritį – tapo kelionių organizatoriaus „Novaturas“ rinkodaros vadove.

Žurnalistika – mano pašaukimas

Grįžau į žurnalistiką, nes supratau, kad tai – mano pašaukimas, kad šis darbas man teikia daug džiaugsmo, pasitenkinimo, kad per jį galiu save realizuoti, geriausiai atskleisti turimus gebėjimus. Trejus metus pabuvusi pagrindinių Panevėžio laikraščių vyriausiąja redaktore, jau metus dirbu populiariausiame Kauno portale „Kas vyksta Kaune“, o nuo šių metų rudens jauniesiems žurnalistams dėstysiu Vilniaus universitete.

Labai gerai prisimenu, kad stojau studijuoti žurnalistikos, nes norėjau būti kovotoja už teisybę. Atrodė, kad ši profesija – tinkamiausia vieta demaskuoti melagius, apgavikus, vagis ir kitokio plauko apsimetėlius. Tačiau kuo ilgau dirbau, tuo kaupėsi didesnis kartėlis, realybė atskleidė visai kitą žiniasklaidos pusę. Kaip ir kitose valstybės srityse, čia taip pat egzistuoja nemažiau neteisybės, manipuliacijų, bandymo daryti įtaką, kenkti, siekti savanaudiškų tikslų, išnaudoti ir kitaip apgaudinėti. Tačiau tikiu, kad jau trečią dešimtmetį gyvuojančioje mūsų atkurtoje valstybėje pamažu prasideda savireguliacijos procesai, kurie trauks visuomenę iš šešėlio į šviesą, iš apgaulės į tiesą, iš degradacijos į klestėjimą. Šiame kontekste ir norisi pažvelgti į dabartinę žiniasklaidos situaciją, kuri yra neatskiriama valstybės raidos dalis.

Esame visuomenės atspindys

Dabartinę situaciją Lietuvos žiniasklaidoje vertinu kaip pereinamąją stadiją nuo spausdintų naujienų prie internetinių, nuo tradicinės televizijos prie skaitmeninės bei internetinės ir, kas be ko, vis didėjančios socialinių tinklų vartosenos. Mano galva, socialiniai tinklai, ypač *Facebook*, kuriuo Lietuvoje naudojasi net 75 proc. interneto prieigą turinčių gyventojų (arba 1,5 mln. šalies gyventojų), ateityje taps vis įtakingesni ir toliau silpnins žiniasklaidos kanalų įtaką. O tai reikš, kad žiniasklaida turės vis mažiau galios paveikti procesus tam tikrų grupių užsakymu. Kaip pavyzdį galima paminėti Andriaus Tapino fenomeną, kai vieno žurnalisto rankose atsiduria didelė galia kritikuoti politikus nuo švelnios pašaipos iki visiško sužlugdymo. Suprantama, A. Tapinui galimybę daryti įtaką suteikia ne vien jo valdomas net 130 000 sekėjų turintis *Facebook* kanalas, bet ir papildomas jo paties komentarų aktualiausiomis temomis viešinimas didžiausiame Lietuvoje naujienų portale *Delfi* bei per jo paties sukurtą internetinę *Laisvės TV* platformą. Vis dėlto pagrindinės ir įdomiausios jo žinutės, kurios vėliau jau išplėtotos patenka į viešąjį eterį, dažniausiai pirma žaibiškai ištransliuojamos milžiniškai auditorijai socialiniame tinkle, o tolesni procesai primena labiau sniego kamuolio ridenimąsi nuo kalno.

Panašiai veikia ir kitos daugiau ar mažiau atgarsio visuomenėje sulaukiančios aktualios naujienos – skandalai. Dažnai jų pradžia prasideda socialiniuose tinkluose, o tik vėliau pasklinda į viešąjį eterį. Ir toks procesas gerokai silpnina tradicinės žiniasklaidos poveikį. Galima pastebėti, kad vis daugiau galios telkiasi konkrečių žurnalistų – asmenybių – rankose. Jų nuomonė, pozicija yra tai, kuo tiki ir pasitiki auditorija. Pokytis, kad tikima nebe kanalu, žiniasklaidos priemone, o būtent asmenybėmis, mano galva, yra daugiau nei puikus, nes pavieniai asmenys yra matomesni, jų elgesį lengviau vertinti, perprasti,

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

pastebėti klaidas nei pamatyti schemas, pagal kurias veikia / veikė organizacijos – žiniasklaidos priemonės, kuriose į tendencingus procesus buvo įtraukiamos didelės žurnalistų ir redaktorių grupės (redakcijos).

Kur prasideda ir baigiasi moralinė degradacija

Tiriamosios žurnalistikos mokytojai dažnai pataria, kad, norėdamas aptikti korupcinius nusikaltimus, žurnalistas pirmiausia turi ieškoti pinigų srauto, iš kur ir kur link jis teka. Panašiai yra ir žiniasklaidoje. Kad perprastume tendencingai pateikiamos informacijos dėsnius, kai siekiama pakenkti, paveikti, taisyti susitepusių asmenų reputaciją ar kaip kitaip manipuliuoti auditorija, pirmiausia reikia ieškoti pinigų. Kartais tai daroma legaliai (per „piaro“ agentūras), kartais ne visai (per reklamos užsakymus ar kitas „malones“). Žmogaus prigimtis yra savanaudė, kovotojų už teisybę – idealistų visais laikais buvo ir išliks mažuma, todėl naivu būtų tikėtis absoliučios šio proceso baigties. Tačiau norisi aptikti ištakas, kur prasideda didžioji moralinė žiniasklaidos degradacijos upė, ir žiotis, kur ji gali baigtis.

Mano vertinimu, moralinę žiniasklaidos, kaip ketvirtosios valdžios, degradaciją Lietuvoje paskatino ženklus žiniasklaidos (išskyrus internetą) vartojimo mažėjimas, rinkodaros specialistų, kurie išmoko matuoti reklamos efektyvumą, kompetencijos augimas, reklamos pinigų persiskirstymas tarp spaudos ir viešųjų ryšių agentūrų. Prisidėjo ir labai prasta bendroji finansinė žiniasklaidos padėtis per 2008-ųjų krizę, kai net didžiausi ir gerbiamiausi žiniasklaidos kanalai pasidavė pagundai už pinigus manipuliuoti vartotojais. Ar vartotojai padarė išvadas? Žinoma, kad taip. Ir tai gerokai sutapo su pakitusia vartosena – būtent tuo metu interneto naujienų rinkoje iškilo portalas *Delfi* ir įsitvirtino *15min*. Naujienų perėjimo į internetą tendencija iš dalies buvo savaiminė, bet toks staigus spausdintų Lietuvos dienraščių sunykimas, vertinant ne tik tiražus, bet ir daromą poveikį visuomenei, gerokai per greitas ir neadekvatus, palyginti su procesais, tebevykstančiais regionuose. Čia spauda nyksta daug lėčiau ir vis dar išlaiko svarbias pozicijas – tiek informuodama, tiek formuodama viešąją nuomonę.

Verslininkai žino dėsnį, kad apgauti galima tik kartą. Tas pats ir dėl reputacijos – jei ją

vieną kartą praradai, sunkiai beatgausi. Ekonominių sąlygų paskatintas moralinis žiniasklaidos pažeidžiamumas sudavė stiprų smūgį visų pirma pačios žiniasklaidos reputacijai visuomenės akyse – ji neteko pasitikėjimo, pagarbos, savivertės. Tai leido augti socialinių tinklų ir žurnalistų – asmenybių – populiarumui. Pavieniui asmeniui tenka daug didesnė atsakomybė už savo elgesį, nei po daugybės asmenų organizacija besislepiantiems nemoraliems leidėjams. Pavieniai asmenys žino, kad jų elgesys, žodžiai, vertinimai visuomenės akyse yra kaip ant delno. Pavieniui žmogui sunku pasislėpti po grupinio nusikaltimo dalyviams būdingais pasiteisinimais, kad „man taip liepė“, „aš negalėjau atsilaikyti“, „manimi pasinaudojo“.

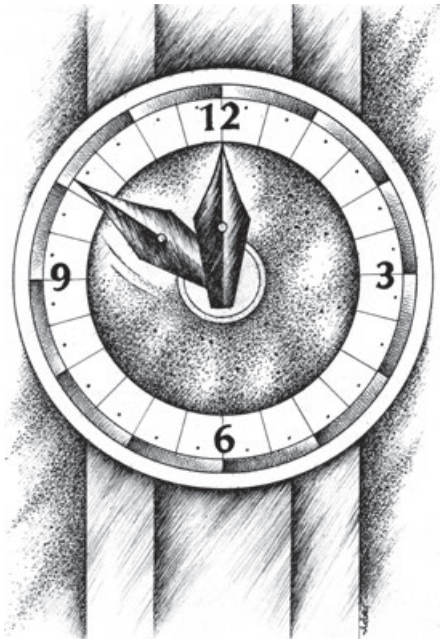

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

Atėjo metas apginti save

Rašydama šias eilutes žinau, kad sulauksiu kolegų kritikos, kurie dažnai sako: o ką mes galime padaryti, turime saugoti savo darbo vietą, prieš vėją nepapūsi, visi taip daro ir pan. Mano galva, pagrindinis dalykas, ko turėtume nepamiršti kiekvienas iš mūsų, – tai prisiminti kertinę savo profesijos paskirti – kovoti su neteisybe. Nesvarbu, ar skriaudžiami kiti asmenys, ar aš pats, mano kolegos. Jei matome, kad su mumis elgiamasi neteisingai, turime nustoti bijoti ir pasipriešinti. Pasipriešinti taip stipriai, kaip kartais kovojame už savo straipsnių herojus. Apginti ne tik kitą, bet ir save patį.

Dabartinis laikmetis kiekvienam laisvam, moraliai tvirtam ir kūrybiškam žurnalistui gali pasiūlyti naujas galimybes, svarbu nebijoti žengti pirmą žingsnį ir pasakyti NE. Griūtis, kurią galėtų sukelti degraduojančiose, vos galą su galu suduriančiose žiniasklaidos priemonėse dirbantys engiami darbuotojai, tikiu, išjudintų savireguliacijos procesus, savaime sunaikinsiančius tai, kas atgyveno ir nebereikalinga. Tai gerokai paskatintų finansinių srautų tekėjimą į jaunus, veržlius, progresyvius žiniasklaidos kanalus, kurie kuriasi visai kitu tikslu – ne manipuliuoti ir daryti įtaką, o informuoti, kurti vartotojui, o ne užsakovui reikalingą turinį, paisyti etikos, neapgaudinėti vartotojo bei visų pirma rūpintis jo, o ne savo asmeniniais poreikiais.

Žiniasklaida mirė, tegyvuoja žiniasklaida!

Šiandien dalis žiniasklaidos man labiau primena sunkiai sergantį ligonį, kurio gyvybines funkcijas paralyžiuoja visų svarbiausių organų metastazės. Sunkūs ligoniai turi arba numirti, arba persitvarkyti, t. y. nusipjauti

gangrenuojančias galūnes, išsioperuoti pūliuojančius ir negyjančius audinius, pasidaryti porą plastinių operacijų, tada pradėti sveikai maitintis, mesti gerti, rūkyti ir pagaliau pradėti sportuoti.

Tik tuomet galbūt ji vėl atgaus pasitikėjimą ir jėgą visuomenėje bei valstybėje. Ir galbūt mums nebereikės kalbėti apie mūsų valstybę griaunančios priešiškos propagandos grėsmes.

Štai tie pūliniai, kuriuos šiandien vadinu medicininiu terminu – išviešėjusiomis metastazėmis, jas būtina skubiai operuoti:

- baudžiauninko lygio atlyginimai;
- apgailėtina techninė materialinė bazė;
- suvaržyta laisvė rašyti žurnalistą dominančiomis temomis (dėl komercinių susitarimų, draugysčių, intrigų ir pan.);
- parduodamas nemoralus turinys (kai reikia kažką ginti, paspausti, daryti įtaką);
- maksimalūs krūviai, dėl kurių nebelieka kūrybos – vien amatas;
- dėl darbo krūvio žmonės nėra pajėgūs dalyvauti mokymuose, šviestis, turėti hobių (net normaliai pabendrauti su informaciją teikiančiais „šaltiniais“, išgerti kavos su pašnekovais);
- asmenybių trūkumas (dirba tie, kurie nebegali (dėl amžiaus), arba tie, kurie nebenori (iš pašaukimo) keisti savo profesijos, arba tie, kurie tiesiog netyčia pateko ten, kur dėl mažų darbo užmokesčių gali patekti bet kas).

Daugelį šių faktų lemia ekonominės priežastys. Susitraukus leidybos verslui, mažėjant reklamos pajamoms ir dėl kitų ekonominių sąlygų buvusieji leidėjai nebemato kitos išeities, kaip tik taupyti išteklius. Taip pat – ir LABIAUSIAI! – žmogiškuosius.

Redakcija – ne baldų gamykla

Yra šiurkštus anekdotas: „Kai viešnamis nebeduoda pelno, reikia keisti ne baldus, o viešnamio darbuotojas.“ Paradoksalu, bet šitą anekdotą sau galėtų pasipasakoti leidėjai, talentingus autorius pakeitę berniukais ir mergaitėmis iš gatvės. Tai ir atsakymas, kodėl mūsų žiniasklaidoje nebėra gero turinio, – žmonės nebepajėgia jo sukurti, nes nebėra kūrėjų, vien amatininkai.

Didžioji blogybė, kad kažkuriuo metu žiniasklaidos verslo valdytojai pamiršo, jog žiniasklaida yra ne baldų fabrikas, o visų pirma – kūrybinė organizacija, kurianti neįkainojamą produktą – turinį.

Mano pagrindinis patarimas šiuolaikiniam leidėjui – priimti iššūkį ir pabandyti, jei jau taip nutiko, jog trūksta finansinių išteklių, bent darbą organizuoti taip, kad žmonėms jis teiktų malonumą. Nebegalima versti žmonių – žurnalistų – daryti tai, ko nori leidėjas – darbdavys. Žmonės turi būti laisvi rinktis darbo grafiką, krūvius, temas.

Antraip griežtas darbo grafikas, lyg šunį prie grandinės pririšanti darbo vieta, spaudimas dėl krūvių – atitinkamo spaudos ženklų kiekio per dieną, savaitę, spaudimas dėl turinio kokybės, leidėjui naudingo požiūrio, taip pat visas kitas vykdomas spaudimas laisvos profesijos žmogui yra peilis po kaklu. Toks darbas nebeteikia džiaugsmo ir net nėra gerai apmokamas. Tai kam tokį dirbti? Tad ir lieka tik tie, kurie nieko keisti nenori ir negali, arba idėjiniai. Ant jų pečių paprastai ir laikosi stipriausios redakcijos. Tik kokia kaina?

Daugybė šioje srityje dirbančių žmonių yra ganėtinai sąmoningi, kad suprastų, jog jų atlyginimai turi atitikti rinkos situaciją, o jų dydis priklauso nuo daugelio aplinkybių, ypač – įmonės, kurioje dirba, padėties. Daugybė šioje srityje dirbančių žmonių dažnai yra savo darbo patriotai, kuriems net nebūtinai atlygis yra esminė sąlyga dirbti šį darbą. Vis dėlto kai žmonės mato tokias neteisybes, kad įmonės vadovas važinėja nauju prabangiu automobiliu, leidėjas išskrenda trims savaitėms ilsėtis su šeima į Tailandą, o eiliniam žurnalistui jau ketvirtas mėnuo neišmokamas kelių šimtų eurų dydžio varganas honoraras, kantrybė irgi vieną dieną gali baigtis.

Laisvė būti savimi

Galimybių, kūrybos, darbo pobūdžio prasme žurnalisto darbas visuomet išliks tarp tų, apie kuriuos daug kas svajoja, bet nedaug kas *geba*. Žurnalisto darbas, jei jis tinkamai organizuotas, žmogui gali teikti didžiulį džiaugsmą. Tai laisva profesija iš savo esmės, todėl tokia patraukli ir gundanti.

Mano siūlomas kelias į šiuolaikinę žiniasklaidą yra per liberalizmą ir socialinę atsakomybę. Išeidami iš šio taško, jau šiandien mes visi turime pagalvoti, kokias ateities redakcijas kursime, kaip jose bus organizuotas darbas ir iš ko ateis atlygis.

Galgi laikas pradėti galvoti, kad atlygis bus:

- ne iš tų, kurie nori pamanipuliuoti (komunikacijos agentūros),
- ne iš tų, kurie nori kažką prastumti (reklamos užsakovai),
- o iš visuomenės, kuri *nori laisvai laisvų žmonių laisvomis sąlygomis sukurto turinio.*

Žiniasklaida gali ir privalo keistis, kaip turėtų pokyčių link judėti ir kita ne mažiau svarbi valstybės sritis – švietimo sistema. Kai prieš ketverius metus viename švietimo renginyje, organizuotame vykdant projektą „Lyderių laikas“, pedagogai iš kitų valstybių ėmė kalbėti apie mokyklas, kuriose nebūna skambučio, o vaikai mokosi, ko jiems norisi ir kur jiems norisi – parke, namuose, mokykloje ar kitur, iš mažesnių Lietuvos miestų atvažiavę mokytojai iš nuostabos vartė akis. Ir štai – pernai Vilniuje atidaryta pirmoji Lietuvoje demokratinė mokykla, kurioje mokymosi procesas pirmiausia vaikams teikia pažinimo džiaugsmą, o ne muštruoja skaityti ir skaičiuoti atėjus atitinkamai valandai.

Tikiu, kad šie procesai vieną dieną prasidės ir žiniasklaidoje. Ir ta diena bus tuomet, kai žmonės – žurnalistai – išdrįs pasakyti, kad yra laisvos profesijos atstovai, o ne reklamos skyrių ir direktorių įkaitai, paimti į nelaisvę ir dar savo noru. Tam, kad gautume laisvę, patys turime tapti laisvi. Jei norime pakeisti pasaulį, turime pradėti keistis patys.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Juozas Kundrotas

Kauniečio žurnalisto *credo*: išlikti savimi

Žurnalisto, publicisto, rašytojo, tikro Kauno inteligento Juozo Kundroto viena paskutiniųjų išleistų knygų – „Būti ar atrodyti“. Tai prisiminimų etiudai, kuriuose autorius apmąsto savo vietą po šia saule, prabėgusį laiką ir darbą Kauno radijo ir televizijos redakcijoje. Įvykiai, bendravimas nuspalvinami sodria autoironija, šviesiomis spalvomis tapomi kolegų paveikslai… J. Kundrotas neatsisakė ir su almanacho skaitytojais pasidalyti mintimis apie žurnalisto pašaukimą ir posūkį į rašytojo kelią. Jis išleidęs beveik 40 knygų: romanų, apysakų, apybraižų. Dirbo Ignalinos, Jonavos rajonų redakcijose, Radijo ir televizijos komiteto Kauno vyriausiojoje redakcijoje. J. Kundrotas pelnė keletą respublikinių literatūrinių premijų, apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Juozas Kundrotas už dokumentinį romaną „Įskelti titnagą“ 2010 m. tapo devintuoju Vaižganto premijos laureatu. Jis buvo pagerbtas Svėdasų seniūnijos Malaišių kaime. *Vladimiro Beresniovo nuotr.*

„Dainuoji, brolyti, dainuoji...“

Labai netikėtai buvau paragintas dar kartą atsigręžti į tuos laikus, kai mano gyvenimo dienos, obuolmušiais pabalnotos, šuoliavo Kauno radijo ir televizijos redakcijoje, priklausiusioje tuometiniam Lietuvos radijo ir televizijos komitetui. Tą beveik dvidešimt ketverių metų laikotarpį (tiek dirbau šioje redakcijoje) esu aprašęs knygoje „Būti ar atrodyti“. Tai ko dar? Bet atkaklioji Jolanta Beniušytė, almanacho, kuriam šis tekstas kurpiamas, sumanytoja ir rengėja, siųsdama vasariškus linkėjimus iš pajūrio, mane tikino: vis tiek kažkokia gyvenimo dalis yra praslydusi ir į knygos puslapius nepatekusi.

Kurį laiką mąsčiau, kas iš to mano gyvenimėlio, perfrazuojant J. Baltušį, dar neskamba toje dainoje?

Bet kam sukti galvą, jei iš jos dar nėra išėjęs baimės pašalas. Tos baimės, kuri viską sukaustydavo, kai studijoje reikėdavo atsisėsti prieš mikrofonus lyg kokius į tave atgręžtus toliašaudžius pabūklus. Širdis taip ir nusmukdavo į užkulnius. Juk turiu pasakyti kažką itin svarbaus, reikšmingo, net labai prasmingo, o tą mano šneką tuoj ištransliuos baugūs mikrofonai ir valstybinė antena! Nuo tos minties balsas tiesiog užlūždavo. Kuo ryškiausiai atsimenu savo pirmąją kalbelę, kai pats vyriausiasis redaktorius Vladas Stankevičius, ją išgirdęs, ėmė ir nusikvatojo, o po to dar ilgai tirtėjo visu savo kūnu. Išpiltas prakaito žiūrėjau į vadovą nieko nesuprasdamas: ką aš, toks persigandęs, galėjau pasakyti labai juokingo? „Dainuoji, brolyti, dainuoji! Lyg būtum koks poetas ir įsijautęs estradoje deklamuotum lyrišką eilėraštį apie meilę...“

Atsikirsti nedrįsau. Supeiktas, suniekintas, išjuoktas tyliai sau galvojau: ne pats gi į radiją veržiausi. Atėjau kviečiamas ir viliojamas. Ir tik po ilgų svarstymų. Tas pats vyriausiasis, kai kvietė, ne kartą buvo pabrėžęs: „Man reikia apybraižininko... Apybraižininko!“ Dėl to peržengdamas Radiofono (taip buvo vadinamas tarpukariu) slenkstį buvau net nosį užrietęs.

Kolegos nuoširdžiai padėdavo

Vis dėlto realybė buvo kita: per menkos laidų apimtys, kad apybraiža galėtų skambėti iš Kauno. Tokiam tekstui reikia ir eterio laiko. Tad teko miklinti liežuvį, mokytis kirčiavimo ir tarties, taisyti kažkodėl vis išsiderinančias balso stygas, rengti reportažus ir dairytis įdomių pašnekovų, kurie anais laikais, be iš anksto pasirašyto teksto, prasižioti į panosėn atkištą mikrofoną retai teišdrįsdavo. Malonu pasakyti, kad vyresniųjų kolegų, jau turėjusių nemenkos patirties, buvau visaip drąsinamas. Ligi šiol prisimenu geranoriškus Vytauto Dovydaičio, Česlovo Ambraziūno, Julijos Latakienės, Petro Palilionio kolegiškus pastebėjimus dėl vienokio ar kitokio mano, kaip reporterio, darbo broko. Jie patys dirbo atsidėję, puikiai išmanė savo darbo specifiką, suvokė, kur ir kada galima susieti materialųjį ir dvasinius pasaulius. Sulaukdavau ir Vido Mačiulio nuoširdžių patarimų. Jis, ką tik pakviestas į naujai įsisteigusį Televizijos skyrių po tuo pačiu Radiofono stogu, reporterio patirties buvo įgijęs besimokydamas vidurinėje mokykloje, kur veikė vietinis radijas, o jis darė viską, kad laidos būtų patrauklios ir klausomos.

Tebegirdžiu kolegės J. Beniušytės dar vieną priminimą, kad knygoje „Būti ir atrodyti“ nė

Knygos apie Kauno radiofoną „Būti ar atrodyti“ viršelis.
Jolantos Beniušytės nuotr.

žodeliu neužsiminiau apie savo publicistiką, apybraižas ir prozą. Tas tiesa – nė žodeliu. Niekaip man neišeina pradėti girtis: aš padariau! Aš parašiau! Ach, tas saldusis „aš“, kuris visą laiką tupi ir tupi ant galo liežuvio...

Kas vertė imtis rašiklio?

Taip, kažką bandžiau rašyti. Jau po darbo. Kas vertė imtis rašiklio? Mėginimas ištrūkti iš rutininio pasaulio, troškimas pabėgti nuo šabloniškų reportažų, banalių šnekų, nuolat eteryje valkiojamų frazių: „Gera žinia atėjo iš Maskvos: N gamyklos (fabriko, gamybinio susivienijimo) kolektyvas iškovojo TSKP CK ir Ministrų tarybos pereinamąją raudonąją vėliavą ir piniginę premiją...“ Kaunas buvo vienas stambiausių pramonės centrų Lietuvoje, garsėjo savo tekstile, staklėmis ir dar daug kuo. Tai pereinamosios vėliavos plaukte plaukė. Nuo tokio jų intensyvumo eteris pleškėte pleškėjo, net nemalonu prisiminti. O dar tos iš aukščiau primestos rubrikos: „Partijos nutarimus – į gyvenimą“, „Penkmečio planus – pirma laiko“, „Penkmečio pastoliuose“ ir t. t. Dar mūsų pačių gražbylystė pjovė be peilio. Todėl laikas namuose prie rašomojo stalo buvo tarsi atgaiva. Pati dvasia veržėsi į kitas erdves, rūpėjo pamatinės vertybės, gyvenimo prasmės, tikėjimo, tiesos, meilės, gėrio, žmogaus dvasinio tobulėjimo siekiai. Savaitgaliai ir šventadieniai buvo mano! Stengiausi susitelkti į tuos dalykus, kurie, anot Justino Marcinkevičiaus, augina dvasios duoną. Tai buvo pačios gražiausios valandos, kurias tiesiog regiu. Regiu, kaip gulė ir gulė rašomo romano „Šauksmas“ lakštai. Buvo giedras ir saulėtas rugsėjis. Atostogavau, suprantama, prie rašomojo stalo. Žmona ir sūnus man sakė: „Išprotėsi dirbdamas nuo šeštos ryto iki dešimtos vakaro. Važiuojame grybauti, prasiblaškysi...“ Bet ir miške prieš akis tebešmėkščiojo pagrindinio personažo, vokiečių kompozitoriaus Edvino Geisto, kurį gestapininkai tuoj tuoj sušaudys IX forte, paveikslas. Ne grybai galvoje. Pamatęs išverstą medį, atsisėdau ir ėmiau rašyti tai, ką diktavo siužetas, logika ir vaizduotė, nes su bloknotu ir rašikliu niekada nebuvau išsiskyręs.

Romanai iš... stalčiaus

Ne taip seniai žurnalistas Povilas Antanas Kaunas, rengdamas interviu „Nemuno“ žurnalui, manęs paklausė: „Iš kokių šaltinių semi tas savo knygas? Kartais per metus išleidi po dvi, tris.“ Atsakiau: „Iš stalčiaus.“ Juk ne viską anais laikais galėjau publikuoti. Pirmiausia minėčiau knygas, skirtas knygnešiams. Apie

juos esu parašęs bent keletą knygų. Kuo jie mane patraukė? Eidamas penkioliktuosius metus perskaičiau J. Molio romaną „Knygnešio tragedija“, išleistą prieš karą. Knyga mane pavergė, užkerėjo. Man nieko nebuvo gražesnio, kilnesnio, patriotiškesnio kaip kova už lietuvišką raštą, knygą, kalbą! Tada sau prisiekiau: kad ir ką gyvenime bedaryčiau, kad ir kuo užsiimčiau, būtinai parašysiu apie knygnešius, jų dramatiškus ir tragiškus likimus, šventą pasiaukojimą. Jie man vaizdavosi kaip kokie stebukladariai ir pranašai. Kai į leidyklą nunešiau savo pirmąją apybraižų knygelę, man pasakė (o recenzentas dar ir parašė), kad mano knygnešiai atsiduoda buržuaziniu raugu. Reikėtų „sveiko“ iskrininkų kvapo... Štai taip! Todėl apybraižų rinkinys „Knygnešių šventa gadynė“ pasirodė tik atkūrus Nepriklausomybę. O dar po kelerių metų – ir romanai „Sakmė apie knygnešį“ ir „Įskelti titnagą“. Šiuo metu pakeliui į leidyklą apysaka „Viena knygnešio diena“ ir romanas „Kryžius nuo knygnešio kapo“ (abu leidiniai pasirodys antroje šių metų pusėje). Šios tematikos apraiškų esama ir romane „Kryžiau, prikalęs mane“. Tai vis kelionių po mielą Lietuvėlę rezultatas. Šviesiai prisimenu 1970 m. vasarą. Tik išėjęs atostogų jau kitą dieną – o buvo liepos 2-oji – pradėjau ilgai trukusį žygį knygnešių keliais. Prasidėjo jis Jurgio Bielinio gimtinėje, po to buvo išvaikščiota Aukštaitija, Žemaitija ir Suvalkija. Šita labai ilga kelionė davė daug dvasinio peno, kurio žodžiais niekaip nenusakysi.

Knygnešių keliais

Aukštaitijoje kalbantis su viena senole, pažinojusia knygnešį Stasį Račiuką, netikėtai kalba pasisuko kita linkme: „O tu, vaikeli, pakelk savo akis į šį kryžių... Žinai, kas jį padirbo?“ Šito aš nežinojau. „Vincas Svirskis, toks benamis... Pas mus gal mėnesį gyveno ir vis skaptavo šį kryžių su tais balvonėliais... Jis pats taip vadino...“ Ir, pakilusi nuo suolelio, trumpu žingsneliu, veik čiuoždama per atšlaimo žolę, nutursojo prie kryžiaus, rymojusio šalia darželio. Reikėjo pamatyti, kaip savo atgrubusiomis rankomis lietė jau pelenų spalvos kryžiaus liemenį ir jame išdroštus šventųjų siluetus. Su kokia meile, atsidavimu! Turiu prisipažinti: senolė, toji sengalvėlė, pakylėjo ne tik mano akis, bet ir pačią dvasią! Nuo senolės prasidėjo Vinco Svirskio gyvenimo ir vaisingos kūrybos ženklų paieška. Beje, V. Svirskio kūrybos tyrinėtojai yra aptikę jo kryžiuose ir tekstų: „Werkia aniolai ir dvasios šventos“, „Būkim palaiminti laisvės ištroški“. Kaip šie žodžiai, pačios širdies pakuždėti, prasmingai siejasi, susišaukia su patriotine knygnešių misija, kasdiene jų patirtimi, iššūkiais! Tai ir įkvėpimo man dairytis neteko. Pirmiausia gimė novelių apysaka „Po kryžiaus ženklu“, pasirodžiusi 1990 m. pavasarį, o po keliolikos metų – ir romanas „Kryžiau, prikalęs mane“, autoriui pelnęs ne vieną premiją.

Išleido 36 knygas ir knygeles

Dirbant radijuje teko patirti šilto ir šalto, sutikti žurnalistų, praradusių sąžinę. Tokiems rūpėjo tik jų pačių karjera, šilta vietelė, dideli honorarai ir rami, patogi būtis. Vieną tokį apgailėtiną tipą pavaizdavau romane „Skardis“. Nesileisdamas į platesnius apibendrinimus ar išvedžiojimus, pridursiu: recenzentai čia įžvelgė vieno garsiausių mūsų laikų Poeto sudorojimą populiarioje televizijos laidoje „Krantas“. Po jos ant Poeto galvos ilgam nusileido Valpurgijos naktis, nesiliovė purvo drabstymai... Ką gi, pasaulis yra margas ir jame visko pasitaiko...

Juozas Kundrotas 2016 m. tapo Vytauto Gedgaudo premijos laureatu. Nuotraukoje – su kauniečių „Pelėda“ – žurnalistų senjorų dovana už knygą „Būti ar atrodyti“.
Ričardo Šaknio nuotr.

Bet štai: jau prasidėjo savigyra. Laikas sustoti ir dėti paskutinį tašką. Kol jo dar netekštelėjau, girsiuosi toliau: per savo gyvenimėlį išleidau 36 knygas ir knygeles. Toje kraitelėje yra portretinių apybraižų ir monografijų apie rašytojus P. Orintaitę, S. Santvarą, R. Samulevičių, apie žurnalistus Teklę ir Vidą Mačiulius, Joną Laurinavičių, Juozą Malašauską, dailininką, karikatūristą ir žurnalistą Vladimirą Beresniovą. Net rusų poetui Sergejui Jeseninui buvo paaukoti devyni mėnesiai ir trys šimtai knygos puslapių.

Stop! Per daug įsibėgėta apie save. Juk ne aš vienas ilgėjausi šviesesnio pasaulio, humanistinių ir tauresnio žmogiškumo impulsų. Vytautas Dovydaitis, kuris buvo patyręs 1941-ųjų tremtį (jo tėvas prof. Pranas Dovydaitis sušaudytas 1942 m. Sverdlovske), irgi rašė knygas apie savo sportinę patirtį sklandymo srityje, Atlanto nugalėtojus Steponą Darių ir Stasį Girėną, sukūrė dokumentinį TV filmą „Gandrai – tarp kitko“, pasakojantį apie garsius Lietuvos sklandymo meistrus.

Gražu tai, kas teisinga

O Julija Latakienė? Tiesiog visa buvo panirusi į Kauno muzikinį gyvenimą, stebėdavo muzikos kūrėjų ir atlikėjų kūrybinę veiklą, repeticijas ir pasirodymus, naujais įrašais pildė redakcijos fonoteką, tam tikslui pasitelkdama geriausius specialistus iš Vilniaus. Jos reportažai, skambėję eteryje, neturėjo ideologinio kvapo.

Petras Palilionis, rengęs kultūros laidas, save siejo su literatūra, rašė eilėraščius. Čia dirbdamas išleido pirmąsias savo poezijos knygas. Už poemų rinkinį Petras buvo vainikuotas Poezijos pavasario laurais.

Benas Rupeika, nepalenkiamo charakterio žurnalistas, menams didelio potraukio nerodė. Bet ką darė eteryje, darė iš širdies, išradingai, laužė stereotipus, nepaisydamas dogmatinių nurodymų iš aukščiau. Rengė „Jaunimo bangą“, suteikdamas jai netikėtų spalvų ir atspalvių. Į talką kvietėsi aktorius Doloresą Kazragytę, Viktorą Šinkariuką ir dar jauną kompozitorių Gytį Kuprevičių gerai žinodamas, dėl ko kviečia ir ką jų lūpomis galima pasakyti apie gėrį ir grožį. O gražu yra tai, kas teisinga! Ir kad žmogų kuria dora, kilnumas, tikėjimas, aukštas moralumas!

Dorai ieškojo savojo kelio

Vyriausiajam redaktoriui Zenonui Lapinskui, suprantama, pirmiausia rūpėjo tiek radijo, tiek televizijos laidų kokybė. Ir, kas be ko,

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

padorus mūsų elgesys. O to elgesio, kai po vienu stogu geras pusšimtis darbuotojų, būta visokio. Be tiesioginio darbo, ypač rengiant televizijos laidas, kuriose Z. Lapinskas aktyviai dalyvavo, jis yra išbandęs ir publicisto bei literato plunksną, šen ir ten paskelbęs gamtos etiudų, parašęs knygelę „Anapus miško, panemunėje“. Dorai savojo kelio ieškojo radijo žurnalistai Raimundas Yla, Aurelija Žutautienė, Laima Rainienė. To kelio, kuris vedė į ten, kur tvinksėjo tautos gyvastis, o ateities viltys grindžiamos skaudžia mūsų tautos patirtimi... Ten, kur mažiau prievartos, neteisybės, pagaliau mūsų pačių dvilypumo...

Taškas!

P. S. Net nenumanau, ką galėčiau pridurti apie knygą „Būti ar atrodyti“. Parašyta ji seniai – 2002 m., kolegų raginimu, žadėjusių greitai išleisti ir remti finansiškai. Deja, taip nenutiko. Suredaguotas ir spaudai parengtas rankraštis pragulėjo 13 metų. Pyktelėjau ir trečdaliu sutrumpinau, kad mažiau reikėtų pinigų už spaudos darbus. Būtų buvusi aštresnė, kandesnė, rūstesnė. Ačiū V. Mačiuliui, kuris ją išklibino iš mirties taško ir padengė leidybos išlaidas. Mano vaikai, perskaitę knygą, priekaištavo: kodėl save menkinu, žeminu, juodinu... O ką? Argi aš galiu šaipytis iš kitų – apsaugok, Viešpatie, nuo tokios nuodėmės!

O svarbiausio ir neparašiau: kur dėkingumas? Visur ir visiems aš pamirštu padėkoti. Štai koks tas Kudrotas – paršas! O kad jis toks – liudija knygos 136–142 puslapiai! Tad ačiū už viską ir dėmesį, rodomą mano kukliam asmeniui bei „mažajam“ Kauno radijui.

Ištrauka iš J. Kundroto knygos „Būti ar atrodyti“

„Skaitydamas „Pėdsakus“, aptinku eilučių, liaupsinančių mano asmenį. „Radijo redakcijai vadovavęs Juozas Kundrotas visada būdavo pavydėtinos ramybės, vidinio takto ir kultūros žmogus, puoselėjantis žodžio ir minties meną prie radijo mikrofono“, – rašo Neonila Strackienė.

„Kadangi buvau savotiška, visi žiūrėjo į mane su keista užuojauta ir tėviškai. Ypač kantrus buvo Vytautas Dovydaitis ir Juozas Kundrotas. /.../ Juozas Kundrotas rašydavo baisiai sąžiningai ir skrupulingai, apmąstydamas kiekvieną žodį, atodūsį, ko gero, net kablelį ir daugtaškį, nors eteryje jų ir nesimatė... Vykdyti jo užduotis buvo itin malonu, nes garsėjo kaip pats tolerantiškiausias ir giedriausias“, – praneša Dalia Teišerskytė.

Šitokie žodžiai kad ir labai glosto širdį, tačiau turiu paprieštarauti: idealus nebuvau.

Mes dažnai sakome: būkime savimi! Bet kartais apima prašmatnus noras, savigarbos troškimas pabrėžti save kaip asmenybę, savo autonomiją. Dauguma norėtų gerus, tai yra vertybinius, kriterijus taikyti sau, bet ne visada pavyksta. Skęstame būties svarstymuose ir pamirštame žmogų, esantį šalia.

„Mes, mes“ dažnai kartoju. Betgi to „mes“ projekcijos smaigalys nukreiptas į šių eilučių autorių, nors jis ir bando prisidengti daugiskaita, išsisukti nuo konkrečių įvardijimų. Nepavyks, ne! Taptų nebeaišku, apie ką kalbama, ką norima pasakyti. Juoba kad ir autorius, rodydamas pirštu į kitus, nesijaučia šventasis, be nuodėmės.

Per mažai išryškinau garso režisieriaus Petro Rymanto Vaičekausko (mes jį vadinome tik Rymantu) vaidmenį ir vietą redakcijoje. Keliolika metelių formino radijo laidas, o radijui „subirus“ kartu su Ramute Ziutelienė žengė į televizijos režisūrą. Ramutė, iš asistentės išaugusi iki režisierės, tebedirba ir šiandien – jos pavardę tebeskaitome titruose šalia tų, kurie į televiziją atėjo prieš dešimtmetį arba tik prieš kelerius metus. Visai kitaip, tiesiog dramatiškai susiklostė Petro Rymanto Vaičekausko gyvenimo baigtis: prieš pusantrų metų savo ranka jis nutraukė gyvybės siūlą, atgręždamas šratinio pistoleto vamzdį į smilkinį. Žmonės kalba: dėl to, kad jį paliko antroji žmona Aldutė, kurią jis nepaprastai mylėjo. Prisimenu, ateidamas į darbą atsivesdavo ir savo jauną šviesiaplaukę gražuolę. Kai jį pagirdavom, sakydami į akis, kad turi uoslę ir skonį, Rymantas net ūgtelėdavo ir paglostydavo šiek tiek rusvą savo barzdelę. Kuri čia būdavo ilgesnė, čia trumpesnė. Esant Aldonai Rymantas dirbdavo prie magnetofonų tyliai, ant „lėkščių“ dėliodavo juostas kantriai, ieškodamas tinkamiausios muzikos ar skirsnio. Ilgėdavosi tokio teksto, žodžio, kuris pats prašytųsi muzikos, o ne atvirkščiai. Geras tekstas priversdavo suklusti jo ausį ir sielą. Į žodį ir mintį niekada nenumos ranka, net nudžiugs išgirdęs. Daugiausia sau peno rasdavo P. Palilionio laidose.

Menu, jį sykį tiesiog pakerėjo aktoriaus įskaitytas tekstas apie rudenėjantį parką. Nepamenu nei autoriaus, nei žanro – ar tai buvo novelė, ar apybraiža. Tekstas Rymantą prikaustė. Pirmiausia perklausė nuo pradžios iki galo, sutelkęs dėmesį ir muzikos klausą.

Ir ką?

Visą pusdienį (laida nebuvo operatyvi, kurią būtina tuoj pat transliuoti) Rymantas plušo, pirmyn atgal varinėjo tai teksto, tai muzikos juostas. Vėl ir vėl... O kai baigė, nuspaudė mygtuką ir atsisėdo atokiau. Klausėsi visa savo esybe. Iš didžiulio garsiakalbio sklido ...parko vaizdas, dangaus aukštybė, medžių ramybė, tyla, paslaptingas lapų sklendimas ir gilus gamtos susikaupimas! Žodis grakščiai žaidė su muzika...

Tokių skoningai, subtiliai ir profesionaliai apipavidalintų laidų arba atskirų puslapių klausytojai išgirsdavo dažnai. Kai prie tekstų „priguldavo“ Bramso ir Kreislerio, Čaikovskio ir Bacho, Sarasatės ir Vivaldžio, Vėberio ir Sviridovo muzika, Oisttracho smuikas – gal ir emocingai pasakysiu, regis, nušvisdavo aukštesnioji gyvenimo pusė, laida įgydavo kultūrinę vertę.

Nors ir auksaplaukės Aldutės lydimas, kartais į darbą ateidavo surūgęs, be nuotaikos, metaforiškai tariant, jį atlydėdavo ir ...bambeklis! Taip, taip! Tas bambeklis tarsi koks suokalbininkas leisdavo išlenkti „burnelę“. Viena – dar nieko. Bet jeigu dvi, trys... Tuomet Rymantui nebeįtiksi. Kažkas nepatiks juostose, nesisuks magnetofonai, skersomis ir paraibusiomis akimis šnairuos ir bambės, bambės, nesuprasi, dėl ko...

Nebus ramybės Laimiui – atseit prastai prižiūri techniką. Klius ir Albinutei, kad juostoje per daug suklijavimų – forminant kartais nutrūksta, ko neturėtų būti. Laimis atidarinės magnetofonų dangčius, stumdys svarbiausius blokus, mazgus ir nieko neras. Albinutė aiškinsis, teisinsis nežinia dėl ko, kol vieną kartą apsipils ašaromis...

Ašaros ir susprogdino kažką mano viduje, padalijo mane pusiau – į Gėtės „žmogų ir žvėrį“. Žmogus akimoju niogė į užkulisius, užleisdamas vietą žvėriui. O šis ir užriaumojo: ar tu, velnio išpera, neužčiaupsi savo kakarinės? Ar čemeryčių apsirijai? Nusibodai visiems, įgrisai iki gyvo kaulo. Dėk ant stalo pareiškimą, ir kad daugiau čia tavo nė kvapo nebūtų. Apsieisim be tavęs, genijaus!..

Rėkė, šaukė žvėriškoji pusė, kol neteko amo. Rymantas stovėjo it stabo ištiktas. Tokios mano reakcijos nesitikėjo. Vandenis – vandenį... (pagal horoskopą mes abu vandeniai). Bet šį kartą vandenis ne vandenį, o pamazgas, srutas išpylė... Kaip vėliau Rymantas prisipažins, skaudžiausia ne tai, kad buvo išdėtas į šuns dienas, bet kad visą tą plūdimą pro atlapas duris girdėjo Leonas Narbutas, redakcijos svečias, literatas, kultūrininkas, turįs bajoriško kraujo. „Nu, draugas Juozai, ir išprausei tu mane...“ – kartkartėmis vis prisimins Rymantas.

Nežinau, ar mano pakeltą toną pamiršo diktorė Olimpija Mačikūnienė. Vis tebegirdžiu jos jaunatvišką balsą, regiu švelnią šypseną, taip ir neišnykstančią iš jos veido, Juozapinių proga padovanotą aksominę rožę, kuri, Olimpijos nuostabai, išsilaikė net tris savaites, neprarasdama savo išvaizdos... Regiu ją pačią, palinkusią prie aplankalėlio su tekstais ir juos braukančią, žyminčią tarties ir loginiais kirčiais...

Bet vieną sykį braukė braukė, žymėjosi žymėjosi, vėl skaitė, gilinosi, o pražiopsojo...

Tąsyk į Kauną su visa svita buvo atvykęs LKP CK pirmasis sekretorius Petras Griškevičius. Susitiko su miesto vadovais, aplankė ką tik atidarytą Viešąją biblioteką – raudonų plytų mūrinuką Ąžuolyno pašonėje. Vienas mūsų redaktorių, Rimantas Jurgelionis, kurpdamas informaciją per skubėjimą neįrašė to nelemtojo „pirmasis“. Olimpija irgi nesureikšmino – didelio čia daikto – vienas žodelis... Argi žmonės nežino, kas yra Lietuvoje „galva“!

Dar laidai nepasibaigus sučirškė telefonas ir ragelyje išgirdau RTV komiteto pirmininko pavaduotojo J. M. (jis pakeitė J. Mitalą, išėjusį į pensiją) be galo piktą balsą:

– Tu ką, nežinai, kas yra draugas Petras Griškevičius?! – griaudėjo pavaduotojas.

– Žinau, kaipgi... – tik tiek tesuspėjau pasakyti, nes pavaduotojas daugiau neleido prasižioti. Barė ir auklėjo kaip kokį išdykėlį berniuką, kuris netyčia supleškino namus ir dabar visiems bus labai nesaldu. Jutau, kad esu visas šlapias, ne tik pažastys, bet ir nugara nuo prakaito putoja.

Toks be muilo ir vandens išpraustas išsliūkinau iš savo kabineto. Koridoriuje sutikau Olimpiją, ką tik išėjusią iš studijos. Ji kaip visada šypsojosi.

– Tu ką, nežinai, kas yra draugas Petras Griškevičius? – žodis žodin pakartojau tai, ką girdėjau telefono ragelyje. – Ne naujokė esi, laikas tokius dalykus žinoti... Per tokias žioplystes nėra ramybės.

Iš Olimpijos veido šypsena išnyko bematant. Akių ovalai dar labiau suapvalėjo, bet žvelgė jau tuščiu žvilgsniu. Nežinau, ar viską Olimpija girdėjo, ką jai šnekėjau pakeltu tonu. Tik skersomis, skersomis atsitraukė ir užsidarė kabinete.

Jurgelionis prisiėmė visą kaltę ir Lapinsko paprašė:

– Redaktoriau, dėl šventos ramybės įsakymų knygoje parašykite man papeikimą.

Lapinskas tą ir padarė, pranešdamas Vilniaus valdžiai apie „priimtas priemones“. Bet tik tiek. Toji „nuobauda“ į darbo knygelę nebuvo įrašyta.

Vakaras buvo pasiutusiai neramus. Lyg kas draskytų iš vidaus. Vaikščiojau iš kampo į kampą, o į galvą lindo prieštaringiausios mintys.

Kažkada pats žodis „redakcija“ man skambėjo kaip stebuklas. Atrodė, ten viskas švaru, tyra, šventa. Visą savo jaunystę ieškojau kelio į ją – nesvarbu, kur, nors ir pačiame pasaulio krašte, kad tik būčiau po redakcijos stogu. Vis gyvenau slapta viltimi – gal kada nors, kai subręsiu, kai šio to išmoksiu... Korespondento darbas neišėjo iš galvos nei dieną, nei naktį. Negalėdavau ramiai praeiti nesulėtinęs žingsnio, nepaspoksojęs į langus, o jei išgirsdavau rašomosios mašinėlės tarškesį, užplūsdavo širdį glostanti nenusakoma paslaptis ir pilnatvės jausmas. Kokie laimingi tie, kuriems lemta prie savo pavardės prirašyti „korespondentas“. O kai maloningas likimas pasigailėjo ir atvėrė Ignalinos ir Jonavos rajonų laikraščių redakcijų, paskui ir Kauno radiofono duris, tą suvoktį – švaru, tyra, šventa – ėmė jaukti prieštaros, kurių vis gausėja, kaupiasi. Kas iš tavęs, jei esi tik nervų prigrūsta iškamša? Kada esi tikrasis? Tada, kai pildai anketą? Kai rašai biografiją? Vienaip bendrauji su savo artimaisiais, kitaip – su bičiuliais, bendradarbiais? Kai lieki vienas (vienišius)? Kada žodis atviras, nuoširdus, o kada prislopintas? Nėra universalaus atsakymo. O gal visa esmė slypi poeto M. Martinaičio lakoniškoje frazėje: „Nepainiokite manęs su mano gyvenimu“?

Kitą dieną dėl savo pakelto balso Olimpijos atsiprašiau. Tačiau nei jos akys, nei veidas nenušvito...“

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Jonas Vaiškūnas, *www.alkas.lt*

Laisvas žodis ir šiandien turi būti ginamas

Asmeninio albumo nuotr.

Gegužę „Alko“ redaktoriui bei LŽS vicepirmininkui Audriui Antanaičiui buvo įteiktas medalis „Už nuopelnus žurnalistikai“. Medalis įteiktas už asmeninį svarų indėlį ginant ir plėtojant spaudos bei žodžio laisvę. Ta proga interviu su A. Antanaičiu, kuris teigia, jog laisvė – tai brangiausia, ką mes turime.

Jonas Vaiškūnas. Pats medalio įteikimo pretekstas – už nuopelnus saugant žodžio laisvę – jau kelia klausimų. Ar šiais laikais dar už tai duoda medalius?

Audrys Antanaitis. Žodžio laisvę reikia saugoti visais laikais. Šiandien jai kyla ne mažesnis pavojus nei sovietmečio okupacijos metu. Tiktai tada laisvą žodį gniaužė politinė cenzūra, šiandien nė kiek ne mažiau – ekonominė. Tada negalėjai kalbėti, nes paprasčiausiai nerodė ir nespausdino dėl valdžios ir komunistų partijos nurodymų, šiandien nerodo ir nespausdina dėl savininkų įgeidžių ir nurodymų. Tiesa, šiandien už laisvą žodį Lietuvoje jau nebegrūda į kalėjimus, tačiau draudimų prigimtis nepasikeitė. Laisvas žodis kelią skinasi labai sunkiai.

J. V. Pirmieji Tavo bandymai skleisti laisvą žodį vyko dar sovietmečiu?

A. A. Taip, dar besimokydamas mokykloje įkūriau pogrindinę moksleivių organizaciją „Laisvės vyčiai“. Su keliais draugais kalbėdavome apie tai, kad Lietuvą reikia išlaisvinti, skaitėme A. Šapokos istoriją. Pagaliau atėjus Vasario 16-ajai Telšių mieste išplatinome atsišaukimus, kuriuose ne tik pasveikinome miestelėnus Nepriklausomybės dienos proga, bet ir pareikalavome Lietuvos laisvės. Baigėme, atsimenu, žodžiais: „Šalin rusus!“ Šiandien taip neberašyčiau, bet tuomet sovietus ir okupantus tapatinome su rusais.

J. V. Ir kuo baigėsi ši istorija?

A. A. O ji baigėsi labai greitai – taip, kaip ir turėjo baigtis. Jau rytojaus dieną mus visus suėmė KGB ir labai greitai išsiaiškino, kas yra organizacijos nariai, ką mes darėme ir ko mes siekėme. Kitaip ir būti negalėjo, mes juk

Apie 1974 metus.
Asmeninio albumo nuotr.

buvome moksleiviai be jokios patirties. Ir tai mums dar labai pasisekė, kad kratos metu saugumiečiai nepastebėjo organizacijos įstatų. Vienas saugumietis paėmė sąsiuvinį, kuriame jie buvo surašyti, pervertė ir numetė į šoną. Aš viską mačiau, galima įsivaizduoti mano būseną ir net džiaugsmą, kiek galima džiaugtis tokiomis aplinkybėmis.

J. V. O kodėl jus taip greitai išaiškino?

A. A. Vienas iš „Laisvės vyčių“ narių papasakojo apie organizaciją savo pusbroliui. Tas nieko nelaukdamas nulėkė į KGB ir mus įdavė. Toliau jau buvo paprasta... Štai toks mano pirmas bandymas skleisti laisvą žodį...

J. V. Kaip jus nubaudė?

A. A. Įvairiai. Mane, kaip organizacijos vadovą, – griežčiausiai. Pašalino iš mokyklos ir nusprendė išsiųsti į nepilnamečių koloniją. Vėliau ši kolonija buvo pakeista tremtimi. Pareikalavo palikti Telšius ir išvykti. Persikėlėme į Klaipėdą, kur nė viena mokykla nenorėjo manęs priimti. Ir tik K. Donelaičio mokyklos direktorius šviesios atminties Romualdas Bloškys surizikavo ir, likus keturioms

dienoms iki mokslo metų pabaigos, priėmė ir leido baigti mokslo metus. Tiesa, po to turėjau ieškoti kitos mokyklos, bet už tas keturias dienas iki šiol jam esu labai dėkingas.

J. V. Paskui atėjo Atgimimas...

A. A. Tada buvo kita organizacija – Lietuvių jaunimo bendrija „Lituanica". Jau ne pogrindinė – sąjūdinė. Organizavome ekspedicijas pas 1863 m. sukilėlių tremtinių palikuonis į istorinėse kazachų žemėse (dabar Rusija) Saratovo stepėse pasimetusius Čiornaja Padinos, Talovkos ir Litovkos kaimus. Tada Čiornaja Padinoje dar nemažai žmonių kalbėjo lietuviškai gražia XIX amžiaus šnekta. Talovkos kaime dar užtikome vieną devyniasdešimtmetę lietuviškai kalbančią močiutę. Jinai mums sakė: „Lietuviai, kokys anys meilūs žmonės... Ir kaip neprisiėjo Lietuvon nuvažiuoti..." Litovkos kaimo jau nebebuvo, jo vietą žymėjo tik palinkę kryželiai.

Surengėme pirmąsias Pasaulio lietuvių jaunimo dienas. Ir leidome laikraštuką „Lietava". Man teko būti jo vyriausiuoju redaktoriumi. Daugelis prisimena „Sąjūdžio žinias". „Lietava" buvo kuklutė jo sesutė. Rašydavome apie Baltarusijos, Lenkijos, Latvijos, Rusijos lietuvius. Pietryčių Lietuvą pavadinome Liūdnąja Lietuva, organizavome knygų rinkimo akciją tenykščiams lietuviams. Tada interneto nebuvo, knyga ir laikraštis vaidino didesnį vaidmenį nei dabar.

Su PLB atstovu Juozu Gaila. Apie 1995 m.
Asmeninio albumo nuotr.

J. V. Tai laisvą žodį puoselėjai ir sovietmečiu, ir Atgimimo metu. O paskui?

A. A. O paskui padariau pertrauką. Man atrodė, kad nepriklausomoje valstybėje jokios grėsmės žodžio laisvei nebegali būti. Naiviai patikėjau, kad viskas gerai eis savaime, pradėjo plisti internetas, kuris, atrodė, dar labiau įtvirtins tiesos monopolį. Tik po dešimtmečio suvokiau, kad valstybėje daug kas yra ne taip. Kad atsirado bendrą turtą pavogusių oligarchų sluoksnis, kad politika tarnauja stambiajam kapitalui, kad žiniasklaida priklauso ne žurnalistams, o kapitalistams. Lyg atsivėrus akims pamačiau, kad visuomenė suskilusi, susvetimėjusi, turinti mažai bendrų tikslų. Tiesa, tada dar mus vienijo siekis įstoti į ES ir NATO. Bet tai buvo paskutiniai tikrai bendri siekiai.

J. V. Ir?

A. A. Tada grįžau į žurnalistiką. Pradėjau dirbti Amerikos lietuviui K. Makaičiui priklausiusiame „Žinių radijuje", kurį nuo pagrindų ir sukūrėme. Dirbau ten dvylika metų. Jau penktais metais „Žinių radiją" iš K. Makaičio perėmė „Senukai" su Augustinu Rakausku. Beje, tai dar ne blogiausias variantas, nors savininkas ir ilgas valandas pamokslaudavo, bet leido dirbti. Tiesa, atėjo laikas, kai ten tapo nepakenčiama, todėl didelė komandos dalis 2012 m. „Žinių radiją" paliko ir perėjo į „Laisvąją bangą". Atrodė, kad ten laisvės bus daugiau. Deja. Nuo vilko užbėgome ant meškos. Šiandien nėra nei mūsų „Laisvojoje bangoje", nei „Laisvosios bangos"...

1997 m.
Asmeninio albumo nuotr.

J. V. Tačiau yra „Alkas“...

A. A. Jis simbolizuoja šviesiąją mūsų žurnalistikos pusę, nes priklauso ne užsieniečiams ar oligarchams, o patiems žurnalistams. Tokių leidinių ar portalų gyvenimas šiandien nėra lengvas. Dalis jų neturi įtakos, dalis yra mėgėjiški. Dauguma – vietiniai ar regioniniai. „Alką“ matau kaip laisvosios žurnalistikos vėliavnešį ir džiaugiuosi, kad tas vėliavnešys Lietuvoje yra gerai matomas. Tokie portalai, kaip „Alkas“, gina mūsų žurnalistikos garbę ir aš džiaugiuosi, kad šiandien esu „Alke“.

J. V. Tačiau kas gali grėsti žodžio laisvei laisvoje šalyje interneto laikais?

A. A. Grėsmės, kaip ir bakterijos, – kinta. Šiandien jau retai imamasi jėgos veiksmų. Kai STT užsimojo prieš BNS, kilo didžiulis triukšmas. Kai bandoma susidoroti su neįtinkančiais žurnalistais, įsikiša Lietuvos žurnalistų sąjunga. Žurnalistas iš esmės nėra paliktas vienas ir gali apsiginti. Bet juk ne apie tai kalbame. Ar pati žiniasklaida laisva? Visa didžioji žiniasklaida priklauso ne žurnalistams, ne profesionalams. Kas priklauso Lietuvos magnatams, kas užsienio bendrovėms. Keista situacija – akylai stebime, kad Lietuvoje neveiktų priešiškos jėgos, bet manome, jog normalu, kai įtakingi kanalai priklauso užsieniečiams. Čia jau rusai protingesni už mus...

Žurnalistikos mūsų žiniasklaidoje vis mažiau, nes neišgyvename iš reklamos. Šalis nedidelė, nelabai turtinga. Todėl gausu užslėptos reklamos, kuri labai kenkia mūsų žurnalistikos kokybei ir iš esmės reiškia savitą cenzūros formą. Kita vertus, savininkai reguliuoja, ką rašyti, sakyti, ko nerašyti ar nesakyti. O tai yra visiškai nenormalu ir taip nedaroma civilizuotose demokratiškose valstybėse. Trečia, savininkai iš savo žiniasklaidos priemonių reikalauja reitingų ir pelno, todėl to siekiama painiojant rimtąjį ir geltonąjį žanrus. Kur jūs matėte, kad pretenduojantis į rimtumą portalas į vieną maišytų politiką ir glamūrą?

J. V. Kokia išvada?

A. A. O kokia gali būti išvada? Nieko tragiško! Viskas kaip visada. Tiesiog suvokėme, kad laisvė nėra duotybė visiems laikams. Todėl ir už žodžio laisvę turime kovoti kasdien. Kiekvieną valandą. Kiekvieną minutę.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Vytautas Žeimantas

Šiemet savo šimtmetį pažymintis „Lietuvos aidas“ suklestėjo Kaune

„Lietuvos aidas“, vienas seniausių Lietuvos laikraščių, šiemet pažymi šimtametę sukaktį. Jis pradėjo eiti 1917 m., dar nepasibaigus Pirmajam pasauliniam karui. Laikraštis gimė Vilniuje, Lietuvos sosto mieste, nors tuo metu Europos politiniame žemėlapyje tokios šalies dar nebuvo. Vis dėlto buvo nuolatinis lietuvių ryžtas atkurti Lietuvos valstybę, susigrąžinti savo krašto nepriklausomybę.

Vytautas Žeimantas „Lietuvos aide“ dirbo dešimtmetį.
Asmeninio albumo nuotr.

Pirmą kartą paskelbiamas Vasario 16-osios aktas

1917 m. Vilniuje susiklostė labai sudėtinga politinė ir tautinė padėtis, juolab kad miestas dar buvo vokiečių okupuotas, o rusai jį laikė tik savo gubernijos centru. Tuomet okupacinės valdžios prigesino lietuvišką spausdintą žodį. Nustojo eiti lietuviškos „Vilniaus žinios“ (1904–1909), „Lietuvos ūkininkas“ (1905–1915), „Naujoji gadynė“ (1906–1907), „Skardas“ (1907), „Žarija“ (1907–1908) ir kiti leidiniai. Buvo leidžiami tik rusiški, lenkiški, žydiški ir vokiški laikraščiai.

Ir štai šviesos spindulys – rugsėjo 6 dieną lietuvių šviesuolių dėka pasirodė pirmasis „Lietuvos aido“ numeris. Įžanginiame redakciniame straipsnyje „Pirmutinis žodis“ rašoma: „Dvejus metus varžė karo aplinkybės viešąjį lietuvių spaudos žodį. Pagaliau mūsų krašto gyvenimo sąlygos tiek atsimainė, kad tapo galima leisti „Lietuvos Aidą“. Gerai numanydami šios valandos vairumą ir svarbumą, susitelkėme apie jį pasauliniai inteligentai ir kunigai, visi, kurie tik pavaldome plunksną, nepaisydami nei srovių, nei pažiūrų skirtumo. Visus mus čia suspietė rimtas mūsų tautos ir mūsų gimtosios šalies padėjimas. Tos minties tad vedami, atmetėme kuriam laikui visa, kas mus skiria nuo kits kito, ir sustojome ant bendrųjų darbo pamatų, kurie mus šlieja krūvon. Doros dėsniai bei teisė turėtų gauti viršų ant valstybių pajėgos. <...> Nepriklausomos, savarankiškos Lietuvos geisti mes turime teisės ir tautų liuosybės vardu.“

„Lietuvos aidą“ jo steigėjai pavadino „Valstybės laikraščiu“, nes tikėjo šviesia Lietuvos ateitimi. Greitai laikraštis tapo realiu Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo šaukliu. Iki 1918 m. pabaigos jis buvo oficialus Lietuvos Tarybos organas.

Būtent „Lietuvos aide“ (1918 02 19) buvo pirmą kartą išspausdintas istorinis Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės aktas, visam pasauliui paskelbęs lietuvių ryžtą atkurti savo valstybę. Vokiečių karinė cenzūra sureagavo kiek pavėlavusi, todėl konfiskavo tik dalį tiražo – „Lietuvos aidas“ išnešiojo po pasaulį džiugią laisvės žinią.

Čia buvo skelbiami ir kiti oficialūs kuriamos Lietuvos valstybės ir Vyriausybės nutarimai,

LIETUVOS AIDAS

№ 1 Vilnius. ketvirtadienis, 1917 m. rugsėjo nėn. 6 d. Pirmi metai

KARAS

Vokiečių štabo pranešimas

Pirmutinis žodis

„Lietuvos aido“ pirmasis numeris, išėjęs Vilniuje 1917 m. rugsėjo 6 d.

įstatymai. Laikraštyje atsispindėjo Lietuvos politinis, ekonominis ir kultūrinis gyvenimas, užsienio įvykiai.

Antanas Smetona, Petras Klimas, Liudas Noreika

„Lietuvos aidą“ oficialiai kaip redaktorius-leidėjas pasirašydavo A. Smetona, vėliau tapęs pirmuoju Lietuvos prezidentu. Faktiškai iš pradžių laikraštį redagavo P. Klimas, vėliau L. Noreika.

Bendradarbiavo M. Biržiška, P. Bugailiškis, J. Stankevičius, A. Stulginskis, J. Šaulys, A. Žmuidzinavičius, J. Tumas-Vaižgantas, V. Zajančkauskas, kiti. Savaitinį priedą „Mūsų ūkis“ redagavo J. Tubelis ir P. Tamošaitis. Aplink „Lietuvos aidą“ susispietė lietuvių tautinis žiedas, vėliau laikraščio bendradarbiai tapo Vasario 16-osios akto signatarais, Lietuvos prezidentais, premjerais, ministrais.

Laikraščio redakcijos adresas buvo Benediktinų g. 2-2. Iš pradžių spausdino M. Kuktos spaustuvė (Totorių g. 20), vėliau – „Žaibo“ spaustuvė (Didžioji g. 42). Ėjo formatu, panašiu į A3, 4–6, kartais 8 puslapių.

Iš pradžių laikraštis buvo leidžiamas du kartus per savaitę, vėliau tris – antradienį, ketvirtadienį, šeštadienį. Nuo 1918 m. spalio 1 d. tapo dienraščiu, neišeidavo tik pirmadienį. Tiražas siekė iki 20 000 egzempliorių.

Įdomu, kad kainos buvo nurodomos Vokietijos ir Rusijos pinigais. Metinė laikraščio prenumerata iš pradžių kainavo 6 rublius arba 12 markių. Vienas numeris – 5 kapeikos arba 10 feningių. Kai tapo dienraščiu, metinė prenumerata

LIETUVOS AIDAS

№ 22 (79) Vilnius, penktadienis, 1918 m. vasario mėn. 19 d. II metai

LIETUVOS TARYBA
skelbia
Lietuvos nepriklausomybę

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario m. 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis: į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybes šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, kaipo vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdamos pripažintąja tautų apsisprendimo teise ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo m. 18—23 d. 1917 metais, **skelbia atstatanti nepriklausomą, demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine VILNIUJE** ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.

Draugę Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti kiek galima greičiau sušauktas Steigiamasis Seimas, demokratiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas.

Vilnius, vasario 16 d. 1918 m.

Lietuvos Tarybos narės:
Dr. J. Basanavičius, K. Biraunkas, M. Biržiška, S. Banaitis, P. Dovydaitis, St. Kairys, P. Klimas, D. Malinauskas, V. Mironas, St. Narutavičius, A. Petrulis, Dr. J. Šaulys, K. Šaulys, J. Šernas, A. Stulginskis, A. Smetona, J. Smilgevičius, J. Staugaitis, J. Vaičekauskis, J. Vilčiūlis.

Vasario 16-osios aktas „Lietuvos aide“.

pakilo – 18 rublių arba 36 markės, vieno numerio kaina – 7 kapeikos arba 14 feningių.

Leido mėnesinį priedą „Liuosoji valanda“, kuriame skelbė lietuvių poetų ir rašytojų kūrybą. Be to, vykdant okupacinės valdžios reikalavimą, laikraštis buvo verčiamas į vokiečių kalbą, ėjo „Litauisches Echo“ pavadinimu, buvo siunčiamas į Berlyną.

Kai bolševikai užėmė Vilnių ir Lietuvos Vyriausybė persikėlė į Kauną, „Lietuvos aido“ leidyba 1918 m. gruodžio 31 d. nutrūko. Išėjo 214 numerių.

Laikraštis atkuriamas Kaune

Kaune „Lietuvos aido“ leidyba atnaujinta 1928 m. vasario 1 d. Jis pradėtas leisti vietoje

oficiozinio „Lietuva“ ir tautininkų „Lietuvio“. Tapo Lietuvos tautininkų sąjungos ir Lietuvos Vyriausybės oficiozu.

Redakcijos adresas – Vasario 16-osios g. 2. Laikraštį spausdino Kauno „Spindulio“, „Švyturio“ spaustuvės, vėliau Valstybės spaustuvė, veikusi Donelaičio ir Gedimino gatvių kampe. Formatas nesikeitė, apimtis plėtėsi – ėjo 8–10 puslapių. Metinė prenumerata buvo 36 litai, vieno numerio kaina – 20 centų.

Dienraštis greitai populiarėjo, nuo 1935 m. turėjo net dvi laidas – rytinę (6 val.) ir vakarinę (13 val.), o nuo 1939 m. gegužės 9 d. – net tris laidas per dieną („Rytinis Lietuvos aidas“, „Lietuvos aidas“, „Vakarinis Lietuvos aidas“). Bendras dienos tiražas siekdavo iki 90 000 egzempliorių.

„Lietuvos aido“ reklama, Kaunas, 1928 m.

„Lietuvos aidas“ tapo populiariausiu dienraščiu ne tik Kaune, bet ir visoje Lietuvoje. Tuomet jį leidžiant bendradarbiavo daug garsių kauniečių žurnalistų: A. Gricius, A. Dėdelė, V. Kemežys, A. Nezabitauskas, F. Kirša, B. Raila, V. Rastenis, S. Povilavičius, M. Ilgūnas, S. Leskaitis, J. Kusa, L. Balvočius, P. Razma, S. Kalvaitis, J. Belickis, J. Kalakonis, J. Levickas. Nuo 1938 m. Kalbos skiltelę vedė daktaras A. Salys. Iš užsienio korespondentų aktyvumu išsiskyrė prancūzas H. de Chambon‘as.

Dienraštį redagavo garsūs kauniečiai žurnalistai

„Lietuvos aidą“ redagavo tuomet garsūs kauniečiai žurnalistai: Valentinas Gustainis, Ignas Šeinius, Vytautas Alantas, Aleksandras Merkelis, Domas Cesevičius ir Bronius Tomas Dirmeikis. Visų jų likimas nepavydėtinas. Vieniems teko politinių kalinių ir Sibiro tremtinių, kitiems – išeivių dalia, gyvenimas toli nuo Tėvynės ir tik palaikų sugrįžimas į Kauną.

V. Gustainis „Lietuvos aidą“ redagavo 1928–1932 m. Į žurnalistinį darbą jis įsitraukė gana anksti. Jau 1918 m. rašė į „Lietuvos aidą“, kuriame buvo išspausdinti pirmieji jo politinio pobūdžio straipsniai. Gyvendamas Kaune V. Gustainis neapsiribojo vien žurnalistine veikla, kartu ėmėsi ir diplomatijos. Jis priimdavo įvairius iš užsienio atvykstančius žurnalistus, užmegzdavo pažintis su jais. Kaip šio laikraščio užsienio korespondentas, dirbo Lenkijoje, Prancūzijoje, kitur. 1934 m. buvo deleguotas į Lenkiją kaip žurnalistas ir diplomatas. 1939–1940 m. buvo Eltos direktorius. 1941 m. NKVD suimtas, kalintas. Iš Sibiro grįžo 1956 m., apsigyveno Griškabūdyje, ten mirė 1971 m. Išleido politinės publicistikos ir prisiminimų knygų.

I. Šeinius (tikr. Ignas Jurkūnas, po 1943 m. švediškai Ignas Scheynius) „Lietuvos aidą“ redagavo 1933–1934 m., 1909 m. pradėjo bendradarbiauti lietuvių periodiniuose leidiniuose. Dirbo diplomatu Helsinkyje, Stokholme, Kopenhagoje. Įsteigė ir redagavo dienraštį „Vakarai“. 1940 m. emigravo į Švediją. Išleido knygų lietuvių, švedų ir rusų kalbomis. Mirė 1959 m. Stokholme.

V. Alantas (tikr. Vytautas Benjaminas Jakševičius) „Lietuvos aidą“ redagavo 1934–1939 m. Anksčiau dirbo Eltoje prancūzų skyriaus redaktoriumi. Buvo LŽS pirmininkas. 1940 m. pasitraukė į Vakarus. Įsikūrė Detroite, kur ir mirė 1990 m. Perlaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse. Parašė publicistikos ir grožinės literatūros knygų.

A. Merkelis „Lietuvos aidą“ redagavo 1939 m., pradėjo leisti laikraščio vakarinę laidą. Nuo 1931 m. vertėsi žurnalistika, 1936–1940 m. buvo žurnalo „Jaunalietuvių vadovas“ redaktorius, 1937 m. – Eltos Vidaus informacijos skyriaus redaktorius. 1943–1944 m. dienraščio „Ateitis“ kultūros skyriaus redaktorius. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, redagavo ir leido lietuvių pabėgėlių stovyklų leidinius: „Radijo žinios“, „Lietuvių žinios“, „Mūsų viltis“, „Lietuvių tremtinių žinios“. 1947–1949 m. redagavo „Mūsų kalendorių“. A. Merkelio pastangomis 1946 m. gegužės 11–12 d. Hanau sušauktas pirmasis tremties lietuvių žurnalistų suvažiavimas, kuris jį išrinko valdybos viršininku; nuo 1947 m. Šveinfurte antrojo žurnalistų suvažiavimo iki 1953 m. Lietuvių žurnalistų sąjungos valdybos pirmininkas. 1949 m. persikėlė į JAV, kurį laiką dirbo laikraščio „Vienybė“ redakcijoje. Parašė apybraižų knygų, pjesių, radijo vaidinimų. Mirė 1994 m. Niujorke. Perlaidotas Kaune.

Rytinis LIETUVOS AIDAS

Grįžę lietuvių delegacijos nariai

Beneš kalba Paryžiuje

LIETUVOS AIDAS

SUTARTIES BELAUKIANT

Kaip vokiečiai tvarkysis užimtoje Lenkijoje

Vakarinis LIETUVOS AIDAS

Skuba iškraustyti iš Estijos ir Latvijos vokiečius

Kaune 1939 m. leistos trys dienraščio laidos per dieną: „Rytinis Lietuvos aidas“, „Lietuvos aidas“, „Vakarinis Lietuvos aidas“.

D. Cesevičius „Lietuvos aidą“ redagavo 1939 m. Prieš tai dirbo dienraščio ekonomikos skyriaus redaktoriumi. Ekonomikos mokslų daktaras nuo 1933 m. 1939 m. buvo žurnalo „Vairas“ redakcinės kolegijos pirmininkas, 1939–1940 m. Lietuvių tautininkų sąjungos centro valdybos pirmininkas. Po karo buvo suimtas ir ištremtas į Sibirą. 1954 m. grįžo į Lietuvą. Išleido knygų ekonomikos tema. Mirė 1986 m. Vilniuje.

B. T. Dirmeikis „Lietuvos aidą“ redagavo 1939–1940 m. Žurnalistika susidomėjo studijų metais, buvo laikraščio „Studentų balsas“ vyriausiasis redaktorius. Dirbo žurnalo „Akademikas“ redakcijoje. 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos, 1949 m. persikėlė į JAV. Buvo žurnalo „Margutis“ redaktorius, lietuviškų

radijo laidų „Margučio radijas“ vadovas ir pranešėjas. Mirė 1961 m. Čikagoje.

Okupavus Lietuvą, trumpai, vieną mėnesį, „Lietuvos aidas“ buvo vadinamosios Liaudies vyriausybės oficiozas. Redagavo Jonas Šimkus. 1940 m. liepos 15 d. Kaune pasirodė paskutinis (5 544-asis) „Lietuvos aido“ numeris. Vėliau vietoje „Lietuvos aido“ pradėta leisti „Darbo Lietuvą“.

Atkūrus nepriklausomybę

Atkūrus nepriklausomybę „Lietuvos aidas“ vėl leidžiamas Vilniuje nuo 1990 m. gegužės 8 d. Iš pradžių laikraštis ėjo kaip Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Lietuvos Ministrų Tarybos leidinys, vėliau buvo privatizuotas. 1990 m. turėjo 51 000 egzempliorių tiražą. Leido priedus „Šiaurės Atėnai“, „Autobirža“, „Kauno žinios“, „Šeštadienis“.

Iki 1994 m. pirmuoju atgimusio „Lietuvos aido“ redaktoriumi dirbo Saulius Stoma. 1997 m. jis buvo nuteistas už su teise prasilenkiančią finansinę veiką „Lietuvos aide“, kalėjo. 1994–1996 m. laikraštį redagavo Saulius Šaltenis, vėliau Roma Grinbergienė (1997–1998), Jonas Vailionis (1998), Rimantas Varnauskas (1998–2000).

Iš pradžių laikraščiui didelę įtaką darė Lietuvos konservatorių partija. Ji norėjo šio laikraščio įtaką išplėsti. Planuota iki tol rusų kalba ėjusį laikraštį „Sovetskaja Litva“ pervadinti į „Echo Litvy“ ir prijungti jį prie lietuviško „Lietuvos aido“. Tačiau, padidėjus nesutarimams tarp konservatorių lyderių V. Landsbergio ir G. Vagnoriaus, prasidėjo šios partijos skilimas. Abu lyderiai norėjo turėti įtaką laikraščiui. Dėl šios priešpriešos „Lietuvos aidas“ buvo paliktas likimo valiai. Net tada, kai konservatoriai būdavo valdžioje, jie laikraščio finansiškai nerėmė. Laikraštis pradėjo skursti. Pervadintas rusiškas laikraštis „Echo Litvy“ prie „Lietuvos aido“ nebuvo prijungtas ir gana greitai bankrutavo.

1992 m. „Lietuvos aido“ tiražas buvo pasiekęs beveik 103 000 egzempliorių, 1999 m. tiražas krito iki 7 000.

„Lietuvos aido“ tiražai, vnt.:

1918 m. pab.

20 000

1939 m.

iki **90 000**

1990 m.

51 000

1992 m. pab.

103 000

1999 m.

7 000

2016 m. pab.

3 000 ?

„Lietuvos aido“ darbuotojai ir bendradarbiai prie savo kavinės „Pas Erlicką“, susirinkę laikraščio 90-mečio proga. 2007 m.
Vytauto Žeimanto nuotr.

1999 m., kai jau buvo parengta ir UAB „Lietuvos aidas“ bankroto byla, bendrovės kontrolinį akcijų paketą nupirko Algirdas Pilvelis. Jis ir išgelbėjo laikraštį nuo dar vieno, jau trečiojo, uždarymo. Vėliau jis tapo ir šio laikraščio vyriausiuoju redaktoriumi. Anksčiau „Lietuvos aidas“ ėjo penkis kartus per savaitę, atėjus A. Pilveliui – šešis. Jis pradėjo leisti priedą „Naujausios žinios“. Redakcija turėjo savo kavinę „Pas Erlicką“.

2009 m., įsisiautėjus ekonominei ir finansinei krizei, laikraštis pradėjo eiti du kartus per savaitę – trečiadieniais ir šeštadieniais.

Laikraštyje bendradarbiavo ir bendradarbiauja V. Bražėnas, S. Geda, L. Grudzinskas, J. Erlickas, G. Iešmantas, V. Landsbergis, V. V. Landsbergis, J. Laucius, A. Matulevičius, L. Nikolenkienė, J. Patriubavičius, A. Pikčilingis, R. Ozolas, N. Sadūnaitė, A. Svarinskas, I. Tumavičiūtė, V. P. Vaitkus, O. Voverienė, Z. Zinkevičius, A. Zolubas, K. Žičkus, kiti žurnalistai, mokslininkai ir žinomi mūsų valstybės žmonės. Su švelnia nostalgija prisimenu šioje redakcijoje praleistą dešimtmetį ir aš.

Iki savo mirties (2016 m. rugpjūčio 27 d.) dienraščiui vadovavo A. Pilvelis. Jis buvo ir pagrindinis „Lietuvos aido“ savininkas. Dabar laikraštį redaguoja ir leidžia jo dukra Rasa Pilvelytė-Čemeškienė.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Vytautas Žeimantas

Kaunas – Lietuvos radijo lopšys

Kauno radijo stoties siųstuvai 3-iąjį dešimtmetį.
Archyvo nuotr.

Mes ką tik gražiai paminėjome Lietuvos radijo 90-metį. Pirmą kartą Lietuvos istorijoje radijo eteris į šalies gyventojus lietuvių kalba prabilo iš Kauno. 1926 m. birželio 12 d., šeštadienį, 19 val. Kauno radijo stotis pradėjo transliuoti 1 961 m banga nuolatinę lietuvišką radijo programą. Sakyčiau, kad tai buvo istorinis įvykis šalies mastu, tautine, politine ir kultūrine prasmėmis. Radijas lietuviškai prabilo į kiekvieno lietuvio širdį, jis padėjo konsoliduoti tautą po alinančių Nepriklausomybės kovų, stiprinti valstybės pamatus, mažinti tuo metu priešiškų mums kaimynų – Sovietų Sąjungos ir Lenkijos – radijų įtaką.

Priešistorė Kauno Žaliakalnyje, Vytauto kalne

Radijas darė perversmą ir kultūros srityje. Jau tais pačiais 1926 m. radijo klausytojas net tolimiausiame Lietuvos kampelyje galėjo klausytis ką tik susibūrusio Radijo orkestro koncertų, iš Valstybės teatro transliuojamos Š. Guno operos „Romeo ir Džiuljeta“ (opera – bakūžėje!). Netrukus įvyko ir pirmojo radijo spektaklio L. Giros „Beauštanti aušrelė“ transliacija. Be to, buvo skaitomi pranešimai, naujienos, orų prognozės, laikraščių apžvalgos, grojama muzika iš plokštelių.

Iki tol Lietuvoje radijo ryšiu naudojosi tik kariškiai. 1910 m. Kauno Žaliakalnyje esančiame forte Rusijos kariuomenė įkūrė nekilnojamą kibirkštinę radijo stotį. 1915 m. ją užėmė ir naudojo Vokietijos kariuomenė. 1919 m. vokiečiai ją perdavė Lietuvos kariuomenės ryšių tarnybai. Stoties viršininku tapo majoras Petras Masiulis.

1919 m. liepos 9 d. iš jos eteryje pasigirdo šaukinys „KNS“ – Kauno nuolatinė stotis, nors kai kas manė, kad šis šaukinys – žodžio Kaunas santrauka. Ši data laikoma Lietuvos radijo ryšių istorijos pradžia.

Stotis įsikūrė mediniame namelyje ant Vytauto kalno. Jos veikimo spindulys buvo apie 200 km. Stotis perduodavo Lietuvos valdžios ir užsienio valstybių atstovybių radiogramas, vėliau – ir Eltos bei komercines telegramas. Plačioms visuomenės reikmėms ji netarnavo.

Alio, alio. Kalba Kaunas. Lietuva...

Tuo metu buvo nutarta, kad radijo stotį, tenkinančią visuomenės reikmes, pastatys

Kauno radijo stoties pastatas Vaižganto g. 13.
Archyvo nuotr.

Pirmasis Kauno radijo stoties viršininkas radijo inžinierius kapitonas Alfonsas Jurskis. *Archyvo nuotr.*

prancūzai. Jie gerokai užtempė darbus. Tik 1926 m. į eterį nuskriejo lietuviški šaukiniai: „Alio, alio. Kalba Kaunas. Lietuva." Perskaitytas Švietimo ministerijos sveikinimas, Eltos pranešimai. Laida truko pusvalandį.

Įdomu tai, kad stoties kūrėjai nuo pirmosios laidos suprato tarptautinę radijo reikšmę. Šaukinys „Alio, alio. Kalba Kaunas. Lietuva" buvo kartojamas vokiečių, anglų, prancūzų, rusų ir net esperanto kalbomis. Be to, visomis kalbomis buvo prašoma: „Kas girdite mus – atsiliepkite."

Džiugūs atsiliepimai pabiro ne tik iš visos Lietuvos, rašė iš Karaliaučiaus, Rygos, Tartu, Hamburgo, Briuselio, Neapolio, Londono, net iš tolimos Čikagos, Detroito.

Lietuvos radijas atsirado panašiu metu, kaip ir daugelio kitų Europos šalių nacionaliniai transliuotojai. Stotis įsikūrė vienaukščiame mūriniame name, esančiame Vaižganto g. 13. Visą veiklą prižiūrėjo specialiai šiam reikalui sukurta Radijo taryba. Jos pirmininku iki 1929 m. buvo poetas Liudas Gira.

Kuklios pirmosios radijo programos

Radijo programa, vertinant pagal dabartinį mastelį, buvo kukloka. Pirmą kartą ji išspausdinta Kaune ėjusiame dienraštyje „Lietuva" 1926 m. lapkričio 22 d. Pacituosiu ją ištisai:

„Pirmadienį XI-22: 1) 7 val. vak. Vidaus ir užsienio žinios, oro apžvalga ir spėjimas, laiko patikrinimas. 2) 8 val. vak. Radijo stoties simfoninio orkestro koncertas.

Antradienį XI-23: 1) 7 val. vak. Vidaus ir užsienio žinios, oro apžvalga ir spėjimas, laiko patikrinimas. 2) 8 val. D-ro J. Basanavičiaus jubiliejaus minėjimas: a) prof. V. Biržiškos prakalba, b) prof. Voldemaro kalba prancūziškai, c) organizacijų sveikinimai."

Naujienas iš Lietuvos teikė Elta, iš užsienio buvo gaunamos telegrafu, radijo bangomis Morzės abėcėle.

Radijo darbuotojai: nuo telegrafininkų iki profesionalų

Kol Lietuvos radijas buvo Kaune, jam vadovavo Alfonsas Jurskis (1926–1930), Antanas Sutkus (1930–1934), Juozas Bieliūnas (1934–1938) ir Edvardas Zabarauskas (1938–1940).

Pirmieji prie radijo mikrofono stojo karininkas P. Speičys, radijo telegrafininkai Č. Šadauskas ir J. Ambrasas. Jie dirbo daugiau iš entuziazmo, nes nebuvo profesionalūs diktoriai. Skaitė tekstus, kaip kas išmanė. Atsirado nepatenkintųjų laidų kokybe, kalbos

kultūra, kirčiavimu. Todėl pirmasis stoties viršininkas A. Jurskis ne tik pradėjo į radijo laidas kviesti įvairių sričių specialistus, bet ir ieškoti „tikro balso“– žmogaus, kurio nepriekaištinga dikcija, kalbos kultūra.

Radijo programa plėtėsi, reikėjo ir naujų žmonių. Pirmąja lietuvaite radijo diktore tapo Irena Garmiūtė. Ji buvo pirmoji „Radijo teta“. Vėliau prie mikrofono stojo Alfonsas Vabalas, Kazys Inčiūra, Irena Oškinaitė, Jonas Stonys, kiti.

Radijo reporteriu dirbo Vincas Rastenis, spaudos apžvalgas skaitė Bronys Raila.

Kauno radiofono orkestrui vadovavo Ferdinandas Virzingas, vėliau – Vladas Motiekaitis, Juozas Karosas, Jeronimas Kačinskas. Teatro trupei, radijuje suvaidinusiai kelias dešimtis spektaklių, ilgai vadovavo Vladas Braziulevičius. Kauno radiofono vyrų oktetui vadovavo Alfonsas Mikulskis.

Sėkmingą radijo darbą užtikrino radijo inžinieriai Kleopas Gaigalis, Stasys Blinstrubas, Aleksandras Stankevičius, mechanikai Aleksandras Vazelis, Juozas Polchauskas.

Visi jie verti žurnalisto dėmesio ir plunksnos. Tačiau apie du radijo darbuotojus – Petrą Babicką ir Petrą Biržį – norėtųsi pašnekėti plačiau.

Petras Babickas mėgo ne tik radiją, bet ir fotografiją

Pirmą kartą P. Babicko balsas per radiją nuskambėjo 1926 m. gruodžio 6 d. Jis nuo 1919 m. gyveno Kaune, vėliau mokytojavo Jurbarke. Į radiją, galima sakyti, pateko

Prie mikrofono Petras Babickas.
Archyvo nuotr.

atsitiktinai. Kartą, atvažiavęs į Kauną, užėjo į radijo stotį, norėdamas pareikšti pretenzijų dėl kalbos kokybės. O stoties viršininkas A. Jurskis ir sako: „Tai kalbėk tamsta geriau.“

Netrukus P. Babickas tapo pirmuoju profesionaliu radijo diktoriumi ir programų vedėju. Vedė ir vaikų valandėles, buvo populiarusis „Radijo dėdė“.

Vėliau jis spaudoje pareikš: „Iš pradžių buvau vienintelis pranešėjo pareigose, turėjau kalbėti apie viską: nuo silkių marinavimo būdo iki tarpplanetinių skridimų.“

P. Babickas nesitenkino vien darbu radijuje. 1930 m. jis baigė Lietuvos universitetą, studijavo literatūrą. Aktyviai bendradarbiavo spaudoje. Vienas iš pirmųjų lietuviškoje spaudoje panaudojo fotoreportažo žanrą. Susidomėjęs menine fotografija, surengė Lietuvoje pirmąją individualią meninės

fotografijos parodą Kaune, pateikęs apie 300 meninių nuotraukų. Inicijavo Lietuvos fotografijos mėgėjų sąjungos įkūrimą. Sukūrė ir filmų. Tik gaila, kad tuo metu Lietuvoje televizijos dar nebuvo.

P. Babickas radijuje dirbo iki 1931 m. Vokiečių okupacijos metais buvo paskirtas Radiofono direktoriumi. Pasitraukęs į Vakarus, apsigyveno Brazilijoje. Nuo 1958 m. per Rio de Žaneiro radiją vedė savaitinę valandėlę portugalų kalba „Lietuvos balsas“. Mirė 1991 m., buvo palaidotas Rio de Žaneiro miesto „Catumbi“ kapinėse, lietuvių katalikų laidojimo vietoje „Mosoles“. 2006 m. jo palaikai perlaidoti Kauno Petrašiūnų kapinėse.

Dabar dalis P. Babicko archyvo saugoma Kaune, Maironio literatūros muziejuje. Nuo 2002 m. Laukminiškių kaime veikia muziejus, įsikūręs P. Babicko ir jo sesers aktorės Unės Babickaitės tėvų namuose. 2006 m. apie jį sukurtas filmas „Sugrįšiu“. Jo kūryba pristatyta žurnalistų poezijos knygoje „Sušvieski, saule“ (2014). 2012 m. LŽS Kauno apskrities skyrius įsteigė Petro Babicko premiją, kuri skiriama radijo ir televizijos žurnalistams už vertingus įvairių žanrų radijo ir televizijos žurnalistikos kūrinius. Taigi P. Babickas tarsi vėl su mumis.

Petras Biržys – Pupų dėdė

P. Biržio armonikos grojimą radijo klausytojai išgirdo pirmose laidose. O nuo 1930 m. beveik kiekvieną sekmadienį jis, radijuje pasivadinęs Pupų dėde, vedė pusvalandinę laidą „Pupų dėdės pastogėje“, per kurią grojo, sekdavo pasakas, linksmas istorijas, anekdotus, pašmaikštaudavo ir pasišaipydavo iš tuometinių negerovių. Prie mikrofono jis mėgdavo improvizuoti, nesilaikydavo iš anksto parašyto teksto. Tapo bene populiariausiu radijo laidų vedėju, Lietuvos radijo legenda.

P. Biržys gimė 1896 m. Liūdiškiuose, netoli Anykščių. 1917 m. Maskvoje baigė prekybos mokyklą ir grįžo į Lietuvą. 1918 m. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. 1919 m. Kaune baigė Karo mokyklą, tarnavo vyresniuoju leitenantu pėstininkų pulke Ukmergėje. Vėliau mokytojavo. Lietuvos universitete studijavo literatūrą ir teologiją. Koncertavo drauge su Rozaliute (Anele Sadauskaite). 1933 ir 1938 m. Londone įrašė apie dešimt plokštelių.

Aktyviai pasireiškė ir kaip žurnalistas. Bendradarbiavo įvairiuose laikraščiuose ir žurnaluose, dažniausiai pasirašinėdamas Liūdiškiečio slapyvardžiu. 1921 m. redagavo pėstininkų pulko žurnalą „Skydas“, 1926–1927 m. – karininkų žurnalą „Kardas“. Taip pat rengė vienkartinius ir tęstinius leidinius

Petras Biržys – Pupų dėdė.
Archyvo nuotr.

„Gediminietis“, „Lietuvos karo invalidas 1918–1920 m.“, „Radijo bangos“ (1931 m.). 1935 m. savo lėšomis pradėjo leisti mėnesinį humoro ir satyros žurnalą „Pupų Dėdė“. Važinėjo po Lietuvą, rinko istorinę medžiagą, parašė knygų apie įvairias Lietuvos vietoves.

1942 m. Kauno senamiestyje įkūrė pramogų teatrą „Pupų Dėdės pastogė“. Nacių okupacijos metais kalintas, nes dėl kandaus žodžio neįtiko nė vienai valdžiai. Po karo persikėlė į Vilnių ir dirbo Filharmonijos artistu, rengė radijo valandėles su Marceliute (Marijona Juškevičiūte), važinėjo po Lietuvą su koncertais. Trupę sudarė estrados dainininkas Antanas Šabaniauskas bei gitaristas Antanas Zabulionis. Senatvėje skurdo, buvo visų pamirštas ir apleistas. Mirė 1970 m. Vilniuje, palaidotas Saltoniškių kapinėse.

Okupantų gniaužtuose

Per Kauno radiją prabilo ir Lietuvos prezidentas Antanas Smetona, transliuotos šv. Mišios iš Kauno arkikatedros bazilikos, gedulinga S. Dariaus ir S. Girėno laidotuvių ceremonija, taip pat skambėjo džiaugsmingos žinios iš Kauno sporto halės, kur mūsų krepšininkai kovėsi dėl Europos čempionų vardo, tiesioginės transliacijos Vilniaus atgavimo proga. Tai buvo vilties metai, vilties radijo transliacijos.

Deja, 1940 m. birželio 15 d. Valstybės radiofoną užėmė Raudonoji armija. 1940 m. spalio 26 d. jis buvo pertvarkytas į Radiofikacijos ir radiofonijos komitetą prie Lietuvos SSR Liaudies komisarų tarybos ir įtrauktas į SSRS Visasąjunginio radiofikacijos ir radiofonijos komiteto sudėtį. Įkurtos naujos redakcijos, pradėtos transliuoti rusų kalbos pamokos, marksizmo ir leninizmo paskaitos, raudonarmiečių koncertai. Nutraukti ryšiai su Vakarų Europos šalimis, radijas tapo stalinistinės propagandos tribūna.

1941 m. birželį, prasidėjus SSRS ir Vokietijos karui, trumpam buvo atkurtas Valstybės radiofonas, po to jo pagrindu sukurtos dvi įstaigos – „Landessender Kauen“ ir „Landessender Wilna“, priklausiusios Vokietijos radijo bendrovei „Reichsrundfunk GmbH“.

Kauno radijo stotis pradėjo transliuoti lietuvišką programą.

1926 m.

Valstybės radiofoną užėmė Raudonoji armija

1940 m.

Valdymą perėmė Vokietijos radijo bendrovė

1941 m.

Vokiečiai susprogdino Kauno radijo stotį

1944 m.

Pradėjo transliuoti Sitkūnų radijo stotis

1991 m.

1944 m. bolševikams besiveržiant į Lietuvą, Kauno, Vilniaus ir Klaipėdos radijo stočių įrengimus vokiečiai išsivežė į Vokietiją, o Kauno radijo stotį susprogdino.

Per valdžių ir santvarkų virsmą daug radijo bendradarbių nukentėjo: vieni turėjo trauktis į Vakarus, kiti buvo ištremti į Sibirą, kalinti.

Taip jau buvo, kad ir vieni, ir kiti okupantai gerai suprato radijo svarbą, todėl radijas nenutilo ir karo, ir sunkiais pokario metais. Tik kalbama buvo kitaip. Ir jau ne iš Kauno – Lietuvos radijas persikėlė į Vilnių.

Sitkūnų radijo stotis: „Kalba Lietuvos radijas...“

Iš Kauno, tiksliau, iš šalia jo esančių Sitkūnų, Lietuvos radijas pradėjo transliuoti laidas 1991 m. sausio 13-ąją po to, kai SSRS KGB ir ginkluotųjų pajėgų kareiviai jėga užgrobė RTV objektus Vilniuje. Okupantai norėjo užgesinti laisvės balsą. Tačiau radijo tyla truko tik 40 sekundžių. Sitkūnų radijo stotis prie Kauno prabilo 2 valandą 10 minučių. Prie mikrofono stojo žurnalistė Jolanta Šarpnickienė: „Dėmesio! Kalba Lietuvos radijas...“

Vėliau buvo perskaitytas pranešimas „Kalba Kauno radiofonas, paskutinė radijo stotis Lietuvoje...“

Naujai radijo stočiai vietą Sitkūnuose specialistai parinko dar 1936 m. Ministrų Taryba leido ją statyti 1938 m. Buvo sutarta su anglais dėl stoties įrengimų tiekimo, su prancūzais – dėl 240 m ilgio antenos gamybos, su šveicarais – dėl naujos elektrinės radijo stoties reikmėms tenkinti. Šveicarai elektrinę spėjo pastatyti. Laivą, kuris vežė anteną, vokiečiai nuskandino. Anglai atsisakė tiekti siųstuvą į jau okupuotą Lietuvą.

Sitkūnų radijo stotis baigta statyti ir pradėta eksploatuoti tik 1950 m. Lietuvos radijo programa pradėta transliuoti vidurine 216 m banga, trumposiomis bangomis – Maskvos radijo laidos klausytojams užsienyje.

1991 m. ji tapo pagrindine Lietuvos radijo stotimi. Tik po 222 dienų, Maskvoje nepavykus kariniam pučui, sovietiniai okupantai pasitraukė iš RTV pastatų Vilniuje. Lietuvos radijas galėjo pradėti dirbti įprastu ritmu.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Jolanta Beniušytė

Kauno radijas – Klaipėdai: atminimas išliko iki pat šių dienų

Netoli Klaipėdos stūksanti buvusi Jakų radijo stotis atstovauja unikaliai Lietuvos tarpukario statybai – tokia yra ir Kauno miesto istorinė dalis, kurią siūloma įtraukti į UNESCO paveldo sąrašą. Šiame įdomiame pastate įsikūrusi pradinė mokyklėlė, kurią rekonstruoti užsimojusi Klaipėdos rajono valdžia vos neprarado unikalaus 1936 m. statyto pastato, dulkėmis apsinešusio kultūros perlo. Pastatas yra vertingas istoriniu ir architektūriniu požiūriais, jis vienintelis toks visame krašte. Teigiama, jog kadaise signalas iš Jakų radijo stoties pasiekdavęs net Berlyną, Odesą, jau nekalbant apie tai, kad buvo pagrindinė Kauno – laikinosios Lietuvos sostinės – komunikavimo priemonė su uostamiesčiu.

Uostamiesčio prieigose išlikusi buvusi Klaipėdos radijo stotis, kuri tarpukariu retransliavo Kauno radiofono programas visam Mažosios Lietuvos kraštui. Iš išorės unikalus pastatas, kuriame šiuo metu įsikūrusi Jakų pradinė mokyklėlė, nepasikeitęs nuo anų laikų. *Aidano Valaičio nuotr.*

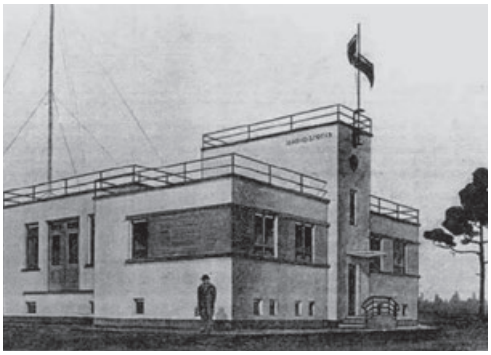

Išlikusios kelios nuotraukos – Klaipėdos radijo stoties veiklos prieš 80 metų liudijimai.
Archyvo nuotr.

Stotį sumontavo latviai

Pagal gargždiškės istorikės Janinos Valančiūtės surinktus duomenis, Klaipėdos radijo stotis buvo įrengta Jakų dvaro teritorijoje, kurį kartu su žemėmis už skolas buvo konfiskavęs Lietuvos bankas. Radijo stoties statybai Jakuose bankas skyrė net 10 ha žemės. Tai buvo valstybinės reikšmės objektas, kadangi Klaipėdos kraštas tarpukariu neturėjo normalios lietuviškos radijo transliacijos, gyventojai greičiau pagaudavo užsienio radijo stotis, o ne laikinosios sostinės Kauno siunčiamą signalą. Tad ir buvę nuspręsta statyti naują, modernią, galingą bei patikimą radijo transliavimo stotį šalia Klaipėdos, vienoje iš aukščiausių vietų. Stoties pastatą suprojektavo vienas žymiausių tarpukario architektų Klaudijus Dušauskas-Duž, kurio statinių yra ir Kaune. Tuometinis latvių valstybinis elektrotechnikos fabrikas VEF įrengė stotyje 10 kW galios vidutinių bangų siųstuvą, o šalia jo – tarp dviejų 66 m aukščio metalinių stiebų kabančią vertikalią nekryptinę anteną. Baigus įrangos montavimo darbus, 1936 m. kovo 11 d. pradėti nereguliarūs stoties bandymai, o 1936 m. gegužės 28 d. ji pradėjo dirbti reguliariai. Stoties viršininku buvo paskirtas Stanislovas Blinstrubas. Statant radijo stotį kartu suręstas ir dviaukštis pastatas su keliolika butų stoties darbuotojams ir sargams, taip pat suprojektuoti sklypai individualiems namukams. Visas kompleksas buvęs aptvertas 2 metrų aukščio tvora, apsodintas eglėmis, kurių juosta išlikusi iki šių dienų. Radijo stoties komplekso atsiradimas buvo Jakų gyvenvietės kūrimosi pradžia, teigia istorikai.

Retransliavo kauniečių programą

1936 m. rugsėjo 14 d. įvyko naujai pastatytos Klaipėdos radijo stoties atidarymas. Ta proga laikraštis „Lietuvos aidas“ rašė, jog iškilmės vyko ant stoties pastato plokščiojo stogo. Stotį pašventino Klaipėdos katalikų parapijos klebonas kun. Daniliauskas, o evangeliškas pamaldas laikė prof. Vilius Gaigalaitis, kuris pasidžiaugė, kad dabar visi seneliai, ligoniai, kurie nebeturi jėgų nuvykti į bažnyčią, namuose galės girdėti pamaldas, varpų gaudimą, vargonų muziką, šventuosius giedojimus. Stotį atidarė aukštas Lietuvos vyriausybės pareigūnas, susisiekimo viceministras inžinierius Juozas Jankevičius, akcentuodamas, kad tai, kas svarbu Klaipėdai, svarbu ir Lietuvai, o radijas sujungs visos valstybės gyventojus. Iškilmėse dalyvavo būrys garbių svečių iš Kauno, Latvijos, Estijos, ta proga buvo surengta Baltijos radijo konferencija, susitikta su vietos valdžia, aplankytas uostas, o vakare latviai, kurių įranga sumontuota stotyje, atsidėkodami surengė prašmatnias vaišes Klaipėdos „Viktorijos“ viešbutyje. Kauno radiofono direktorius J. Bieliūnas visiems sveikinusiems ir atvykusiems į iškilmes pareiškė padėką Lietuvos radiofonijos vardu.

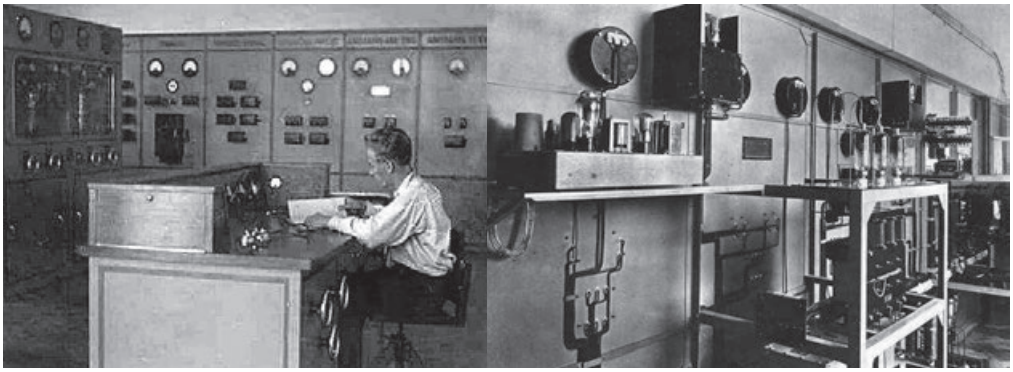

Klaipėdos radijo stoties veikla prieš 80 metų.
Archyvo nuotr.

Pradėjusios veikti Jakų radijo stoties didžiąją programos dalį sudarydavo Kauno radiofono programos retransliacija. Iš pradžių buvo planuojama, kad Klaipėdos radijo stoties galia bus 50 kW ir ji dirbs 1 348 kHz dažniu (222,6 m banga) – šis dažnis Lietuvai skirtas 1933 m. Liucernos mieste, Šveicarijoje, vykusioje Europos radiofoninėje konferencijoje. Tačiau 1936 m. kovą Jakų radijo stotis pradėjo bandomąsias transliacijas – 977 kHz dažniu buvo grojama muzika iš plokštelių. Šių transliacijų metu paaiškėjo, kad Klaipėdai trukdo gretimais dažniais dirbančios Odesos ir Torunės radijo stotys, todėl nuo 1936 m. balandžio 21 d. dažnis buvo pakeistas į 565 kHz, o 1 348 kHz atiteko Karaliaučiaus radijo stočiai. 1939 m. Europos radiofoninė konferencija Klaipėdai, kurią tuo metu buvo užėmusi nacistinė Vokietija, skyrė kitą dažnį – 1 384 kHz (216,8 m banga), o Lietuvai – 1 285 kHz (233,5 m), tačiau prasidėjęs karas viską sumaišė, ir Klaipėdos radijo stotis ėmė dirbti 1 285 kHz dažniu.

Vokietmečiu plovė smegenis

1939 m. kovo 22 d. vokiečiams užėmus Klaipėdos kraštą, Klaipėdos radiofonas, manytina, buvo prijungtas prie valstybinės bendrovės RRG, kuriai priklausė visos šios šalies radijo stotys. Tad Klaipėdos stotis pradėjo retransliuoti Vokietijos radijo programą. Manoma, kad tai galėjo būti Karaliaučiaus programa, perduodama telefono linija iš šios regioninės stoties. 1940 m. birželio 9 d. Vokietijoje įvesta vadinamoji vieningoji

Jakų radijo stoties dažnių keitimas

1936 m. kovas
977 kHz

1936 m. balandis
565 kHz

1939 m.
1 384 kHz

1940–1945 m.
1 285 kHz

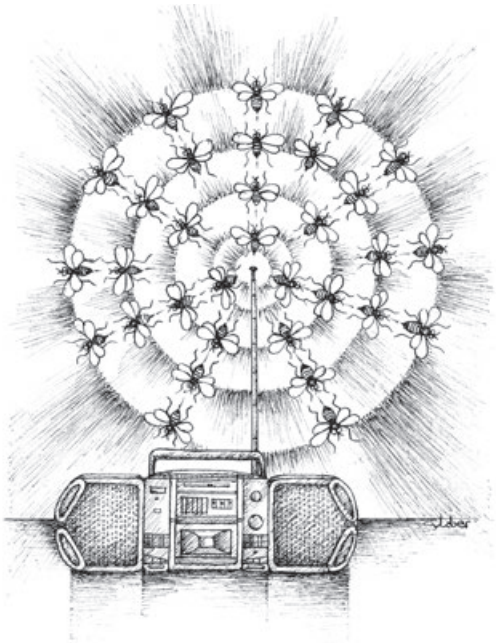

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

programa, kurią privalėjo retransliuoti visos nacistinės šalies stotys. Šiai propagandinei programai perduoti buvo skiriamos net 4–5 valandos per dieną nuo ryto iki pietų ar popietėmis. Klaipėdiečio, krašto istorijos mėgėjo Stepono Dabulskio iš įvairių šaltinių surinktomis žiniomis, vokietmečiu Klaipėdos radijo stoties viršininku tapo telegrafo inspektorius Otto Bohnke (vietiniai jį vadindavo Benkiu). Benkis tarpukariu buvo žinomas trumpabangininkas, mėgo šį užsiėmimą. Teigiama, kad radijo signalai iš Jakų pasiekdavę net Berlyną. 1944 m. pabaigoje artėjant frontui vokiečiai išplėšė siųstuvą bei anteną ir išsigabeno į Vokietiją. Iki šiol ant antenų trosų betoninių laikiklių matyti karo pėdsakai, sprogimų žymės, teigia S. Dabulskis. Po karo radijo stotis taip ir nebuvo atstatyta, stoties pastate įkurta pradinė mokykla, veikianti iki šiol. 1958 m. pradėjo veikti radijo siųstuvas Giruliuose, per kurį imta transliuoti radijo ir TV programas iš Vilniaus ir Maskvos.

Ketina išsaugoti stotį

Buvusią Klaipėdos radijo stotį surasti lengva. Jakai – tai prie pat automagistralės Kaunas–Klaipėda prigludusi gyvenvietė uostamiesčio prieigose. Iki šiol išlikęs pastatas labai įdomus architektūriniu požiūriu, taip pat išlikę stoties atidarymo proga sodinti medžiai, specialiai radijo aparatūrai aušinti įrengtas fontanas priešais pastatą. Klaipėdos rajono valdžia svarsto, jog galbūt reikėtų šį pastatą tinkamai sutvarkyti, skleisti informaciją apie jį kaip įdomų lankomą turistinį objektą. Architektai, istorikai, kultūros specialistai mano, kad būtina kuo skubiau spręsti klausimą dėl radijo stoties teisinės apsaugos reikalingumo – įtraukti stotį į Kultūros vertybių registrą ir vėliau restauruoti, t. y. atkurti. Kaip tik šiuo metu vyksta buvusios Klaipėdos radijo stoties atskleidimo procesas – nekilnojamosios kultūros vertybės reikšmingumo, vertingųjų savybių nustatymas ir teritorijos ribų braižymas. Šiuos apskaitos dokumentus rengia bendrovė „Klaipėdos projektas“.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Petras Algis Mikša

Kaunietis žurnalistas ir vertėjas Pranas Dovalga: prikeltas iš istorijos užmaršties

Pabartoniai, Jonavos rajonas. 2015 m. rugsėjo 29 d. atidengtas P. Dovalgai skirtas memorialinis paminklas. Dešinėje – jo sūnėnas Juozas Algimantas Martynaitis ir rašinio autorius.
Gedimino Zemlicko nuotr.

Yra vardų, mūsų kultūros istorijoje palikusių ryškų pėdsaką, bet karai, okupacijos, mums svetimos ideologijos, suirutės ir sumaištys ilgam laikui paliko juos užmarštyje, išbraukė asmenybes iš mūsų kultūros paveldo sąrašo, tautos istorijos atminties. Tačiau jų kūryba – knygos, straipsniai, dokumentai – liko bibliotekų ir archyvų, rankraštynų lentynose, dar gyvų artimųjų atmintyje. Ir nebūtinai Lietuvoje, bet ir kurioje nors kitoje šalyje, jeigu žmogus ten gyveno.

Augo nutautėjusiame krašte

Panašus likimas ištiko ir kaunietį nepriklausomos Lietuvos vertėją, žurnalistą Praną Dovalgą, paliktą užmarštyje 70 metų.

P. Dovalga gimė 1911 m. spalio 2 d. Laikiškių kaime (Jonavos r.). Vėliau šeima persikėlė į Pabartonių kaimą ir įsikūrė vaizdingoje vietoje ant Neries kranto. Čia tėvai – Kazimieras ir Ona Dovalgos – ūkininkavo. Augo keturi vaikai: trys broliai ir sesuo. Laikiškių kaimas, kaip ir Pabartonių, priklausė Jonavos valsčiui, kuris įėjo į Kauno apskrities sudėtį (caro laikais – Kauno gubernija). Jonavos valsčius buvo didžiausias Kauno apskrityje ir vienas didžiausių Lietuvoje, nuo senų laikų buvęs gyvas prekybos, pramonės centras. Prieš Antrąjį pasaulinį karą mieste buvo gausu krautuvių, baldų, kalvių dirbtuvių, kirpyklų, siuvyklų, veikė 4 malūnai, saldainių, limonado įmonės, vaistinės, kooperatyvas, kino teatras, mokykla... Žydai meldėsi net septyniose sinagogose. Kraštas buvo labai sulenkintas ir surusintas. Apie tai „Trimite“ (1932, nr. 46) rašė Petras Biržys. Sukilimų (1831, 1864) metais daug lietuvių žemių caro valdžia konfiskavo, žmones ištrėmė į Rusijos gilumą, ištuštėjusiuose plotuose apgyvendino rusų kolonistus. Štai ką rašė Jonavos žurnalistas Steponas Nasvytis: „Tai jokia „Lietuva“: aplink vien sentikių kolonijos; jų gyventojai iki šiol nemoka lietuviškai nei pirkti, nei parduoti. Ir kam, kad Kaunas tik skuba jiems papataikauti. [...] rusai tebėra privilegijuoti – nemokėti kitaip ir visus versti į savo pusę [...]“ („Lietuvos aidas“, 1932, nr. 193(1568).

Į Jonavos vidurinės mokyklos pirmą klasę P. Dovalga priimtas 1921 m. rudenį – kartu

Pranas Dovalga su seserimi Stanislova.
Dovalgų ir Martynaičių šeimų archyvo nuotr.

su kitais 15 mokinių. Mokykla buvo įkurta 1920 m. rugsėjo 27 d. ir priklausė Švietimo ministerijai. Mokyklos apyskaitoje rašoma, kad mokykla turėjo 5 mokytojus. Pažymima: „Nors Jonavos apylinkė sulenkėjusi ir nežiūrint, kad dėstomoji kalba lietuvių, visgi susirinko pakankamas ir nesitikėtinas skaičius moksleivių.“

P. Dovalgos būta gyvo, judraus vaiko. Tai atsispindi mokyklos protokoluose: kiekvienais metais „už netinkamą elgesį ir prasižengimą mokyklos tvarkai“ jam būdavo vis sumažinamas stropumo, klusnumo, elgesio laipsnis (pažymys). 1925 m. jis baigė IV klasę kartu su kitais 13 mokinių. Ketvirtoje klasėje buvo dėstomi šie dalykai: tikyba, lietuvių ir vokiečių kalbos, istorija, visuomenės mokslas, geografija, matematika, gamtos mokslas, higiena, fizika, piešimas ir braižyba, buhalterija, dailyraštis, darbeliai, fizinis lavinimas, muzika ir dainavimas, choras.

Pasirašydavo Ramučio, Gratus slapyvardžiais

Baigęs keturias klases, P. Dovalga toliau mokslus tęsė Mokytojų profesinės sąjungos

Kauno gimnazijoje suaugusiesiems, kurią baigęs 1929 m. nutarė Kauno universitete studijuoti statybą, po to teisę, tačiau vėliau perėjo mokytis į Žemės ūkio akademiją Dotnuvoje. 1933 m. visam laikui išvyko studijuoti į Čekijos sostinę Prahą. Karolio universiteto Filosofijos fakultete P. Dovalga, tikėtina, studijavo su žurnalistika, o gal čekų kalba ir literatūra susijusius dalykus.

P. Dovalga rašė straipsnius įvairiems leidiniams, dažniausiai pasirašydamas slapyvardžiais, retai kada savo tikrąja pavarde. Stambiuosius vertimus pasirašydavo Pr. Ramučio slapyvardžiu, straipsnius dienraštyje „XX amžius“ – Gratus, P. Gratus, P. Gr., P. Pr., P.

Jis išvertė ir išleido čekų literatūros šedevrus (romanus), kurių sąrašas gana solidus. Tai Ivano Olbrachto „Plėšikas Nikola Šuhaj“ (1935), Karelo Čapeko „Karas su salamandromis“ (1937), Josefo Koptos daugiatomė epopėja „Trečia kuopa“ (1937). 1936 m. „Spaudos fondas“ išleido 16-os žymiausių čekų rašytojų mažosios prozos antologiją (vertė ir sudarė P. Ramutis-Dovalga). Šioje antologijoje P. Dovalga pateikė gana plačią ir vertingą čekų literatūros apžvalgą nuo seniausių laikų (kronikų) ir iki šiol mūsų raštijoje ji dar niekieno nepralenkta!

Sudaręs sutartį su Valstybės teatru, P. Dovalga-Ramutis 1935 m. išvertė vieno žymiausių XX a. I pusės čekų dramaturgų Františeko Langer'o pjesę „Kupranugaris pro adatos skylutę“ (vėliau ji buvo pastatyta), taigi mūsų vertėjas įėjo į lietuviško teatro istoriją. Pjesės rankraštis dingęs. Dar jis išvertė brolių Aloyzo ir Vilemo Mrštikų 5 veiksmų dramą „Maryša“. Buvo gautas ministro sutikimas įtraukti šį populiarų ir čekų mėgstamą veikalą į Valstybės teatro repertuarą.

Žurnalistas ir vertėjas Pranas Dovalga (1911–1941 m.).
Dovalgų ir Martynaičių šeimų archyvo nuotr.

Liko neišspausdintas P. Dovalgos išverstas J. Čapeko romanas „Krakatitas“, kurio rankraštis buvo parengtas spausdinti 1939 m. Tais pačiais metais P. Dovalga parengė spausdinti „Besišypsančios mergaitės“ antrą dalį (slovakų rašytojų proza), bet ji irgi nebuvo išleista, nes kilo Antrasis pasaulinis karas – kovo 15 d. Vokietijos reicho kariuomenė okupavo Čekiją ir paskelbė Čekijos ir Moravijos protektoratu.

Gyvas ir originalus rašymo stilius

Be šių stambių veikalų, P. Dovalga išvertė ir smulkiosios prozos kūrinių (iš čekų ir slovakų kalbų), parašė daug straipsnių įvairiomis Lietuvos politinio, akademinio, kultūrinio, žemės ūkio, socialinio ir kt. gyvenimo temomis. Jo frazė žaisminga, giliaprasmė, tekstas brandus savo logika, pasakojimas įdomus

ir intriguojantis, autorius nevengė įvairių palyginimų, o tai jo stilių darė gyvą ir originalų. Apibendrinant galima pasakyti, kad šios sparnuotos plunksnos savininkas buvo neeilinis žurnalistas, talentingas vertėjas ir žymiausias XX a. I pusės bohemistas.

1936 m. Lietuvos intelektualų lyderiai – Juozas Ambrazevičius-Brazaitis, Pranas Dielininkaitis, Jonas Grinius, Zenonas Ivinskis, Antanas Maceina, Ignas Skrupskelis ir kiti – paskelbė plačiai nuskambėjusią deklaraciją „Į organiškosios valstybės kūrybą". Vėliau, išeivijoje, idėjos, skelbtos deklaracijoje, buvo papildytos, išplėstos ir išspausdinta studija „Į pilnutinę demokratiją".

Julija Maceinienė savo knygoje „Miegantis protas, arba Serganti Lietuva" (2011) primena laisvės sąvokos sandarą – tai meilė, žmogiškumas, teisybė ir teisė. Deklaracija skelbė naujos lietuviškos valstybės kūrimo programą. Prezidento A. Smetonos valdymo metodai netenkino dalies Lietuvos intelektualų, kuriems priklausė ir P. Dovalga. Pagrindiniai Deklaracijos autoriai – I. Skrupskelis, A. Maceina ir P. Dielininkaitis – buvo sunerimę, nes nusivylimas valdžia jau užvaldęs žmonių protus ir širdis... Deklaracija skelbė: „Valstybės vadovybė tiktai tada gali laiduoti savo piliečiams laisvę ir tik tada ji gali būti pati autoritetinga, kai visuose savo darbuose ji vadovaujasi teisingumu." Dar šv. Augustinas teigė, kad pamynusi teisingumą valstybė tampa „plėšikų gauja". Deklaracijoje rašoma, kad „teisingumą meilė atbaigia. Meilė įsako gerbti teisingumą, o šis vykdyti meilę. Meilė yra didžiausias socialinės pažangos ir politinės vertybės veiksnys."

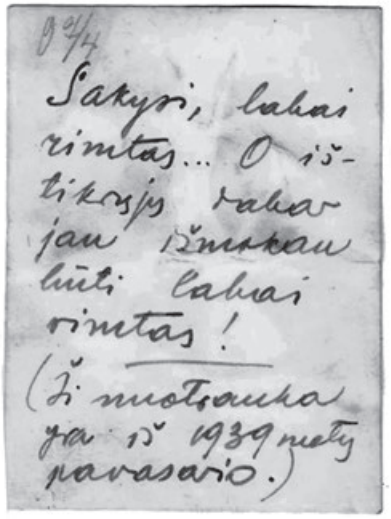
Sakysi, labai
rimtas... O iš-
tikrųjų taip
jau būtinai
būti labai
rimtas!
(Ši nuotrauka
yra iš 1939 metų
pavasario.)

P. Dovalgos laiško faksimilė, Praha, 1939 m. pavasaris.
Dovalgų ir Martynaičių šeimų archyvo nuotr.

Dirbo dienraštyje „XX amžius"

Deklaracija „Į organiškosios valstybės kūrybą" buvo paskelbta 1936 m. vasario mėnesį. Patvirtindami savo žodžius, kad reikia idėjas ir vykdyti, t. y. atlikti žmogaus ugdymo darbą, tų pačių metų viduryje (birželio 24 d. išėjo I nr.) įsteigė naujos krypties dienraštį „XX amžius". Dienraštis buvo jo autorių misijos – kurti savo organišką valstybę – atlikėjas, rašo J. Maceinienė savo knygoje. Tai katalikiškos krypties dienraštis, religija ir lietuviškoji kultūra jo redakcijos buvo laikomi aukščiau už partinę politiką, todėl jis nebuvo susietas su jokia politine grupe. Redakcijai buvo svarbiausia tai, „kiek tuose faktuose ar idėjose yra suderinti apskritai žmoniški ir krikščioniški principai, kaip autoritetas ir laisvė ar teisingumas ir meilė. Bet tai nėra nei kairės, nei dešinės politika" (žr. S. Ylos str., „Aidai", 1982, nr. 4). J. Maceinienė, komentuodama S. Ylos mintis, pareikštas dienraščio 45 metų sukakties proga, sako, jog „sąjūdinis momentas" yra „ypač svarbus formuojant naują, pasiaukojančios

2016 m. gegužės 31 d. tuometinis Jonavos rajono meras Mindaugas Sinkevičius ir Čekijos Respublikos ambasadorius Bohumilas Mazánekas pagerbia P. Dovalgos atminimą Pabartonyse. *Gedimino Zemlicko nuotr.*

dvasios žmogų, galintį dalyvauti savo valstybės, kurioje įsigalėtų laisvės, o kartu teisingumo ir meilės principai, kūrime. Taigi išbudinti žmones, padėti susivokti valstybės gyvenime, atskirti gerą nuo pikto, įžiūrėti, kas yra reikšminga, ir pagaliau paraginti savo tėvynės labui buvo vienas iš pagrindinių dienraščio „XX amžius“ uždavinių...“

Tikėtina, kad P. Dovalgos glaudus bendradarbiavimas (jis redakcijos įvardijamas kaip „specialus bendradarbis“, „mūsų bendradarbis“, „mūsų spec. korespondentas Prahoje“, „mūsų spec. korespondentas Vidurio Europoje“) su šio dienraščio redakcija nebuvo atsitiktinis faktas. Jis buvo naujų, tobulesnių idėjų šalininkas. Jo įvairiais slapyvardžiais (dažniausiai Gratus) pasirašyti ir išspausdinti dienraštyje „XX amžius“ (nuo 1938 m. birželio 7 d. iki 1939 m. vasario 22 d.) 28 „laiškai“ bei „reportažai“ ir vienas, analizuojantis sudėtingą geopolitinę padėtį Europoje (išspausdintas „Židinio“ žurnale, 1938, nr. 8–9), byloja apie neeilinį jauno žurnalisto – politikos publicisto talentą. Autorius nuosekliai, analitiškai ir vaizdingai pasakojo apie virš Čekijos pakibusią tragediją. Šalį okupavus hitleriniams nacistams, 1939 m. P. Dovalgą gestapas suėmė ir uždarė į Prahos vokiečių psichoneurologinę ligoninę. Iš ten jam kurį laiką naciai dar leido rašyti (žinoma, tik vokiškai!) laiškus į Lietuvą, bet vėliau susirašinėjimas su tėvais, seserimi Stanislova, kurią jis labai mylėjo, nutrūko.

Atminimas įamžintas

XX a. 8-ojo dešimtmečio pradžioje čekų tyrinėtoja Z. Kukanova viename solidžiame Prahos leidinyje pateikė lentelę, kurioje nurodyti nuteistieji mirties bausme pagal gyvenamąją vietą Prahoje. Daugiausia – 19 – pasmerktųjų mirčiai iš sostinės Naujamiesčio rajono. Tarp jų ir lietuvių žurnalistas P. Dovalga

Memorialinis užrašas, skirtas P. Dovalgai atminti. *Gedimino Zemlicko nuotr.*

(nurodyta gimimo data, vieta, profesija ir šeiminė padėtis (nevedęs). Nuosprendis jam ir dar trims Prahos gyventojams įvykdytas 1941 m. lapkričio 17 d.).

P. Dovalga, jautrios širdies žmogus, talentingas ir drąsus žurnalistas, vertėjas poliglotas, įrašė savo vardą ir Čekijos bei Slovakijos santykių istorijoje. Slovakijai 1938 m. spalį skelbiant autonominę nepriklausomybę, išvakarėse prezidento buvo pasiųstas atlikti politinį-sociologinį tyrimą (apklausą) ir pranešti Hradui rezultatus (tą jis gerai atliko).

Giminaičiai išsaugojo nemažai medžiagos, susijusios su jų dėdės P. Dovalgos gyvenimu, – nuotraukų, laiškų, užrašų knygelių. Dovalgų, Martynaičių šeimų istorija, kaip ir daugelio Lietuvos šeimų, mena prievartinę rusų okupantų vykdytą tremtį ir pokario metų okupuotos Tėvynės žiaurumus. Ačiū, kad išsaugojo relikvijas ir atmintį apie savo garbingąjį dėdę. Trijų sūnėnų – Vytauto Dovalgos, Jono ir Juozo Algimanto Martynaičių – iniciatyva Pabartonių kaime (Jonavos r.) ant žalumoje skendinčio Neries kranto sukurtas memorialas P. Dovalgai atminti. Atgabentame akmenyje iškaltas užrašas: „Šioje tremtinių sodyboje užaugo vertėjas, žurnalistas Pranas Dovalga-Ramutis-Gratus, savo akimis matęs ir dienraštyje „XX amžius" 1938/1939 metais aprašęs fašizmo nusikaltimus. Nacių sušaudytas Prahoje 1941-11-17."

2012 m. spalio 5 d. Jonavos krašto muziejuje giminaičių rūpesčiu buvo surengta pirmoji paroda, skirta P. Dovalgai.

2016 m. balandžio 5 d. Čekijos Respublikos ambasadoje Vilniuje įvyko režisieriaus Justino Lingio dokumentinio filmo „Pranas Dovalga, žurnalistas ir vertėjas" premjera. O gegužės 31 d. Jonavoje rajono savivaldybė ir Čekijos Respublikos ambasada bei Lietuvos ir Čekijos draugija, taip pat giminaičiai organizavo renginį „Žurnalisto ir vertėjo Prano Dovalgos (1911–1941) sugrįžimas į gimtinę". Susitikimo su jonaviečiais, svečiais ir žurnalistais metu papasakota apie talentingo kraštiečio asmenybę, gyvenimą ir veiklą, parodytas dokumentinis filmas apie šį iškilų kraštietį. Ne vieno renginio metu siūlyta įsteigti P. Dovalgos premiją, skiriamą žurnalistams ir vertėjams. Šiandien daugelis P. Dovalgos gyvenimo ir intensyvios kūrybinės veiklos faktų dar neatskleista, nes trūksta finansavimo kruopščiai paieškai Prahos ir Bratislavos archyvuose atlikti.

P. Dovalga, pakirstas esesininko kulkos, paliko šį pasaulį teišgyvenęs vos 30 metų. Vis dėlto Tėvynei jis sukrovė didelius dvasinius turtus.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Povilas Sigitas Krivickas

Ekspozicija Klaipėdoje – Mažosios Lietuvos spaudai ir jos kūrėjams atminti

Klaipėdos I. Simonaitytės bibliotekos direktorius Juozas Šikšnelis prieš mano kūrybos vakarą toje kultūros įstaigoje pasiguodė, kad mažai kas iš žiniasklaidos atstovų susidomėjo originalia naujove. Ją pamatyti galima Periodikos skaitykloje. Tai visą didelę galinę skaityklos sieną užimantis pano „Vietinė spauda Klaipėdos krašte“.

Pano atidengimo akimirka: (iš kairės) lietuviškos periodikos tyrinėtojas ir kolekcininkas Šarūnas Toliušis, rašytojas Vytautas Čepas, pano apie Vakarų Lietuvos spaudą sumanytojas Juozas Šikšnelis, fotografas ir operatorius Eugenijus Macius, „Klaipėdos“ dienraščio žurnalistė, kultūrinio leidinio „Durys“ redaktorė Rita Bočiulytė, fotomenininkas Vytas Karaciejus ir „Klaipėdos“ dienraščio fotoreporteris Vytautas Liaudanskis. *Gedimino Pilaičio nuotr.*

Su šia ekspozicija supažindina tiek pats bibliotekos direktorius, tiek Periodikos skaityklos vedėja Vilma Plauškienė. Čia vaizdingai parodyti Klaipėdos krašte nuo XIX a. pradžios vokiečių ir lietuvių kalbomis leisti laikraščiai, primenama sovietmečio periodika, rodomi elektroninių žinių portalų dar nesužlugdyti dabartiniai popierinės žiniasklaidos leidiniai. Įspūdingame Periodikos skaityklos meniniame akcente greta praeities žiniasklaidos antraščių, faksimilių matome ir pačius kūrėjus. Pavyzdžiui, keletas pavardžių iš penkių panoraminio stendo skilčių. Pirmasis – Johanas Ferdinandas Kelkis (1801–1887) – mokytojas, poetas, vienas iš lietuvių periodinės spaudos pradininkų. 1832–1867 m. redagavo periodinį leidinį „Nusidavimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonų“, 1875–1877 m. – laikraštį „Pasiuntinybės laiškelis“, 1851–1871 m. bendradarbiavo „Keleivyje“.

Iš antrosios skilties – Juozas Pronskus (1893–1984) – prozininkas, vertėjas, žurnalistas. Jis dirbo vaistinėse, laikraščių redakcijose. Nuo 1920 m. bendradarbiavo dienraščiuose „Lietuva“, „Lietuvos žinios“ ir kituose leidiniuose. Buvo pastebėtas Vaižganto ir pakviestas dirbti į „Lietuvos aido“ redakciją Kaune. Vienas iš Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungos steigėjų.

Trečioji skiltis pradedama Adomo Brako (1886–1952) portretu. Dailininkas, publicistas, pedagogas A. Brakas laikomas vienu pirmųjų XX a. lietuviškosios spaudos iliustratorių. Jo sumanymu 1932 m. pradėtas leisti šio krašto problemoms skirtas žurnalas „Mažoji Lietuva“. Mirė Sibiro tremtyje apakęs ir netekęs sveikatos.

Ketvirtoje skiltyje – dabartinės vyresniosios kartos klaipėdiečiams gerai prisimenamas dramaturgas ir žurnalistas Juozas Chlivickas (1919–2004). Po Antrojo pasaulinio karo, kuriame dalyvavo kaip kareivis, J. Chlivickas atvyko į Klaipėdą, dirbo laikraščio „Raudonasis švyturys“ redaktoriumi.

Paskutinė, penktoji, skiltis skirta neseniai išėjusiems Amžinybėn kolegoms Vladui Jonui Gurnevičiui-Ramaškoniui (1923–2002), Pranui Martinkui (1926–2007) ir Albinui Endriui Stubrai (1929–2007). A. Stubros antrasis vardas Endrius, kaip buvo rašoma Mažojoje Lietuvoje, rodo jį esant tikrą lietuvininką. Baigęs Klaipėdos mokytojų institutą, dirbo įvairiose uostamiesčio švietimo įstaigose, kol savo pašaukimą atrado kaip fotografas. Nuo 1966 iki 1999 m. dirbo laikraščio „Tarybinė Klaipėda“ (vėliau – „Klaipėda“) reporteriu ir fotokorespondentu.

Pano idėjos autorius ir sumanytojas – I. Simonaitytės bibliotekos direktorius, rašytojas J. Šikšnelis. Įgyvendinti idėją jam padėjo dailininkas Romas Klimavičius ir dizaineris Tomas Rutkauskas. Šis pano – tai gražus paminklas Mažosios Lietuvos periodinei spaudai. Tiesa, pirmasis periodinis leidinys dabartinėje Lietuvos teritorijoje pasirodė ne lietuvių, bet lenkų kalba – laikraštis „Kurjer Litewski“ Vilniuje išėjo 1760 m. Po daugelio metų (1823 m.) pradėjo eiti ir pirmasis lietuviškas periodinis leidinys „Nusidavimai Dievo karalystėje“. Jis buvo leidžiamas Mažojoje Lietuvoje gotiškais rašmenimis. Ir tik 1849 m. Klaipėdoje pasirodė pirmasis lietuvių savaitraštis „Lietuvininkų Prietelis“. I. Simonaitytės bibliotekos interneto svetainėje teisingai pastebima, jog pano „Vietinė spauda Klaipėdos krašte“ perkelia į tuos istorinius laikotarpius, kai spauda įsiliejo į tenykščius visuomenės gyvenimus, ir lydi iki šių dienų. Todėl tiktų savo studijas nuo čia pradėti ir Klaipėdos universiteto žurnalistikos specialybės studentams.

Vytautas Žeimantas

LŽS Kauno apskrities skyriaus žurnalistai šakiečiai padovanojo gražią Spaudos šventę

Šiemet Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos šventę buvo nutarta surengti Kudirkos Naumiestyje, mieste, įsikūrusiame Šešupės ir Širvintos santakoje, visai šalia Lietuvos ir Rusijos sienos. Mieste, kuriame labai gerbiamas publicisto, rašytojo, tautinio atgimimo skleidėjo Vinco Kudirkos atminimas.

Džiugi buvo šventė. Juk sugužėjo kolegos iš visų kraštų: Vilniaus ir Kauno, Klaipėdos ir Elektrėnų, Vilkaviškio ir Pasvalio, Marijampolės ir Trakų... Ir, aišku, šeimininkai šakiečiai. O dar tas pavasariško oro puikumas...

Šventinė apdovanojimų ceremonija baigta: (iš kairės) H. Vaitiekūnas, LŽS premijų laureatės J. Mažylė ir L. Lingytė, „Laikraščio „Valsčius“ redaktorė G. Didžiapetrienė ir LŽS pirmininkas D. Radzevičius. *Eugenijaus Maciaus nuotr.*

Buvo gera proga ir rimtai padiskutuoti apie žurnalisto duonos skalsumą bei kartumą, pabendrauti su seniai matytais ir nematytais kolegomis, susipažinti su turtinga šio krašto istorija, paminklais. Šventę surengė Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys – Vinco Kudirkos muziejus ir Šakių rajono „Laikraščio „Valsčius“ redakcija.

Vinco Kudirkos muziejuje – modernumas ir klasika

Šventiniai renginiai prasidėjo Vinco Kudirkos muziejuje. Jo ekspoziciją pristatė Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė.

Anot B. Kulnytės, V. Kudirkos svajonė buvo atkurta Lietuvos valstybė, todėl atnaujinto muziejaus salėse pristatoma reikšminga su Lietuvos istorija ir etnografija susijusi medžiaga.

Muziejui pradžią davė pirmasis eksponatas – albumas, kuriame įklijuotos laikraščių ir žurnalų iškarpos, susijusios su V. Kudirkos gyvenimu. Tai buvo 1959 m. Vinco Kudirkos vidurinėje mokykloje. Lietuvių kalbos mokytojos Natalijos Manikienės rūpesčiu ekspozicija plėtėsi, o jau 1989 m. šis mažas mokyklos muziejėlis tapo Maironio literatūrinio muziejaus filialu. Kadangi medžiagos apie V. Kudirką buvo surinkta daug, tai nutarta statyti naują muziejaus pastatą. Sukurtas Vinco Kudirkos fondas. 1998 m. rugsėjį muziejus tapo Lietuvos nacionalinio muziejaus padaliniu ir tų pačių metų gruodį atvėrė duris lankytojams.

Dabar muziejaus ekspozicija suskaidyta į pirmą ir antrą aukštus. Pirmas aukštas labiau klasikinės stilistikos, būdingos Lietuvos nacionaliniam muziejui, kuriam ir priklauso Vinco Kudirkos muziejus. Čia pristatoma ir Kudirkos Naumiesčio istorija. Gausią ikonografinę ir istorinę ekspoziciją, be abejo, pagyvina XIX a. pabaigos tradicinė zanavykų apranga.

Antrojo aukšto ekspozicija skirta V. Kudirkos gyventam laikotarpiui, knygnešystės ir XIX a. antrosios pusės tautinio judėjimo veikėjų – varpininkų – istorijai. Būtent jie subrandino lietuvių tautą laisvės ir nepriklausomybės siekiui.

„Antrame muziejaus aukšte jūs pateksite į savotišką labirintą, vesiantį jus knygnešių keliais. Juk XIX a. pabaiga ir buvo toks labirintas, per kurį reikėjo eiti, atrasti duris ir pro jas išeiti į Nepriklausomybę“, – sakė B. Kulnytė.

Be abejo, antras muziejaus aukštas šiuolaikiškesnis. Jame pamatėme ir tris terminalus, kuriuose elektroniniu būdu buvo galima pavartyti „Varpą“, „Ūkininką“, kitus ano meto leidinius.

Tarp muziejaus eksponatų – 1863 m. Juozapo Zavadskio spaustuvėje išleista maldaknygė, kurią V. Kudirka padovanojo savo šeimininkės Naumiestyje Petronėlės Krūzaitienės dukrai Marijai, taip pat V. Kudirkos vertimų rankraščiai: George’o Gordono Byrono „Kaino“, Friedricho Schillerio „Orleano mergelės“ ir „Viliaus Telio“ vertimai į lietuvių kalbą.

Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorės B. Kulnytės pasakojimas apie V. Kudirką sukėlė didelį susidomėjimą.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

Dvi buvusios kolegės žurnalistės – A. Žičkuvienė ir G. Gudjurgienė.

Prestižinių LŽS premijų laureatės L. Lingytė ir J. Mažylė su LŽS vicepirmininke A. Žemaitytė-Petrauskienė (centre).
Eugenijaus Maciaus nuotr.

H. Vaitiekūnas ir LŽS Senjorų skyriaus pirmininkas I. Skridla.

V. Kudirkos muziejaus ekspozicija sudomino žurnalistą G. Pilaitį ir rašytoją S. Isajevą, atvykusius iš Klaipėdos.

„Muziejuje vyksta ir edukaciniai užsiėmimai. Jų metu kalbame apie V. Kudirkos asmenybę, „Varpo“ įkūrimą, apie lietuviškos spaudos draudimą, gausų knygnešių būrį Sūduvos krašte“, – teigė muziejininkė Irena Zinkevičienė.

Vinco Kudirkos ir Vytauto Gedgaudo premijų įteikimas

Muziejaus salėje iškilmingą prestižinių Vinco Kudirkos ir Vytauto Gedgaudo premijų įteikimo ceremonija pradėta poetine kompozicija „Pabusiu – pabūsiu – pajusiu“, kurią mums suvaidino Šakių „Žiburio“ gimnazijos Dramos studijos moksleiviai, vadovaujami mokytojos Vilijos Meškaitienės.

Prisipažinsiu, šakiečiai moksleiviai labai maloniai nustebino. Jaunimas, sulaukęs audringų plojimų, sužavėjo ne tik vidine energija, temperamentu, drąsa, motyvuotai mobilia scenine laikysena, bet ir šmaikščiu žodžiu, vidine satyra, pilietišku publicistiniu mąstymu. Tiesiai šviesiai kalbant – išmaudė mus, žurnalistus, parodydami tai, kuo dabartinei žurnalistikai nederėtų didžiuotis. Ačiū „Žiburio“ gimnazijos moksleiviams, ačiū jų mokytojai V. Meškaitienei, ačiū ir tam (ar tiems), kurie sukūrė tokį gyvą publicistinį scenarijų.

Oficialiąją premijų įteikimo ceremoniją pradėjo LŽS ir NŽKA pirmininkas Dainius Radzevičius. Jis suteikė žodį abiejų premijų skyrimo vertinimo komisijos pirmininkui televizijos žurnalistui Henrikui Vaitiekūnui, paskelbusiam abiejų premijų laureatus.

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

Vinco Kudirkos premija įteikta Lietuvos televizijos režisierei Laimai Lingytei už dokumentinio filmo „Odė Lietuvos baletui“ scenarijų ir režisūrą.

Vytauto Gedgaudo premija apdovanota Vilniaus universiteto Komunikacijos instituto Žurnalistikos instituto docentė Jolanta Mažylė už monografiją „Žiniasklaidos atskaitingumas ir žurnalisto atsakomybė“ bei pastarųjų laikų autorines publikacijas. Abi laureates sveikino Šakių rajono savivaldybės ir Kudirkos Naumiesčio seniūnijos vadovai, kolegos ir bičiuliai.

Anot D. Radzevičiaus, atiduota ir viena skola: 2007 m. Vinco Kudirkos premijos laureatei Aurelijai Arlauskienei įteiktas V. Kudirkos medalis. Tai įvyko todėl, kad anksčiau tokių medalių iš viso nebuvo. Juos pradėjo gaminti tik pastaraisiais metais. Tačiau, anot D. Radzevičiaus, visi anksčiau apdovanotieji Vinco Kudirkos premija gaus neseniai pagamintus specialiai tai progai skirtus medalius.

Žodžio paprašiusi „Laikraščio „Valsčius“ redaktorė Giedrimė Didžiapetrienė padovanojo

Šventės akimirka.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

Klaipėdietės žurnalistės J. Beniušytė ir A. Kažukauskienė su dukra Justa.

Skolos V. Kudirkos medalis – 2007 m. laureatei A. Arlauskienei.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

Gėlės iš redaktorės G. Didžiapetrienės rankų puikią kalbą rėžusiam H. Vaitiekūnui.

Visus užbūrusią poetinę kompoziciją „Pabusiu – pabūsiu – pajusiu“ suvaidino Šakių „Žiburio“ gimnazijos Dramos studijos moksleiviai, vadovaujami mokytojos V. Meškaitienės.

Laureatės.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

„Laikraščio „Valsčius“ redaktorė G. Didžiapetrienė padovanojo D. Radzevičiui marškinėlius su itin šiuolaikišku V. Kudirkos portretu.

Prestižinių LŽS premijų medaliai ir diplomai.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

Vyriausiasis šventės dirigentas – LŽS pirmininkas D. Radzevičius.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

Droną valdė radijo žurnalistas N. Šinkūnas.

Žurnalistų šventei įamžinti buvo pasitelktos šiuolaikinės technologijos – dronas.

Mojuojame skraidančiai filmavimo kamerai – dronui.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

Sušoktas ir laisvės šokis aplink V. Kudirkos paminklą.

Rikiuotė, sudarant žodį Laisvė.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

D. Radzevičiui marškinėlius su itin šiuolaikišku V. Kudirkos portretu.

Oficialiąją dalį baigė kolega H. Vaitiekūnas, pakalbėjęs apie žurnalistinę virtuvę, žurnalistų santykius su visuomene. Kalbėjo įtaigiai, ilgametė praktika prieš televizijos kameras ir dėstytojo patirtis suteikė jam gerą galimybę žodžiu valdyti auditoriją. Kolegos Henriko būtume klausę ir ilgiau, bet jis pats pareiškęs, kad „galėčiau kabinti makaronus ir ilgiau“, to nepadarė, susilaukdamas nuoširdžių katučių.

Pasigardžiavimui išklausėme ir Jono Meko eilėraštį „Vilkas“, kurį profesionaliai padeklamavo Šakių „Žiburio“ gimnazijos Dramos studijos skaitovas Domantas Starkauskas (vadovė V. Meškaitienė).

Pasibaigus oficialiajai šventės daliai, visi dalyviai susirinko prie V. Kudirkos paminklo. LŽS pirmininko D. Radzevičiaus vadovaujami šventės dalyviai sustojo taip, kad iš viršaus būtų matomas žodis LAISVĖ. Visa tai buvo filmuojama iš aplink skraidančio drono, kurį meistriškai valdė radijo žurnalistas Nedas Šinkūnas.

Po to iškeliavome pasižvalgyti po Kudirkos Naumiestį – nuo muziejaus pro gimnaziją iki pasienio ir Vytauto paminklo, beržų alėja iki V. Kudirkos kapo, pro Sederevičiaus garsiuosius arklius iki Širvintos muziejaus.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Šventės veidai ir vaizdai

Eugenijaus Maciaus nuotr.

Šventės veidai ir vaizdai

Eugenijaus Maciaus nuotr.

Daiva Červokienė

Loreta Jastramskienė: „Praktikuoju gylį, ne plotį“

Rašytoja ir žurnalistė Loreta Jastramskienė. *Olgos Posaškovos nuotr.*

Tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje 2017 m. pristatyta jau ketvirtoji žurnalistės ir rašytojos Loretos Jastramskienės, 2009 m. apdovanotos „Už nuopelnus žurnalistikai“, knyga „Bilietas į Grįžulo Ratus“. Romanų „Vanduo nemoka kalbėti“, „Juokingos moters agapė“, „Įpėdiniai“ autorė šia knyga prisistato kaip eseistė. Knygoje – esė apie 12 pasaulio rašytojų, kurių kūriniai, gyvendami su autore Šiaurės miestelyje, darė įtaką jos gyvenimui.

Po dvidešimt trejų žurnalistiniam darbui skirtų metų tapai valstybės tarnautoja ir per aštuonerius metus išleidai tris grožines knygas. Tai atsvara kitokiam darbui?

Atsvara turbūt reikalinga, kai sutrinka pusiausvyra, ir knygų rašymas tokiu atveju negelbėtų. Pirmą romaną „Vanduo nemoka kalbėti“ parašiau ir išleidau dirbdama žurnaliste „Lietuvos žiniose“, tad vėlesnis darbo pakeitimas kūrybai įtakos negalėjo turėti. Kas turėjo? Laikas. Supranti, kad jo liko nedaug, o esminiai tavo gyvenimo darbai dar net nepradėti. Knygas vis atidėdavau ateičiai, nes rašydavau kasdien kito žanro kūrinius. Atidėliojimo laikas išseko, nebeturėjau kuo motyvuoti delsimo. Teko pasiskirti rašymo valandas, stengtis nenuvolioti jų, daryti tai, ką esu sau prisakiusi. Tai ne saviraiška, ne svajonių išpildymas, ne malonumas. Darbas, pats sudėtingiausias, kokį yra tekę dirbti. Jį skiriu žmonėms, kurių patirtis nepanaši į laimingas kino filmų pabaigas. Tačiau toji patirtis yra laisvai mąstančių dažnai nelaisvoje aplinkoje žmonių turtas.

Kaip manai – žurnalisto ir rašytojo, apskritai literatūros ir žurnalistikos misija daug skiriasi?

Žurnalistika yra reikalingų visuomenei žinių perdavimas, literatūra tokios misijos neturi. Nors gali turėti. Priklauso nuo rašytojo ir žanro, kurį pasirenka. Žurnalistas kasdien rašo apie kitus ir tik retkarčiais – apie savo patirtį, rašytojas – dažnai apie save ir retkarčiais apie kitus. Literatūros ir žurnalistikos misijų vertinimas, kad ir kokio apibendrinimo siektume, visuomet prasidės nuo asmenybės, todėl jame pasiliks subjektyvumo daigas. Išliks klausimas, koks augalas išaugs iš šio daigo – neužmirštuolė ar durnaropė. Atitinkama bus ir misija.

O poveikis visuomenei?

Dažnai prisimenu prancūzų rašytoją Emilį Zola, jo nusiteikimą ir jo laišką „J'accuse..!“ (pranc. *Aš kaltinu..!*) Prancūzijos prezidentui Felixui Faure 1898 m. Rašytojas pasiryžo ginti neteisėtai apkaltintą ir Velnio salose įkalintą žydų tautybės prancūzų karininką Alfredą Dreyfusą. Koks buvo poveikis visuomenei? Ji susiskaldė, o ginčai ir abejonės pasiliko. Tačiau E. Zola pasielgė garbingai, už šį laišką jis buvo teisiamas, antisemitinių nuotaikų nestokojančioje visuomenėje jo veiksmas buvo neabejotinai altruistiškas. Žurnalistai ir rašytojai kiekvieną dieną turi galimybę stovėti tiesos ir neteisėtai apkaltintųjų gynimo pusėje, tai ir būtų vienas iš svarbiausių jų darbo poveikių visuomenei. Jeigu kūriniuose, kuriuos viešai skelbia žurnalistas ar rašytojas, svarbiausias visuomenės interesas, tai poveikis vienodai pozityvus.

Knygoje „Bilietas į Grįžulo Ratus“ pasakoji savo susitikimų su žymių rašytojų kūriniais ir jais pačiais įspūdžius. Kaip kilo mintis taip konstruoti esė?

Kiekviena tema pati randa viduje slypinčias kūrybos galias, dirbtinio konstravimo neprireikia. Esė yra ir žurnalistinis, ir literatūrinis žanras. Nors esu romanistė, bet esė žanras turbūt visada buvo artimas, nes tai vienintelis literatūrinis žanras, kurį dar įsileisdavo laikraščiai. Dirbdama žurnaliste nuolat rašydavau bent jau trumpas esė. Laikraštyje buvo tokia mano asmeninė rubrika „Mažasis esė“. Nuo seno gyvenu su rašytojais, niekas nepavyduliauja man jų, nes net jie patys nežino ir nesužinos, kad gyvena kartu. Tikėdama, kad

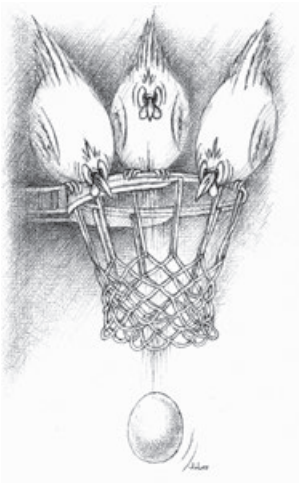

Vladimiro Beresniovo (Vlaber) iliustracija

transcendencija yra ne vien filosofinė sąvoka, dažnai sulaukiu grįžtamojo ryšio. Tuomet, kai keliauju į jų gyventas šalis, lankau jų laikinus ir amžinuosius namus. Kartais jų žodžius girdžiu aiškiau nei gyvųjų kalbas.

Tarsi kalbiesi su rašytojais (su keliais – ir realiai kaip žurnalistė, su kitais – nuvykusi į jų gyventas vietas ar tik susisiekusi mintimis, o J. J. Rousseau net rašai laišką Alpėse), polemizuoji su jų laikmečiu, herojais. Visi šie kūrėjai kažkaip dalyvauja Tavo gyvenime, padeda apmąstyti artimųjų tremties išgyvenimus ir jų pasekmes, švęsti Kalėdas, susitaikyti su tėčio netektimi, gydyti mamą ir pan.

Šiaurės miestelyje, kuriame gyvenu, esu prisikvietusi daug autorių su kūriniais. Tačiau šie dvylika išskirtiniai. Perskaičiusi jų kūrinius vykdavau į platųjį pasaulį ieškoti. Ko? Vietų, kuriose gyveno jų personažai, kuriose gyveno rašytojai, kuriose jie amžinai gyvena. Taip Korsikoje radau Gy de Maupassant'o našlės Saverini iš „Vendetos“ namą ant jūros kranto, Jean'o-Jacques'o Rousseau salą Šveicarijoje, kurioje jis gyveno, Ericho Marijos Remarque'o Porto Ronką, Charles'o Bodlero Paryžių su Senos krantine. Taip radau Marlenos Haushofer „Sieną“ Austrijos Alpėse, Sen Julien le Pauvre bažnytėlę Paryžiuje, kurioje Oskaras Milašius gulėdavo kryžiumi.

Visi dvylika tam tikrais gyvenimo momentais yra padrąsinę ir nusprendę, kaip man pasielgti. Ne aš, jie už mane. Nors to niekada nesužinos.

Kaip atrinkai rašytojus, kuriems skyrei esė?

Tai rašytojai, kuriems buvo ne tas pats, kas gi nutiks šiam pasauliui, jo žmonėms šiandien ir rytoj. Jų kūriniai užkabino viduje esančią stygą, ši suskambo, aš užrašiau partitūras.

Galima sakyti, kad tai Tau didžiausią įspūdį palikę autoriai?

Galima taip sakyti, nes iki šiol man labai svarbu ne tik tai, ką sukuria rašytojas, bet ir tai, koks jis pats yra ir ką nuveikia dėl anksčiau minėto visuomenės intereso. J. J. Rousseau, E. M. Remarque'as, O. Milašius, Antanas Šileika, Imbi Paju, Donelaitis, Samuelis Shemas, Stefanas Zweigas – jų darbai ir laikas skirti ne vien patogiam rašytojo sėdėjimui rašant ir redaguojant brangiuosius savo kūrinius.

Kaip sprendei dilemą, kiek galima būti atvirai skaitytojams, parodyti savo velėjamus marškinius. Esė „Dvi kūniškos sielos istorijos“ bene atviriausiai pasakoji apie išgyvenimus atsisveikinus su mirusiu tėčiu, mamos gydymą, tau padeda gydytojo ir rašytojo S. Shemo (Stepheno Josepho Bergmano) romanas „Dievo namai“, laikomas tarsi ir medikų biblija.

Neberašyčiau, jeigu spręsčiau tokią dilemą. Kam eikvoti laiką nenuoširdiems darbams?

Velėjami marškiniai gali išgąsdinti paviršiumi plaukiančiuosius. Praktikuoju gylį, ne plotį. Tai, kas gilu, pareikalauja viso tavęs, išoriškai blizganti apranga galėtų būti tik pirmas įžangos sakinys į „Dievo namus“ ir „Vargo kalną“. Tolesni kalbės apie sielos gyvenimą, kuriame nėra ką velėti, nes marškinių nelieka.

Kaip manai, kokios perskaitytos knygos palieka gilų pėdsaką žmogaus gyvenime?

Išgyventos kančios ir jos prasmės suvokimo knygos. Jos amžinos, nors kartais kelias į skaitytoją būna labai ilgas. Vienas pavyzdys – Johno Williamso „Stouneris“. Išleisto 1965 m. jo skaitytojai nepastebėjo. Po autoriaus mirties praėjus devyneriems metams, 2003-iaisiais vėl išleistas romanas tapo skaitomas ir vertinamas visame literatūriniame pasaulyje. Tai kaip paliekamas tas pėdsakas? Regis, kartais autoriui reikia numirti, kad tas pėdsakas atsirastų.

Man pasirodė labai svarbus visų „Bilieto į Grįžulo Ratus“ esė aspektas – knygos psichoterapija skaitytojui... Galvojai apie tai?

Tai labai mielas įvertinimas, įprasminantis tūkstančius valandų, kurias atidaviau knygoms. Man visada buvo artimos psichoterapeuto Viktoro Franklio mintys apie literatūrą, kuri tampa atsvara nevilčiai, ir rašytoją, kuris, jeigu jau nesugeba tos atsvaros sukurti, tai bent jau neturėtų plūktis stengdamasis užkrėsti skaitytoją neviltimi. Patyrusieji sovietų vykdytą genocidą Lietuvoje nesulaukė nei teisinio, nei moralinio, nei pilietinio genocido vykdytojų įvertinimo. Traumos liko, tačiau kaip jas įveikti? Esu skaičiusi ne vieną istoriko Arvydo Anušausko knygą apie sovietmečio genocidą, profesorės Danutės Gailienės knygas apie politinių represijų padarinius. Tai tema, kuri nedaug kam terūpi, tačiau šios knygos kelias rodo, kad turiu apie tai kalbėti. Ir ne vien apie tai. Iki šiol daugelis mūsų vengiame kalbėti apie ligonius, slaugymo keblumus, didesnė dalis visuomenės tarsi Pavlovo šuo instinktyviai stigmatizuoja kitokius ir silpnesniuosius. Negalėčiau apie tai nerašyti.

Tiki, kad knygos gali gydyti, t. y. vadinamąja biblioterapija?

Biblioterapija gydo, ir labai sėkmingai, pakeisdama medikamentinį gydymą. JAV, Didžiojoje Britanijoje netgi bendrosios praktikos gydytojai paskiria knygą pacientui iš sudaryto savigalbos knygų sąrašo. Tokius sąrašus galima rasti sanatorijose, kaip ir nerekomenduojamų knygų besigydantiems žmonėms. Išskirtinė vieta biblioterapijoje tenka poezijai. Ji visada bus egzistencinis Dievo buvimo įrodymas.

O kūrybos terapija?

Patikimiausias būdas suvokti, jog esu, ir atsakyti tiems, kurie nenorėjo, kad būčiau, man yra kūryba. Parašytos ir išleistos knygos. Tai imunitetas nevilčiai, kuri prabunda suvokiant, kad iki šiol gyvena tūkstančiai žmonių, kurių niekas neatsiprašė už jų šeimų sunaikinimą, ir turbūt jau nebeatsiprašys. Kai viena iš dvylikos knygos veikėjų, estų rašytoja Imbi Paju savo knygoje klausia, ar užteks empatijos šių laikų žmogui suprasti tai patyrusius, atsakau – ne, neužteks. Gyvensime pasaulyje, kuriame net ir išoriškai kultūringi žmonės nieko nenorės apie tai žinoti, nebus jokių *atleisk*, nes jie jau turėjo būti. Todėl knygas rašysiu atrasdama neturėjusius būti, ir kiekviena jų patvirtins, kad esame.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Taiklusis kaunietis karikatūristas VLABER, arba tikėtini VLABERIO netikėtumai

Kadaise poetas sąmojingai ištarė: jeigu žvaigždės spindi, vadinasi, kam nors reikalingos... Panašiai manytina ir apie visus menus, tarp jų ir karikatūrą, humoristinius piešinius. Tikslingumas neginčytinas. O kokia šiandieninė jų būklė, apyvarta? Į aiškius rėmus įspraustą karikatūrą mielai naudojo spauda, įvairūs kultūriniai renginiai, parodų organizatoriai.

Vladimiras Beresniovas.
Asmeninio albumo nuotr.

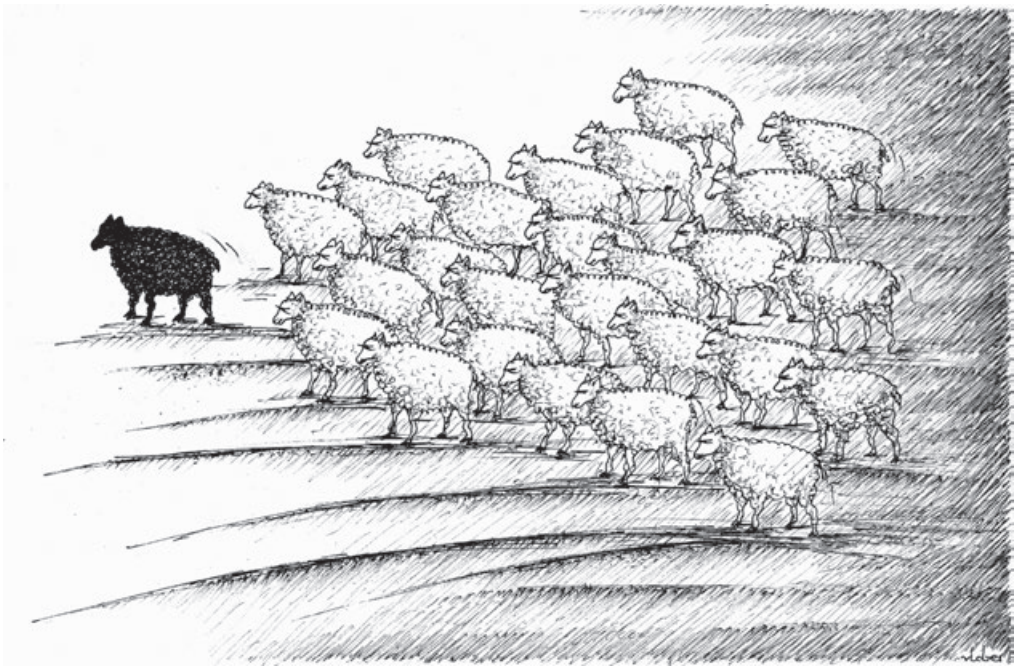

Vis dėlto pasitaikydavo spragų, pro kurias mūsiškių autorių lakštai nukeliaudavo į užsienius (parodas, konkursus), sulaukdavo gerų įvertinimų, pripažinimo, laurų. Vienas iš bene aktyviausių tokio bendradarbiavimo entuziastų – kaunietis Vladimiras Beresniovas, įtvirtinęs savo pseudonimą – VLABER.

Rūpėjo KURTI, o ne KOVOTI. Tai labai reikšminga laikysena. Gerokai pasikėlus virš pigaus pataikavimo, egoistiško prisitaikymo ar tyčinių akibrokštų, pikto ir triukšmingo reklamavimosi. Ilgainiui šitokia dailininko pozicija išugdė, įtvirtino savotišką kūrėjo nepriklausomumą nuo politinių, ideologinių, socialinių suvaržymų, tarsi jų nė nebūtų.

Atgimimo laikotarpiu Vlaberio neištiko kūrybinė drama ir neapėmė paviršutiniška, apgaulinga euforija. Menininkas liko koks

buvęs – pernelyg neįklimpęs į kasdieniškas aktualijas. Į buities ir visuomeninės būties realijas žvelgė iš savosios aukštumos su ironijos ir absurdo nuovoka.

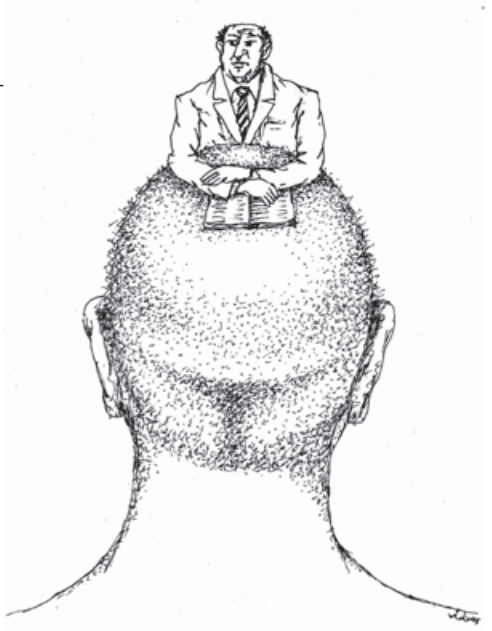

Vlaberiui neprireikė jokių kūlverščių, lūžių, būtinybės ką nors iš esmės keisti kūryboje. Nepritrūko entuziazmo eksponuoti savo darbus tolimuose užsieniuose, nors tiek daug progų čia pat, Lietuvoje. Tik spėk suktis, dalyvauti, atsiliepti į tą laisvą įvairovę. V. Beresniovas liko toks pat paslankus ir produktyvus, kaip ir kopimo į kūrybos aukštumas metais. Taip pat nepalyginamai plačiau atsivėrė knygų iliustravimo sritis.

Humoristinės kūrybos impulsai dažniausiai kyla iš įprastų versmių – iš vidinių nuostatų konflikto su aplinka. Ori, nepriklausoma kūrėjo laikysena, nepataikavimas jokiai ideologijai. Iš Vlaberio piešinių

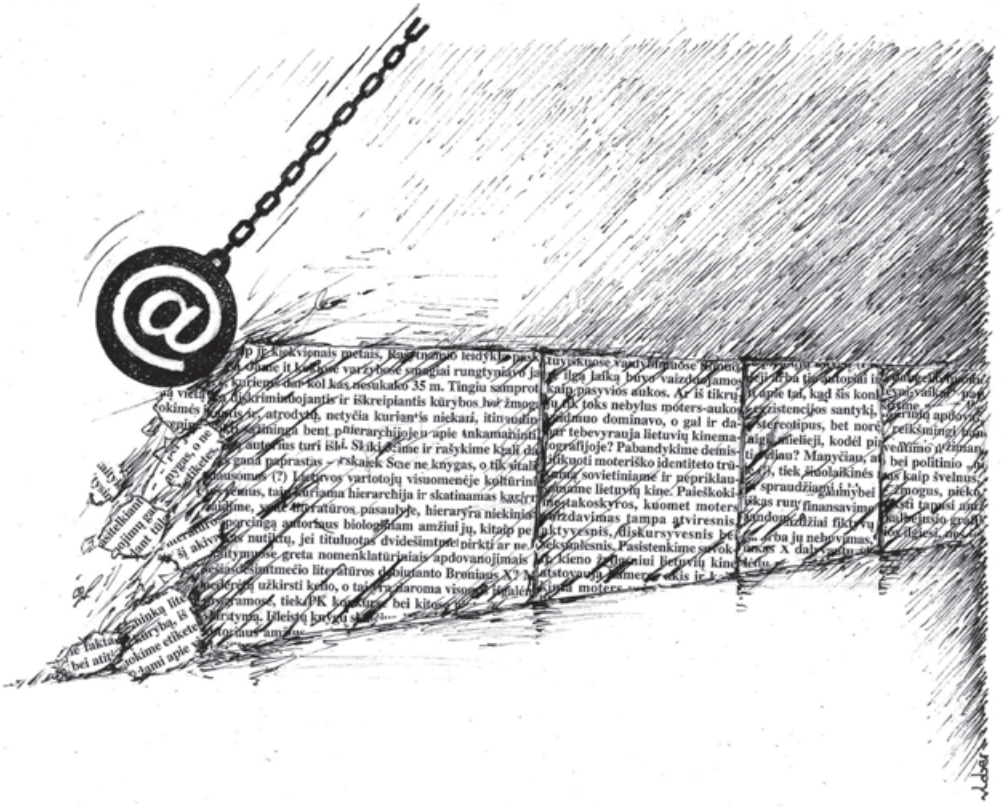

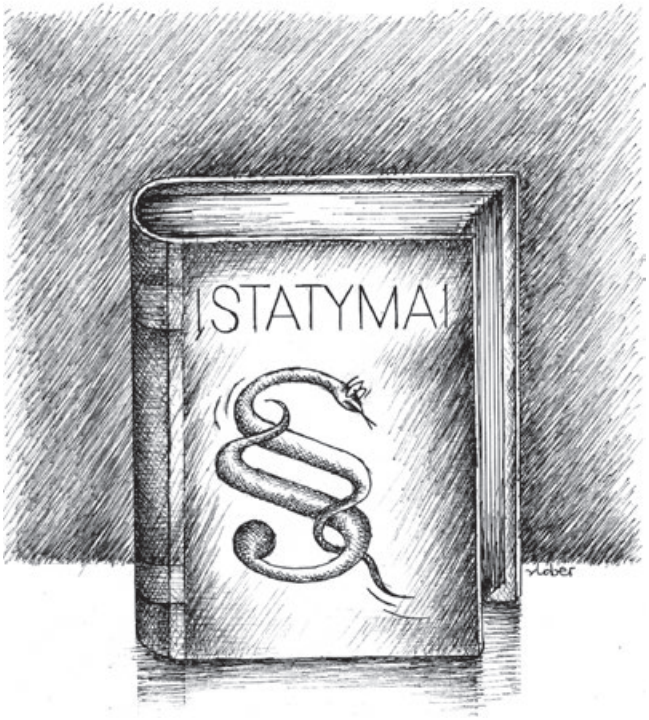

visada galėjome tikėtis netikėtumų, grakščių akibrokštų, absurdiškiausių pervartų. Jo kuriamo pasaulio erdvėje nėra nieko neįmanomo. Tiktai gal ne viską išsyk suvokiame, nes čia viešpatauja nekasdieniška, nebuitiška absurdo logika.

Bene pastebimiausi linksmieji virsmai (persikūnijimai), kuriems apibendrinti tinka tokios sąvokos, kaip linksmoskopas, linksmoteka ir pan. Lyg kokia tikrovės ir fantazijos sąsaja. Arba lieptas iš niūrios, įgrisusios realybės į visagalę vaizduotę. Ir žiūrovas atsiduria kitoje tikrovėje, kuri nebeturi įprastos logikos, griežtų ribų. Taip įmanoma samprotauti potekstėmis, užuominomis, nuojautomis, asociacijomis. O mes šitaip pajuntame meno beribiškumą, kūrybos visagalybę.

* * *

Vladimiras Beresniovas (Vlaber) gimė 1948 m. gruodžio 13 d. Boronkio k., Mogiliavo srityje (Baltarusija). Dailininkas, grafikas, karikatūristas, knygų iliustratorius, fotografas, poetas. Europos karikatūristų asociacijos FECO (1989), Lietuvos žurnalistų sąjungos (1998), Lietuvos dailininkų sąjungos (1999), XXVII knygų mėgėjų draugijos (2008), Nacionalinės karikatūristų asociacijos „HUMOR SAPIENS“ (2009) narys. 2005 m. suteiktas Meno kūrėjo statusas.

Baigė Kauno S. Žuko taikomosios dailės technikumo (dabar Kauno kolegijos J. Vienožinskio menų fakultetas) meninio apipavidalinimo (1965–1970) studijas. Tikrosios ūkinės bendrijos satyros ir humoro laikraščio „Ūpas“

Parengta pagal
www.kaunozurnalistai.lt

meninis redaktorius (1989–1993), atkurto Lietuvos šaulių žurnalo „Trimitas“ dailininkas (1990), uždarųjų akcinių spaudos bendrovių „Varpas“ ir „Ryto varpas“ meninis redaktorius (1989–1995). Nuo 2010 m. LŽS Kauno žurnalistų svetainės dailininkas.

1970 m. debiutavo „Kauno tiesoje“, „Nemune“, „Šluotoje“, „Ūkininko patarėjuje“, „Literatūroje ir mene“, kt. leidiniuose. Išleido autorines karikatūrų knygas „Vlaber“ (1998), aforizmų knygą „Geriau ragas ant kaktos...“ (2002), „Linksmoteka“ (2008). Iliustravo per 200 knygų, tarp jų knygų serijas „Portretai“ (1994–1999), „Likimai“ (1999–2001), surengė per 100 personalinių parodų Lietuvoje ir užsienio šalyse: „Fujifilm“ fotografijos galerijoje Kaune (1992, 1998), Legnicos kultūros centre Lenkijoje (2000), Kauno žurnalistų namuose (2000–2013), Kauno LŽŪU (2007), humoristinių piešinių parodoje Kauno Rotušėje „Su šypsena apie Kauną“ (2008), Gabrovo satyros ir humoro namuose-muziejuje

(Bulgarija) (2008), karikatūrų parodoje „Smailiu žvilgsniu“ Čikagos M. K. Čiurlionio galerijoje, jaunimo centre (JAV, 2012). Jo darbai įvertinti: karikatūrų parodoje „Žvilgsnis į šalies agropanoramą“ (2002)

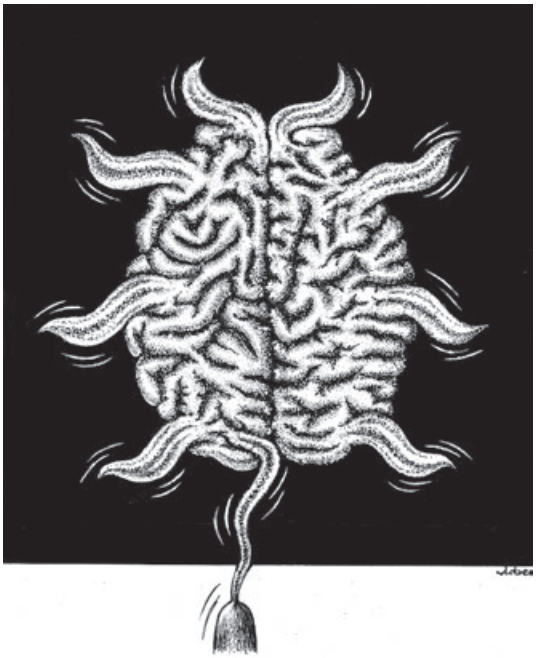

I vieta, ekslibrisų konkursuose „Gyvoji atmintis“ Kaune (2012) I vieta, „Nuo Donelaičio „Metų“ iki...“ (2014) II vieta, XXXIX Lietuvos karikatūrų parodoje „Stot! Humoras eina!“ (2015) III vieta, humoristinių piešinių ir karikatūrų parodoje „Humor militaris informacinio karo fronte“ Vilniuje (2016) II vieta ir kt.

Dalyvavo per 1 000 grupinių parodų. Jo darbų yra įsigiję humoro ir satyros muziejai, daugelio šalių kolekcininkai. Įvairių tarptautinių karikatūros konkursų dalyvis ir laureatas: tarprespublikinės karikatūrų parodos „Karikatūra gina gamtą“ (Ryga, Latvija) laureatas (1985), tarprespublikinės karikatūrų parodos Kazanėje (Rusijos federacija) laureatas (1987), tarptautinėje bienalėje Tolentine (Italija) apdovanotas sidabro medaliu bei specialia „Luigi Mari“ premija (1999). Tarptautinės karikatūrų parodos Pekine (Kinija) laureatas (2005) ir kt.

Už ištikimybę dviem mūzoms, nuolatinius kūrybinius ieškojimus bei atradimus apdovanotas LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos vardiniu „Gintariniu parkeriu“ (2000) ir „Dėkingumo plunksna“ (2013), medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“ (2009), už nuopelnus Kauno kultūrai – III laipsnio Santakos ženklu (2011), Kauno m. burmistro Jono Vileišio žalvariniu medaliu (2013).

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Gintaras Kaltenis

Raitelio G. knygos ir kelionės

Vežame paštą per Lietuvos kraštą!
Vlado Ščiavinsko nuotr.

...Kai ruošėmės „2 000 km istorijos“ žygiui, stovykloje ant Norviliškių pilies arklidžių durų uknoliais buvo prikaltas A3 su žygyje dalyvausiančiųjų pareigybėmis: G. Babravičius – misijos vadas, V. Marozas – autoūkio šefas, A. Kučinskas – veterinarijos daktaras, P. Nalivaika – kalvis... Ir taip dar dvidešimt. O ties kitomis dešimt pavardžių – tik trumpas ir aiškus užrašas „Raitelis“. Taip žygyje ir įpratom susišaukti: „Raiteli Giedriau“, „Raitele Skirmante“ ar „Raiteli G.“

Meilė žirgams – nuo mažens

Aš, jei jau apie mane, gimiau „Literatūros ir meno“ šeimoje: tėtis – publicistas ir rašytojas (I. Simonaitytės premija), tyręs ir rašęs Mažosios Lietuvos istorijos temomis, mama – „Dailės“ kombinato darbuotoja. Tėvai ir net tarybiniai mokytojai mane nuolat skatino rašyti ir piešti, bet man tuo metu tokio pobūdžio užsiėmimai buvo pernelyg nuobodūs, tad su draugeliais, prisiskaitę nuotykių romanų (labiausiai paveikė gal 3M – „Trys muškietininkai“), Vilniaus centre susiradom jojimo sporto mokyklą. Likau ten ilgam... Į žygį 2 000 km išjojau gal po 30 metų, kai jau nebesėdėjau balne. Bet juk nieko nebūna atsitiktinio...

Grįžus iš istorinio žygio, po 40 dienų balne, po ilgų raitų dienų ir trumpų naktinių poilsių dažnai baloje ar sušalus į ledą buvo sunku pritapti prie „civilio“ gyvenimo – lovoj per minkšta, namie per šilta, sutikti žmonės kalba per ilgai ir be reikalo... O šaukinys „Raitelis G.“ taip ir liko... Kurį laiką net nuėjęs pas verslo klientus taip įsibėgėjęs ir prisistatydavau, chi chi. Ir tik pamatęs ištįsusius veidus puldavau taisyti padėtį: „Apie ką kalbėsim? Reklama, spaudos paslaugos, fotografija?“

Knyga apie žygį sulaukė anšlago

Po kurio laiko kažkuris iš žygio vadų „liepė“ surašyti keletą sakinių – kas ką prisimena, kas užstrigo smegeninėje ir panašiai. Matyt, kažkokiam leidiniui ar filmui. Labai ilgai negalėjau prisiversti, nes, galimas daiktas, mano smegenų vingiuose tų prisiminimų buvo per daug... Nežinojau, nuo ko pradėti, kuom baigti, kas mielam skaitytojui galės būti įdomu, kas pernelyg gal asmeniška ar nuobodu... Ir tik keletą kartų paspragintas sėdau prie kompiuterio... Ir tada pasipylė – sakinys po sakinio, pastraipa po pastraipos, prirašyta krūva puslapių. Vėliau tik pagalvojau, kad, pridėjus nuostabias su mumis keliavusio V. Ščiavinsko fotografijas, išeitų puiki knygutė-atminimas kaip suvenyras žygio draugams ir kitiems, kam bebus įdomu, kaip buvo iš tikrųjų. Būtinai kietais viršeliais! Ačiū Ščiavui – taip ir išėjo. Knygą padėjo išleisti asmeninės santaupos, verslo partneriai ir daugkartiniai draugai. Netrukus, rekomendavus žurnalistei Snieguolei Dovidavičienei, amžiną jai atilsį, knyga atsidūrė „Versmės“ leidyklos savininko P. Jonušo rankose. Papildę, kiek pataisę, pridėję verstinius angliškus puslapius ir kelis žemėlapius, išleidome dvigubai didesniu tiražu, vėliau DVD su filmu. Prasidėjo pristatymai po Lietuvą, susitikimai su gyventojais, moksleiviais, kariais... Kelionių, žirgų ar LT istorijos gerbėjais. Kas tik galėdavo iš mūsų komandos, tas ir dalyvaudavo. Labiausiai iš mūsų laukiamas buvo, jau atspėjote, mišrūnas Alšis, karjeros požiūriu „apšokęs“ netgi Bremeno muzikantus – nuo valkatos Baltarusijoje iki LT Premjero kėdės. Vis ruošiamės jam paminklą statyti... Susitikimų salės dažniausiai būdavo perpildytos, lūžo kėdės, traškėjo sienos ir kilnojosi lubos – žmonės pirko tas knygutes po kelias. Ir sau, ir kitiems, ir dovanoms. Vien autografams surašiau kelis rašiklius (matyt, tada ir susiformavo draugus linksminantis grafomaniškas-kleptomaniškas įprotis vogti, t. y., labai atsiprašau, skolintis rašiklius). Tuo metu leidykla priskyrė man,

t. y. šiam projektui, 3 vadybininkus – vienas rūpinosi pardavimais, kitas – šių susitikimų organizavimu, trečias... Trečias, regis, kažką administracijai įtarus, prižiūrėjo mane, kad neišjočiau kur į miškus... Per didelis dėmesys mane vargina ir verčia įtarinėti sąmokslais ir suokalbiais... Netrukus knyga apie 2 000 km žygį tapo bibliografine retenybe (panašiai kaip Vytauto Didžiojo, kurio keliu mes jojom, dienoraščio originalas aukštaičių tarme). Leidėjas, pats nesitikėjęs tokios sėkmės, sakė: „Tu, Raiteli G., kad ir kiek knygų parašytum – visas spausdinsiu!" Taip ir buvo, kol jam nesibaigė pinigai...

Po tokios kaip ir sėkmės (žinoma, ne finansinės man) artima ir tolesnė aplinka ėmė prašyti mano straipsnių ir rašliavų apie tuos žygius (vos susilaikiau nepasakęs „reikalauti" – va, ką daro ilgametis kenksmingas darbas reklamos srityje), visokie laikraščiai, žurnalai ir radijai ar *telikai*. Žinoma, ir fotografijų. Iš užsienio taip pat. Netrukus žymiausiame pasaulio raitelių ir žirgų mėgėjų portale „Horse Talk" atsirado ilgas ir išsamus pasakojimas „Lietuvos raitelių atgimimas". Jį padėjo publikuoti Ilgų nuotolių jojikų gildijos (*Long Riders Guild*) įkūrėjas ir prezidentas CuChullaine'as (į šią pasaulinę raitelių gildiją priima tik žygeivius, vieno žygio metu nujojusius ne mažiau kaip 1 000 mylių). Visai netrukus prestižiniame prancūzų žurnale „Randonner a Cheval" kartu su Basha O'Neil'u pasirodė panašus straipsnis „Lituanie – COME BACK du cheval". (Vertimo nereikia?)

Kūryba veža!

Vokiečių turizmo portalui „BET tourismus.de" jų priprašytas parašiau Lietuvą pristatantį straipsniuką. Jie labiausiai domėjosi turizmo galimybėmis. Beje, šio portalo redakcija įsikūrusi ties Hanoveriu, netoli tos vietos, kur gyveno – realiai! – garsiojo barono Miunhauzeno giminė (dabar ten įkurtas muziejus, beje, panašus yra ir Latvijoje, netoli Rygos, kur irgi viešėjo didysis pasakotojas). Tikrai mažai kas žino, kad iškiliausias jų atstovas Karlas Friedrichas Hieronimus

Raitelio G. bučkis.
Vlado Ščiavinsko nuotr.

Raitelių stovykla Norviliškių pilyje. *Vlado Ščiavinsko nuotr.*

(1720–1797) yra realus asmuo, aprašytas „fantazy“ stiliaus knygoje, kuri jau 200 metų įkvepia nuotykiams jauną ir seną... O dar mažiau kas prisimena, kad toje knygoje aprašyti... lietuviški žirgai ir kelionė per Lietuvą. Štai kelios citatos: *„Aš mielai prisimenu puikų lietuvišką žirgą, už jokius pinigus nenuperkamą. Jį įsigijau visai atsitiktinai, tuo pat kartu gavęs progą pademonstruoti jojimo meną ir paskleisti apie save puikaus raitelio garsą. Mat viešėjau Lietuvoje, puikiame grafo Pšobolskio dvare.“* Nieko sau, ar ne? Arba toliau: *„Mano lietuvis žirgas buvo toks neregėtai greitas, jog tarp vijikų buvau pirmutinis.“* Miunhauzenas mini ir Očiakivo vietovę, kur buvo piečiausia Vytauto pilis, kur ir mes girdėme žemaitukus Juodojoje jūroje (tai visai netoli Krymo). Gal barono „lietuviškas“ žirgas irgi buvo žemaitukas? Nenustebčiau...

Kai papasakojau visa tai vokiečiams, jie išpūtė akis ir, greitai sumetę, pasiūlė rengti ekskursijas „Barono Miunhauzeno keliais“. Sutarėm – kai aš turėsiu daugiau laiko... Netrukus ėmiau *bendradrambliauti* su „Nieko rimto“ leidykla, ėmiau rašyti straipsniukus ir pasakas vaikams. Daugiausia istorines ar geografines. Ar šiaip juokingas ir pamokančias istorijas. Dabar ši vaikų ir paauglių leidykla rengia spaudai gal tris mano knygas: apie lietuviškus skalikus-istorijos detektyvus Litą ir Centą, turistinę „Kačių turizmas“ ir „Pasakojimus apie žirgus“. Vėliau, sakė, norės daugiau... Kada dirbti?

Beje, ši vaikų leidykla leidžia, ko gero, vienintelį Lietuvoje literatūrinį žurnalą vaikams „Laimiukas“. Jame turiu porą savo rubrikų. Vienoje iš jų – „Žymūs LT žmonės“ – rengiau interviu su alpinistu V. Vitkausku, auksine žuvele R. Meilutyte, Dakaro B. Vanagu, NBA gladiatoriumi J. Valančiūnu, čigonų dainiumi Ištvanu (interviu „Ar tikrai čigonai vagia arklius“) ir net, manau, kad pavyko vieninteliam pasaulyje, su Prezidente D. Grybauskaite (pavyko vien dėl to, kad abu esame iš *Salomeikos,* o tai šventas reikalasJ).

Naktis su mūzomis

Daugiausia rašau naktį (tikras puikumėlis!) – niekas neskambina, tylu ir ramu... Žmona nepyksta, kad naktį praleidžiu su mūzomis, – juk tai visai kas kita, ar ne? Šeimyninei laimei nekenkia... Dažnai, kai esu paveiktas

rašymo, būnu toks šiek tiek priplaukęs – jei kyla kokia auksinė ar bent jau geležinė mintis, puolu ją užsirašinėti kad ir degant šviesoforo žaliai. Ir tik nuskambėjus nekantriems ditirambams mano talentui ir fanfaroms iš užpakalio metu užrašus ir spaudžiu *gazą*... Šiaip, pagavęs mūzą, rašau lengvai ir vos spėju užsirašinėti, ką ji man suokia, žinoma, vėliau jai atidirbu. Mėgstu ilgokai taisyti, pildyti tekstą, rasti sąskambius ir ritmą... Pamesti arba atrasti panelę logiką. Juk sakinys ar frazė yra kaip muzikos fragmentas ar radijo banga: tai tempas ir tonų spalvos, forma ir struktūra, pauzės ir parafrazės, kompozicija ir harmonija, morfologija ir lingvistiska, gale galų ir tos vos apčiuopiamos ar tik nujaučiamos vibracijos, kurios sukelia fizinius ir cheminius procesus... Kartais, pasitaiko, ir negrįžtamus... Chi chi. Todėl dažnai labai bijau kalbos redaktorių, kurie kartais to negirdi, nemato ir nejaučia... Tad kastruoja negailestingai teisingai ir nuobodžiai, chi chi. Kodėl jie patys knygų nerašo?

Tikslas – populiarinti istorinį paveldą

Vienas iš mūsų žygių žirgais ir mano knygų tikslų – populiarinti nykstančius žemaitukus, mūsų gyvąjį istorinį paveldą. Tam tikslui 2014-aisiais – Arklio – metais kartu su Žemės ūkio ministerija, informaciniu portalu *Alfa.lt* ir vaikų žurnalu „Laimiukas“ (jie teikė atskiras vaikiškas nominacijas), taip pat su bendraminčiais organizavau „visaliaudinį“ fotokonkursą „Žirgas – lietuvio tapatybės dalis“. Nuotraukų buvo prisiųsta šimtais! O garbi komisija rinko geriausias. Į žiuri įėjo ministrė, prof. Libertas Klimka, žemaitukų augintojas Ramūnas Karbauskis, mitologas Dainius Razauskas (J. Basanavičiaus premija

Ukrainos keliais.
Vlado Ščiavinsko nuotr.

2016 m.), kultūros atašė Izraelyje Saulius Pilinkus, fotografijos meistras Saulius Paukštys, raitelis ir bardas Andrius Kaniava ir kiti. 2016 m. kartu su asociacija „Laisvieji raiteliai“ inicijavome pašto ženklo su žemaituku išleidimą. Vilniaus valdžiai pasiūlėme pastatyti paminklą žemaitukui – gal Šventaragio slėnyje, gal Žemaitės skvere arba ant Žaliojo tilto, bet Vilniaus merai dažniausiai ne vilniečiai, tad dėl šios idėjos dabar rungiasi (kas greičiau) Anykščių Arklio muziejus ir Ukmergės merija su meru Rolandu Janicku priešaky. Pasak jo, tik Ukmergės miesto centre du piliakalniai, tad ant vieno statys didžiulius Gedimino stulpus, ant kito – skulptūrinę kompoziciją su mūsų tapatybės dalimi žemaitukais.

O kartą – papasakosiu smulkiau apie šį svarbų mano gyvenimo atsitikimą – vyko „Kolumbo“ apdovanojimai. Per „afterparty“ šio renginio sumanytojas ir organizatorius Gerimantas Statinis man ir sako: „Raiteli G., tiek esi visko prirašęs ir prifotografavęs, plius esi aktyvus žygeivis ir misionierius... Stok į mūsų, žurnalistų, Kelionių ir pramogų klubą!“ Kaip galėčiau atsisakyti? Įstojau... Po kelių minučių, bešnekėdami su Lietuvos geografijos draugijos tuomete pirmininke prof. Dovile Krupickaite, išsiaiškinom, kad ji yra

mano mėgstamiausio dėstytojo a. a. Rimanto Krupicko duktė (esu baigęs dvi žygeiviams ir keleiviams tinkamiausias specialybes: geografiją ir kūno kultūrą). Kai aš profesorei pasipasakojau apie savo žygdarbius (dirbu, priminsiu, reklamoj), iškart gavau pasiūlymą stoti į šią draugiją! Kaip galėčiau atsisakyti? Įstojau... Tad esu trijų ponų tarnas! Didžiuojuosi tuo, kad galiu atstovauti Lietuvos žurnalistikai, ypač LŽS Kelionių ir pramogų klubui, geografijai ir raiteliams... Dabar planuoju gauti literatūrinę Liuciferio ir konkūrų premiją, manau, nebedaug trūksta.

Senuoju pašto keliu...

Aha, vos nepamiršau svarbiausio – leidykla „Vaga“ šiemet išleido naujausią mano darbelį „Senuoju pašto keliu – žirgais ir karietomis“. Tai 304 puslapių tekstų knyga ir fotografijų albumas viename. Spaustas ant ekskliuzyvinio popieriaus „Arctic silk“! Šiam darbeliui skyriau apie 4, gal net 5 metus. Gal pamenate – 2014 m. pavasarį žemaitukai traukė pašto karietas per tris arklių pašto kelio šalis: Latviją, Lietuvą ir Lenkiją (gaila, dėl Krymo okupacijos teko atsisakyti rusiškosios kelio dalies – okupantams NE!). Šiam leidiniui dar iki žygio rinkau medžiagą, man labai padėjo M. Mažvydo bibliotekos darbuotojai ir gen. direktorius prof. dr. Renaldas Gudauskas, Prancūzijos nacionalinės bibliotekos direktorė madam Mireille Postoureau (po ilgo susirašinėjimo dovanojo Onorės de Balzako laiško, kurį garsus rašytojas rašė mylimai grafienei Tauragėje, originalo kopiją). Nemažai man padėjo ir kiti senojo arklių pašto kelio tyrinėtojai. O kiek pagelbėjo draugai, artimieji, kolegos, palaikydami mane... Papasakočiau nebent į ausį... Apie senąjį arklių pašto kelią rašiau straipsnius į *Alfa.lt*, pašto kelio misijos interneto svetainę, vaikams ir kt.

Iš kelionės – 12 000 kadrų

Šis mūsų žygis prasidėjo prie pat Latvijos ir Rusijos sienos snaudžiančiame Nesterio miestelyje. Pagal senovinius brėžinius pagamintomis karietomis nukeliavome daugiau

Žemaitukai Juodojoje jūroje.
Vlado Ščiavinsko nuotr.

Forsuojame Dnieprą.
Vlado Ščavinsko nuotr.

nei 800 km. Kiekviename pašto kelio mieste, kiekvienoje savivaldybėje teko stoti ir dalyvauti šventėse-susitikimuose, kurie užtrukdavo ir kelias valandas... Žmonės būdavo apsitaisę senoviniais drabužiais, vykdavo spektakliai, pasirodymai. Pvz., buvęs Ukmergės vicemeras, tas pats Rolandas Janickas buvo apsirengęs rusų imperatoriumi Aleksandru I. Šalia įsikibusi į parankę leido savimi grožėtis imperatorienė Jolanta Janickienė. Nenuostabu, kad buvęs imperatorius dabar Ukmergės meras J. O labai prisidėjęs prie albumo leidybos buvęs Jonavos meras Mindaugas Sinkevičius – žinote, dabar ministras... Nemanau, kad kas greitai ryšis panašiai avantiūrai, todėl ir skubėjau fotografuoti ir fiksuoti niekada nepasikartojančias akimirkas. Grįžęs suskaičiavau – prišaudžiau apie 12 000 kadrų... Tad dar vienas iššūkis buvo atrinkti įdomiausias, svarbiausias, istoriškiausias...

Ši misija-kelionė buvo jau trečias Klajūnų klubo ilgo nuotolio tarptautinis kultūrinis istorinis žygis žemaitukais (gal ir paskutinis). Anksčiau buvo Juodosios jūros (2 000 km istorijos) ir Valdovų meilės (Vilnius–Krokuva) žygiai-misijos. Man, kaip ilgų dienų raiteliui, šis žygis buvo tikras malonumas – organizatorių dėka apsistodavom nuostabiuose dvaruose, išpuoselėtose kaimo turizmo sodybose, tik vienas kitas kartas buvo mokykloje ant kelionės čiužinuko ir miegmaišyje... Taip ir išlepti galima!

Post scriptum

Tikrai be galo džiugu, kartais net ir stebindavo, kad prie žygio organizavimo ir dalyvavimo prisidėjo nemažai savanorių, padėjėjų ir rėmėjų. Kartais atrodydavo, jog mums, lietuvaičiams, būtinai reikia kokių nors iššūkių, kad konsoliduotumės, kondensuotumės, suremtume pečius ir koja kojon virstume viena bendro didelio tikslo siekiančia tauta. Kitaip kas mums – kaip tautai belieka išsibėgioti, dirbti ir kaupti geroves kitoms, labiau susitvarkiusioms tautoms. Arba tapti kokiu Londono priemiesčiu ar rajonėliu... Galėsim išdidžiai pasivadinti kad ir, pvz., LDK... Visi mums pavydės! Jei tie kiti mums leis.

Šį albumą skiriu bendražygiams (plačiąja prasme), savo mūzoms, Lietuvos Respublikos 99-mečiui ir Lietuvos pašto 100-mečiui (paštui vienais metukais daugiau). Nors nei vienas, nei kitas nerėmė... Bet labai ir neplanavom, mes juk ne prie ko... Pabaigoje pasakysiu tokį kaip ir mažą apibendrinimą ar *moto*: būti raiteliu man yra daugiau dvasinė būsena. Jais gali būti žmonės, linkę nuveikti ką nors nerealaus... Juk Lietuva – leičių, raitelių-karių sueiga. Seimas-šeima. Vyčių kraštas. Mes, raiteliai, labiausiai į juos panašūs... Iki greito ir smagaus!

Klaipėdos žurnalistų šventė ŽENIA – ant bangos!

Gegužės 5 d. gausus Klaipėdos žurnalistų būrys su savo bičiuliais tradiciškai šventė ŽENIA (Žurnalistų entuziastų nepriklausomų informatorių apdovanojimai). Šią šventę, skirtą Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai, jau devintus metus surengė LŽS Klaipėdos apskrities skyrius.

Kasmet klaipėdiečiai žurnalistai tradiciškai įsiamžina prie Taravos Anikės skulptūros Teatro aikštėje.
Egidijaus Jankausko nuotr.

Kolegas šia proga pasveikino skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė, o linksmą šventę vedė tautiniu kostiumu pasidabinęs „valstietis“, pirmininkės pavaduotojas, radijo žurnalistas Žydrūnas Naujokas. Šventėje virė aistros – kam atiteks viena iš ŽENIA nominacijų, kas bus laimėtojas? Kandidatus į kiekvieną poziciją išrenka speciali ŽENIA komisija, apklaususi visus mieste dirbančius žurnalistus. O laimėtojas išrenkamas itin demokratiškai – viešai, šventės metu kolegoms sustojus už nugaros. Kurį pretendentą palaiko daugiau kolegų, tas ir laimi.

Sėkmė lydėjo LŽS narius

„Metų praradimo“ ŽENIA statulėlę laimėjo Gintaras Vaičekauskas, „Reido“ laidą „Balticum TV“ iškeitęs į Lietuvos Seimo nario kėdę.

„Metų atradimo“ nugalėtoja tapo žurnalistė Gražina Juodytė, kurios ketvirtoji knyga „Klaipėdos akvarelės“ buvo pripažinta gražiausia tarp pastarųjų metų Klaipėdos leidinių.

Nominacijos „Metų skrydis“ laureatu tapo „Vakarų ekspreso“ internetinio portalo ilgametis administratorius Džiugas Lukoševičius, pagaliau tapęs portalo redaktoriumi.

Į garbingiausią nominaciją „Metų knyslys“, kuria įvertinamas žurnalisto meistriškumas, žurnalistiniai tyrimai, pretendavo keturi žurnalistai: dienraščio „Klaipėda“ žurnalistė Asta Aleksėjūnaitė – už Eketės tvenkinio dumble išknistus gaidjurginio griaučius; „Balticum TV“ reporteris Vitalijus Čepas – už suknistą savivaldybės daržą, ieškant už viršvalandžius nuknistų pinigų; interneto portalo „15 min“ žurnalistė Aurelija Kripaitė-Jašinskienė – už Eketės tvenkinio išknisimą gelbėjant dūstančias žuvis; dienraščio „Lietuvos rytas“ žurnalistas Gediminas Pilaitis – už atknistą kapitono Liudviko Stulpino skulptūrą Mičigano ežere. „Metų knysliu“ kolegų balsų dauguma išrinktas G. Pilaitis.

Kas laimės, kas laimės... Balsuojam sustoję kolegoms už nugaros.
Egidijaus Jankausko nuotr.

Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas į žurnalistų šventę atvyko ne tuščiomis.
Egidijaus Jankausko nuotr.

Nepamainoma ŽENIOS šventės siela – „Lalunos“ radijo žurnalistas Žydrūnas Naujokas.

„Metų akies“ titulas atiteko „Lietuvos ryto“ žurnalistui Gediminui Pilaičiui, kuriam savo įsteigtą prizą įteikė spaustuvininkas Saulius Jokužys.

Į šventę atvyko žurnalistų iš visų miesto leidinių, portalų, TV ir radijo stočių.

2017-ųjų Metų žurnalistės titulas, kurį skiria LŽS Klaipėdos apskrities skyrius, suteiktas žurnalistei Palmirai Martinkienei.
Egidijaus Jankausko nuotr.

Nė vienas kolega nenori gauti „Metų praskridimo“ nominacijos, kuria pastebimas žurnalistinio darbo „brokas“. Šįkart Klaipėdos žurnalistų bendruomenė išreiškė tvirtą savo poziciją ką tik atsiradusio laikraščio „Bundanti Klaipėda“ atžvilgiu – už pirmąją pseudolaisvo žodžio antį, panašią į „valstiečių“ gandrą, šiai redakcijai ir atiteko „Metų praskridimo“ nominacija.

Garbingas ir solidus Metų žurnalisto 2017 ŽENIA apdovanojimas, kurį skiria LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus taryba, įteiktas ilgametei skyriaus narei žurnalistei Palmirai Martinkienei už aktyvų dalyvavimą žurnalistų bendruomenės veikloje bei sugrįžimą į žurnalistiką.

Pagarba – už profesionalumą

„Metų akies“ nominacija atiteko „Lietuvos ryto“ žurnalistui G. Pilaičiui. Jis nugalėjo daugiau kaip mėnesį trukusiame fotokonkurse „Kadre – Klaipėdos žurnalistai“, kuris vyko feisbuko profilyje „Klaipėdos žurnalistai“. G. Pilaičiui specialų prizą įteikė žinomas fotografas, spaustuvininkas Saulius Jokužys. Kolegą Gediminą „Nikės plunksna“ apdovanojo politikė, miesto tarybos opozicijos atstovė Nina Puteikienė.

Metų atstovu spaudai Klaipėdos žurnalistai išrinko puikiai su kolegomis komunikuojančią, tikrą savo darbo profesionalę, bendrovės Vakarų laivų gamyklos komunikacijos vadovę Jolantą Toliušytę.

Už ypatingą dėmesį Lietuvos kariuomenei, patriotizmą, savanoriavimą išskirtiniu prizu – graviruota didele šovinio tūta – apdovanotas „Balticum TV“ žurnalistas Vitalijus Čiapas. Šį apdovanojimą jam įteikė Žemaičių apygardos 3-iosios rinktinės vadas pulkininkas leitenantas Aristidas Gerasimavičius.

Linksmą dovanėlę kolegai Ž. Naujokui įteikė buvęs žurnalistas, dabar įstaigai „Klaipėdos

Valstybinio Klaipėdos jūrų uosto generalinis direktorius Arvydas Vaitkus ir atstovė spaudai Nijolė Dvarionaitė-Milkintienė įteikė prizą uosto aktualijas nušviečiančiai „Lietuvos žinių“ žurnalistei Vidai Bortelienei (kairėje).
Egidijaus Jankausko nuotr.

Metų atstovės spaudai titulą tarp Klaipėdos įstaigų pelnė Vakarų laivų gamyklos komunikacijos vadovė Jolanta Toliušytė (dešinėje). Jai nominaciją įteikė LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė.

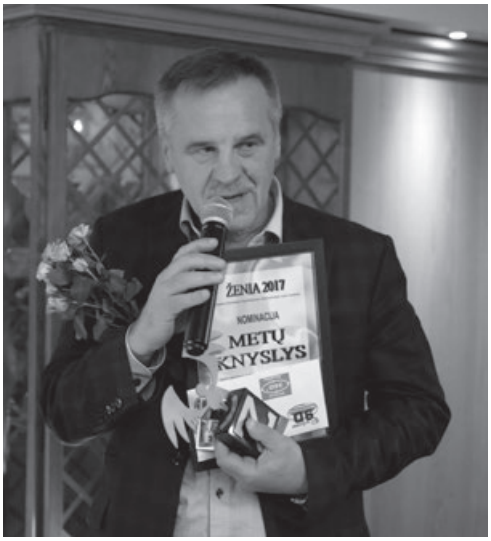

Garbingiausią „Metų knyslio“ apdovanojimą už žurnalistinį tyrimą kolegų valia pelnė „Lietuvos ryto“ žurnalistas Gediminas Pilaitis. *Egidijaus Jankausko nuotr.*

„Balticum TV“ žurnalistui Vitalijui Čiapui – įspūdingas prizas iš karių rankų. Šovinio tūtą jam įteikė pulkininkas leitenantas Aristidas Gerasimavičius.

šventės“, rengiančiai visas pagrindines miesto šventes, taip pat ir Jūros šventę, vadovaujantis Romandas Žiubrys. Pernai Ž. Naujokas Jūros šventės metu pristatydamas šventinės eisenos dalyvius tuometinį premjerą Algirdą Butkevičių pavadino Algirdu Brazausku. Buvusiam kolegai R. Žiubrys padovanojo nuotraukų, kuriose įamžintos A. Butkevičiaus veido išraiškos, rinkinį. Žurnalistus bei šventėje dalyvavusius miesto viešųjų ryšių specialistus profesinės šventės proga nuotaikingai pasveikino Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos generalinis direktorius Arvydas Vaitkus. Valstybinio jūrų uosto direkcija, jau tradicinis ŽENIA 2017 šventės partneris, už profesionalius straipsnius apie uosto aktualijas apdovanojo dienraščio „Lietuvos žinios“ žurnalistę Vidą Bortelienę.

Už paramą ŽENIA 2017 šventei LŽS Klaipėdos apskrities skyrius nuoširdžiai dėkoja šioms miesto įmonėms: Klaipėdos jūrų krovinių kompanijai KLASCO (vadovas Audrius Pauža), Klaipėdos konteinerių terminalui (vadovas Vaidotas Šileika), LKAB „Klaipėdos Smeltė“ (vadovas Rimantas Juška), AB „Klaipėdos monolitas“ (vadovas Rimantas Taraškevičius), Klaipėdos jūrų krovinių kompanijai „Bega“ (vadovas Aloyzas Kuzmarskis), AB Vakarų laivų gamyklai (vadovas Arnoldas Šileika), prekybos ir pramogų centrui „Akropolis“ (vadovas Ovidijus Zibalis).

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus informacija

Parengė Jolanta Beniušytė

Kas, kur, kada – 2017 metai: nuo sausio iki liepos

Alberto Švenčionio nuotr.

Gegužės 13 d. vyko tradicinė LŽS Kauno apskrities skyriaus šventė, skirta Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai, – jau 25-asis Spaudos balius.

Lietuvos žurnalistų draugija už žurnalistinę veiklą 2016 m. Stasio Lozoraičio premiją „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“ skyrė dokumentinių filmų operatoriui ir režisieriui, televizijos publicistinių laidų kūrėjui Domantui Vildžiūnui (po mirties).

Konkurso „Žmogus ir aplinka“ vertinimo komisija, kuriai vadovavo Interneto žiniasklaidos asociacijos pirmininkė Aistė Žilinskienė, nutarė pirmąją vietą skirti Vaidai Pilibaitytei už LRT radijo laidą „Vienkartinė planeta“: neišmoktos Černobylio pamokos“. Antrąją vietą pelnė Arūnas Marcinkevičius už straipsnį „Šiukšlių vamzdžiai: patogumas ar problema?“, paskelbtą žurnale „Savaitė“. Trečioji vieta atiteko Jūratei Mičiulienei už straipsnį „Dieną naktį žvėrių apsupty“, paskelbtą laikraštyje „Lietuvos žinios“.

Šiemet Šakių rajono „Laikraščio „Valsčius“ redaktorė Giedrimė Didžiapetrienė Metų

žmogumi paskelbė LŽS pirmininką Dainių Radzevičių – už pagalbą kolektyvui grumiantis už žodžio laisvę.

Tarp Vyriausybės kultūros ir meno šių metų premijų laureatų – ir žurnalistas bei rašytojas Laimonas Tapinas.

Metų pradžioje Kaune startavo atsinaujinęs žurnalas „Nemunas“, kurio vyriausiąja redaktore tapo Erika Drungytė. Ji įstojo ir į LŽS Kauno apskrities skyrių.

www.kaunozurnalistai.lt

LŽS taryba kreipėsi į žiniasklaidos priemonių vadovus ir valdytojus su raginimu laikytis garbingos konkurencijos principų ir nepiktnaudžiauti savo galiomis proteguojant asmeninius ar korporacijos reikalus.

Šiais metais sukanka 95 metai, kai Kaune buvo įkurta Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjunga. Ši sukaktis bus paminėta rudenį Anykščių rajone tradicinių Vaižgantinių metu.

Įvyko Lietuvos sporto žurnalistų federacijos (LSŽF) 2017 m. ataskaitinė rinkimų konferencija, kurios metu išrinkta nauja organizacijos vadovybė. Šioje konferencijoje dalyvavo 52 nariai iš 89, sveikinimo žodį dalyviams tarė LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius. Naujuoju LSŽF prezidentu vienbalsiai išrinktas vienintelis į šias pareigas pretendavęs LSŽF narys Tautvydas Vencevičius.

www.kaunozurnalistai.lt

2017 m. vasario 2-ąją „Savaitraštis Kaunui“ pasirodė neįprastos kvadratinės formos. Laikraštis pasikeitė dėl spausdinimo ypatumų Lenkijoje. Iki vasario mėnesio „Savaitraštį Kaunui“, kaip ir „Kauno dieną“, spausdino uostamiesčio spaustuvė „Diena Media Print“, čia buvo spausdinamas ir dienraštis „Klaipėda“, Panevėžio miesto laikraštis „Sekundė“, „Tauragės kurjeris“, Šilutės ir Pagėgių laikraštis „Šilo karčema“, ,,Alio, Raseiniai“ ir kiti leidiniai. Spaustuvė Klaipėdoje uždaryta, tad laikraščiams teko ieškotis, kur kitur spausdintis.

LŽS ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys, darbštus ir talentingas plunksnos meistras Česlovas Skaržinskas išleido naują publicistikos knygą „Palėpėje, į kurią atsėlina vakaras“.

Pagerbiant lygiai prieš metus mirusio Lietuvos ir JAV žurnalisto, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) lektoriaus Romo Sakadolskio atminimą, jo vardu pavadinta atvira VDU Medijų laboratorija. Ilgametis tarptautinės radijo stoties „Amerikos balsas“ korespondentas ir redaktorius R. Sakadolskis buvo laisvės ir demokratijos simbolis. Išeivijoje ir Lietuvoje gerai žinomas žurnalistas, sugrįžęs į nepriklausomybę atkūrusią tėvynę, aktyviai dalyvavo visuomeninėje ir šviečiamojoje veikloje.

2017 m. vasario 23 d., eidamas 81-uosius metus, mirė žinomas karikatūristas kaunietis Andrius Deltuva, bendradarbiavęs ne viename spaudos leidinyje. Jis buvo humoristinio piešinio virtuozas, linijos meistras, vienas lietuviškosios karikatūros klasikų.

Žurnalistų namuose Vilniuje balandį vyko metinė Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos konferencija „Kultūrinė spauda ir spaudos kultūra“.

Iš *15min.lt* ir naujienų agentūros „BNS Lietuva“ vadovo pareigų atsistatydino Tomas Balžekas, jį pakeitė 44 metų Ramūnas Šaučikovas. Minėtos žiniasklaidos priemonės priklauso Estijos bendrovei „AS Eesti Meedia“.

R. Šaučikovas
www.kaunozurnalistai.lt

Gegužės 28 d. Vilniaus Rotušėje startavo konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2017“ paroda, kuri jau keliauja ir po kitus Lietuvos miestus.

Vytauto Liaudanskio nuotr.

www.lzs.lt

Birželio 16-ąją, per Alytaus miesto gimtadienio iškilmių renginius, LŽS Alytaus skyrius „Auksine plunksna“ apdovanojo 2017-ųjų Metų žmogų – miesto uždarosios akcinės bendrovės „Dzūkų ainiai“ direktorių Robertą Vitkauską. Šis titulas jam suteiktas už verslo plėtrą Alytuje, sukurtas naujas darbo vietas, už iniciatyvas tvarkant Alytaus centrą ir jame statant modernius statinius.

Birželį Klaipėdoje vyko teorinis ir praktinis seminaras „Profesiniai žurnalistikos standartai, propagandos ir informaciniai karai“, kuri organizavo LŽS ir Friedricho Eberto fondas.

2017 m. birželio 29 d. Lietuvos esperantininkų sąjūdžio veteranui, organizatoriui, redaktoriui, žurnalistui, esperanto kalbos mokytojui, vadovėlių autoriui, dainų esperanto kalba autoriui ir vertėjui Vytautui Šilui sukako 80 metų.

Jolantos Beniušytės nuotr.

Naujas knygas išleido Povilas Sigitas Krivickas – „Trys įžambinės. Poezija, fotografija, publicistika“, Jonas Laurinavičius – „Žurnalistai“, Virgilijus Juodakis – „Tarp žmonių prisiminimai“.

Liepos 3 d. Vilniuje Užsienio reikalų ministerija ir LŽS surengė tarptautinę konferenciją „Žurnalistų saugumas – nauji iššūkiai ir koordinuotas atsakas“.

Dainiaus Radzevičiaus nuotr.

Liepos 5-ąją Liudviko Rėzos kultūros centre Juodkrantėje atidaryta vilniečių fotomenininkų Rimanto Dichavičiaus ir Stasio Paškevičiaus kūrinių paroda visą mėnesį džiugins vietos gyventojus ir poilsiautojus. Kelių dešimčių savo nuotraukų ekspoziciją autoriai pavadino „Nerija. Amžinas šauksmas“. Tai ne pirmoji ir ne paskutinė dviejų talentingų fotografijos meistrų paroda nuostabioje Neringoje. Seniai čia svečiuojasi ir visada fotografuoja Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys S. Paškevičius. „Pernai surengiau parodą „Nidos mūzos“, anksčiau buvo „Kopos“, dar anksčiau – Arvydo Juozaičio portretinės nuotraukos ir kitos ekspozicijos. Kasmet mane vilioja pamarys ir jo žmonės. Tenai ne tik pailsiu, bet ir visada papildau savo fotoarchyvą naujomis nuotraukomis. Tenai organizuoju bendraminčių susibūrimus, rengiu fotografijų parodas. Visada norime, kad kuo daugiau žmonių pamatytų ir įvertintų mūsų kūrybą“, – sakė S. Paškevičius portalui *www.kaunozurnalistai.lt*.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Antanas Anskaitis

Mintys apie buvusius kolegas: anų laikų demokratas

„Valstiečių laikraščio“ redakcijos kolegija: centre – redaktorius Jurgis Karosas, iš kairės – redakcijos atsakingasis sekretorius Antanas Anskaitis, redaktoriaus pavaduotojas Juozas Oguzas, redakcijos kolegijos nariai Feliksas Pažūsis, Zelmanas Golcbergas. Nuotrauka daryta 1965 m. *Asmeninio archyvo nuotr.*

2017 m. vasario 9 d. suėjo 95-eri metai nuo buvusio ilgamečio „Valstiečių laikraščio“ redaktoriaus Jurgio Karoso gimimo. Rašyti apie redaktorius nėra lengva. Kūrybinio kolektyvo vadovo dalia, ypač sovietmečio cenzūros laikais, neretai buvo karti. Pagaliau redaktorius visiems vienodai geras ir būti negali. Darbščiam, kūrybiškam žurnalistui atrodys, kad redaktorius yra geresnis negu tam, kurį reikia vis raginti arba kurio rašinius tenka nuolat taisyti. Todėl kiekvienas apie redaktorių pateiks skirtingą nuomonę.

Žurnalistų gerbiamas vadovas

O vis dėlto daugeliui buvusių „Valstiečių laikraščio“ žurnalistų pasisekė, kad jų kolektyvui vadovavo J. Karosas. Nebuvo jis, kaip dabar mokoma, ragavęs žurnalistikos teorijų. Baigęs gimnaziją svajojo studijuoti mediciną, tapti gydytoju, bet išleistuvių dieną prasidėjęs karas sumaišė ateities planus. Dėl atsitiktinumo pateko į tarybinių partizanų būrį, kovose nežuvo, net išvengė sužeidimų. Pokario metais buvo paskirtas Anykščių apskrities laikraščio „Kolektyvinis darbas“ redaktoriumi. Neilgai jame padirbėjęs kaip perspektyvus „nacionalinis kadras“ buvo pasiųstas mokytis į Maskvą. Iš ten 1953 m. grįžęs, vos trisdešimt vienų metų sulaukęs, buvo paskirtas vadovauti vienai svarbiausių tuometinėje spaudos hierarchijoje „Valstiečių laikraščio“ redakcijai.

Žurnalistai savo redaktorių gerbė, nes buvo teisingas, remdavo visus, kas tik pasiūlydavo kokią naujovę. Aukštas, šviesiaplaukis, flegmatiškas, neteko girdėti, kad ką nors būtų viešai baręs. Nesiveldavo į ginčus, nutylėdavo, palaukdavo, kol aistros atauš, po to priimdavo sprendimą pagal savo nuomonę. Tiesa, kartą, kai užvirė ginčas, kaip rašyti – jumoras ar madingai humoras, parodė charakterį: „Kol aš būsiu redaktorius, rašysim – jumoras.“ Ir rašėm, kalbininkai nekibo. Beje, pats pasiūlydavo daug temų šeštadieniniam humoro skyreliui „Spyglys“, užsidarę su dailininku Juozu Kasčiūnu kurdavo šmaikščių karikatūrų seriją „Anupro Dirvelės nuotykiai“.

Vietoje karoso – „sidabrinė žuvelė“

Kelerius metus gyvenome kaimynystėje Antakalnyje, toje pačioje Smėlio gatvėje. Tad neretai redakcijos „Pobieda“, vėliau „Volga“ važiuodamas pietauti paimdavo ir mane. Pasistiprinęs prie gatvės kampo laukdavau šefo. Nebuvo atvejo, kad vėluotų. Beje, redakcija tuomet turėjo originalų vairuotoją Petrą. Jis laiko veltui neleisdavo, sėdėdamas ant sofos laukiamajame šalia techninės sekretorės palaimingai miegodavo. Atsnaudęs šventą darbo dieną ir parvežęs šefą namo, vakare su žmona, žemės ūkio technikumo daržininke, važiuodavo laistyti kopūstų. O ir pats redaktorius buvo aistringas sodininkas, turėjo sklypelį kolektyviniame sode Nemenčinės paplentėje, buvusioje vadinamojoje bulidėje.

J. Karosas nebuvo mėgėjas rašyti, kartą ar dukart per mėnesį suraitydavo įžanginį straipsnį, todėl jo autorinių rašinių, pasirašytų pavarde, nedaug besurastume. Nebuvo godus gauti daugiau pinigų. Septynerius metus dirbau atsakinguoju sekretoriumi, todėl redakcijos darbuotojams ir kitiems autoriams tekdavo skirstyti honorarus. Peržiūrėdamas honorarų lapą, redaktorius kartais vienu ar pora rublių susimažindavo savo honorarą. Tad gaudavo vietoj atsakingojo sekretoriaus užrašytų 25 rublių „pataisytus“ 24 rublius. Turėjo savotišką silpnybę – labai mėgo sieninius laikrodžius. Todėl „Valstiečių laikraščio“ kiekviename kabinete tiksėdavo laikrodžiai, o redaktoriaus kabinete dar ir mušdavo valandas.

Kildavo šiokių tokių nepatogumų, kai skyrelyje „Gamta, medžioklė, žūklė“ reikėdavo

įvardyti kai kurias žuvis. Todėl straipsnį apie sidabrinį karosą turėjome pavadinti „Sidabrinė žuvelė“. O šiaip J. Karosas buvo aistringas žvejys. Kelerius metus buvo populiarios šeštadieninės kolektyvo išvykos dažniausiai prie Asvejos ežero. Prityrę žvejai gaudydavo ešeriokus ir kuojas, kiti tas žuvytes valydavo, ant laužo virdavo žuvienę. Tose išvykose visad dalyvaudavo mūsų redaktorius, kas be ko, per pietus išlenkdavome po burnelę.

Kartą begrybaudamas pasiklydo redakcijos humoristas ir atsakingojo sekretoriaus pavaduotojas Jonas Bložė. Susiruošėm grįžti, o Jono kaip nėra, taip nėra. Redaktorius parodė „partizaniškus“ gebėjimus: išrikiavo visus vyrus, kiekvienam nurodė kryptį, signalus, kaip susišaukti, ir paliepė „prašukuoti mišką“. Nepraėjo nė pusvalandžio, kai visi šukuotojai sėkmingai grįžome atsivesdami nusiplūkusį Jonelį.

Kiek vėliau mūsų redaktorius pradėjo žvejoti „moksliniu pagrindu“. Nusipirko valtį, susitarė saugoti su ūkininku, gyvenusiu pakrantėje prie Olkos sąsiaurio. Iš kartografų įsigijo ežero dugno brėžinius, tad puikiai žinojo, kur seklumėlė, kur gylė, kur status, kur lėkštas krantas. Kiekvieną savaitgalį vis su žmona velkiaudavo ir kaskart parsiveždavo po keletą ar keliolika lydekų, stambių ešerių. Beje, pats žuvų valgyti nemėgo, bet žmona, vaikai Asvejos ežero šviežieną kirsdavo kada tik panorėję.

Redaktorius rekordininkas

Kai išėjau dirbti į kitą redakciją, su J. Karosu susitikdavau redaktorių pasitarimuose, o po kiek laiko likimas suvedė gyventi toje pačioje Švyturio gatvėje. Beje, dviejų kambarių butą gavo bene vienintelį kartą gyvenime pasinaudojęs tarnybine padėtimi. Mat iki tol susispaudę Karosai gyveno trijų kambarių ankštame tipiniame bute kartu su vaikų šeimomis. Sako, artimųjų spiriamas nuėjo kartą pas patį Petrą Griškevičių, tuometinį svarbiausią partinį bosą, ir pasiskundė sunkiomis gyvenimo sąlygomis. Tas, kaip ir J. Karosas, buvęs aukštaičių krašto partizanas, nedelsdamas davė komandą statomame partiniame name Švyturio gatvėje skirti butą ir dar nusistebėjo, kaip tokio populiaraus ir daugiausia pajamų duodančio laikraščio redaktorius savo namuose neturi atskiro darbo kambarėlio.

J. Karosas, matyt, galėtų pretenduoti į Lietuvos žurnalistikos rekordų knygą: laikraščio redaktoriumi buvo nuo 1953 iki 1988 m., t. y. bemaž 35 metus. Gal būtų redaktoriavęs ir ilgiau, jei ne M. Gorbačiovo perestroika, reikalavusi atjauninti kadrus. Laikraštį labai mėgo kaimo žmonės, 1987 m. „Valstiečių laikraštis“ buvo pasiekęs net 395 tūkstančių egzempliorių tiražą.

Būdamas pensijoje, J. Karosas ramiai gyveno Antakalnio pakraštyje, vasarą tvarkydavosi savo sodo sklypelyje. Mirė 2013 m. balandžio 20 d. Palaidotas Vilniaus Liepynės kapinėse.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Algimantas Degutis

(1934 04 18 Klevinė – 2017 04 29 Vilnius)

Algimantas Degutis
LŽS archyvo nuotr.

Vilniuje 2017 m. balandžio 29 d. mirė žinomas žurnalistas, tarptautininkas, diplomatas Algimantas Degutis.

Dirbo Lenkijoje

Su kolega Algimantu artimiau pradėjau bendrauti dar dirbdamas „Tiesos“ užsienio naujienų skyriuje. Jis tuomet gyveno Varšuvoje, kartais atsiųsdavo į „Tiesą“ publikacijų: politinių komentarų apie Lenkijos aktualijas, interviu su įdomiais žmonėmis, kelionių įspūdžių. Kai atvažiuodavo į Vilnių, užeidavo ir į „Tiesos“ redakciją, pabendraudavome.

Įsiminė ir susitikimas Varšuvoje. Tąsyk į Lenkijos sostinę buvau komandiruotas kartu su Lietuvos lenkų dienraščio „Czerwony sztandar“ vyriausiuoju redaktoriumi Stanislovu Jakučiu. Kolegai Stanislovui rūpėjo rasti partnerių, kurie Lenkijoje galėtų padėti platinti Lietuvoje lenkų kalba leidžiamą laikraštį. Mes žinojome, kad čia Eltos ir TASS'o korespondentu dirba Algimantas Degutis, tad kreipėmės ir į jį. Kolega Algimantas irgi padėjo. Lenkijos spaudos kioskai pradėjo kasdien priimti iki 10 000 egzempliorių „Czerwony Sztandar“. Tuomet toks tiražas neatrodė didelis („Tiesos“ buvo 350 000 egz.), tačiau vis tiek tai buvo nemažas pasiekimas. Laikraštį mielai pirko ir skaitė ypač tie lenkai, kurie po karo išvažiavo iš Lietuvos.

Tokį gražų pasiekimą, aišku, reikėjo aptarti. Kolega Algimantas pakvietė į savo butą, esantį šalia sostinės centrinės Maršalkovskajos gatvės. Gatvė, kurioje jis gyveno (netikėk po to lemtimi), vadinosi *Litewska* – Lietuvių. Pavadinimą gatvė gavo nuo ten stovėjusio lietuvių pulko. Tada susipažinau ir su kolegos Algimanto žmona, irgi žurnaliste Edita Degutiene. Vėliau, kai ji pradėjo dirbti „Lietuvos aido“ korespondente Varšuvoje, o aš buvau šio laikraščio redaktoriaus pavaduotojas, teko su ja bendradarbiauti ir profesionaliu lygmeniu.

Už nuopelnus nekart apdovanotas

Į Varšuvą kolega Degutis pateko ne iš karto. Jis gimė 1934 m. balandžio 18 d. Klevinėje, Marijampolės apskrityje. 1952 m. baigė Kauno „Aušros“ gimnaziją. Tais pačiais metais

įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultetą. Žurnalistinę veiklą pradėjo 1958 m. Būdamas penktame kurse ėmė dirbti žinybiniame laikraštyje „Lietuvos geležinkelininkas“. 1963 m. perėjo į Lietuvos radijo ir televizijos komiteto televizijos žinių redakciją. 1968 m. tapo „Panoramos“ vyriausiuoju redaktoriumi. Lietuvos radijo ir televizijos komitete dirbo iki 1970 metų.

1976 m. kolegai Algimantui buvo suteiktas Lietuvos nusipelniusio žurnalisto vardas.

24 metus kolega A. Degutis buvo Eltos visuomeninės, kultūros ir mokslo informacijos skyriaus vedėju, užsienio informacijos redakcijos vyriausiuoju redaktoriumi. Nuo 1986 m. lapkričio iki 2004 m. liepos dirbo Varšuvoje TASS‘o, Eltos, BNS korespondentu. Paragavo ir diplomato duonos, buvo Lietuvos ambasados Lenkijoje antrasis sekretorius.

18 metų kolega Algimantas dirbo Lenkijoje ir daug prisidėjo prie Lietuvos ir Lenkijos strateginės partnerystės formavimo, abiejų tautų suartėjimo. Atsiliepdamas į visos Lenkijos Lietuvos mylėtojų klubo iniciatyvą, 2000 m. jis parengė leidinį „Lithuania“: „Lietuviai ir lenkai XX amžiuje. Lietuviai ir lenkai į XXI amžių“. 2005 m. drauge su garsiu Lenkijos žurnalistu Jaceku Komaru parašė knygą „Paduoti rankas – suartinti tautas“ apie Lietuvos generolo P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės ir Vilniaus apygardos Armijos Krajowos veteranų susitaikymą. 2006 m. Lietuvos URM užsakymu drauge su fotomenininku Rimantu Dichavičiumi išleido fotoalbumą „Lietuva ir Lenkija: suartėjimo keliu“, skirtą abiejų šalių diplomatinių santykių atkūrimo 15-mečiui.

2002 m. jis apdovanotas Lenkijos nuopelnų ordino Kavalieriaus kryžiumi, o 2008 m. jam suteikta Lietuvos ir Lenkijos Seimų asamblėjos „Abiejų tautų respublikos“ premija už nuopelnus stiprinant abiejų šalių bendradarbiavimą.

Buvo aktyvus LŽS narys

Dabar Lietuvos valstybės naujajame archyve yra įsteigtas Algimanto Degučio fondas. Jame – 60 tomų medžiagos, atspindinčios kolegos Algimanto žurnalistinę veiklą Lenkijoje 1986–2004 m.

Pastaraisiais metais kolegą Algimantą kamavo plaučių liga. Būdavo, užlipęs į Žurnalistų namus, atsipūsdavo ir sakydavo: „Gana, daugiau į tą trečią aukštą nelipsiu. Negaliu.“ Bet lipdavo, atsipūsdavo ir lipdavo. Buvo aktyvus LŽS, LŽS tarybos, LŽS Senjorų klubo, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys, valstybės pripažintas meno kūrėjas. 2009 m. jo veikla įvertinta medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Galima sakyti, iki pat mirties jis bendradarbiavo su agentūra BNS, sekė įvykius Lenkijoje, rašė agentūrai politinius komentarus.

Paskutinį kartą kolegą Algimantą mačiau savaitę prieš jo mirtį. Atėjo į Žurnalistų namus, kaip įprasta, padūsavo, kad sunku jau stačiais laiptais lipti. Padėkojęs už straipsnį apie jį, parašytą enciklopedijai „Lietuva“, pasiguodė, kad dabar jau reikėtų jį išplėsti, yra kuo papildyti. Taip, jis dirbo iki paskutinio atodūsio. A. Degutis palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Vytautas Žeimantas

Vacys Reimeris

(1921 08 03 Kuršėnai – 2017 02 06 Vilnius)

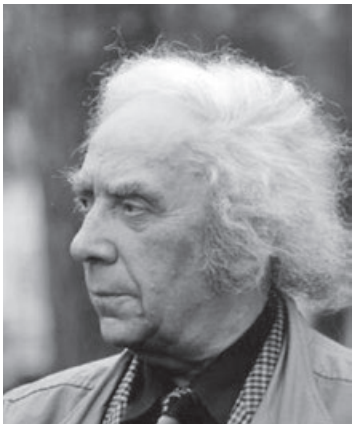

Vacys Reimeris
LŽS archyvo nuotr.

Eidamas 96-uosius metus Vilniuje 2017 m. vasario 6 d. savo namuose artimųjų apsuptas mirė radijo ir spaudos žurnalistas, redaktorius, žinomas poetas ir vertėjas Vacys Reimeris. „Aš – jau pusiaukelėj“, – šiemet sausio pabaigoje artėjantį atsisveikinimą nujautė poetas.

O dar visai neseniai, 2015 m. pabaigoje, Lietuvos rašytojų sąjungoje jis pristatė savo naują poezijos knygą – daugiau nei dviejų tūkstančių miniatiūrinės poezijos posmų rinkinį „...ir jūs pasakysite...“. Tada stovėjo salėje lieknas, pasitempęs, kiek jaudindamasis skaitė eiles, vėliau aktyviai ir draugiškai bendravo su jo kūrybos gerbėjais, kolegomis. Tada tikėjausi, kad dar bus ir kitų knygų... Deja.

„Mūsų „Trijų žvaigždučių“ leidykla išleido kelias gerbiamo Vacio knygas. Man, kaip leidėjui, buvo smagu bendrauti su tokiu aukštos erudicijos autoriumi. Jo poezijai nesvetimos humoro gaidos, kasdienės problematikos intarpai, meilės vizijos“, – tąsyk sakė „Trijų žvaigždučių“ leidyklos direktorius, žurnalistas ir rašytojas Jeronimas Laucius.

V. Reimeris mėgdavo kartoti, kad „savo neatsiūtus metus mama prisiuvo man“. Iki mirties išlaikė aštrų protą, kūrybinį aktyvumą, gebėjimą naudotis informacinėmis technologijomis, neretai į rankas paimdavo ne tik plunksną, bet smuiką, lūpinę armonikėlę, drobę ir teptuką. Aktyviai susitikinėjo su poezijos mylėtojais, duodavo interviu Lietuvos ir užsienio žurnalistams, meno laidų kūrėjams.

Iki šiol prisimenu jo interviu „Kario“ žurnalui. Sėdėjome jo jaukiame bute Antakalnyje. Aplink knygų knygos – ant lentynų, palangės, darbo stalo... Kalbėjome apie senus ir naujus dalykus, apie kario pareigą Tėvynei. Vėliau domėjosi ir šio pokalbio rezultatais, dar neišėjus naujam „Kario“ numeriui skambino man, teiravosi, kur apie tai paskaityti.

V. Reimeris gimė 1921 m. rugpjūčio 3 d. Kuršėnuose. Pirmuosius eilėraščius vaikų ir moksleivių periodikoje paskelbė dar 1934 m. Prasidėjus karui Vacys su broliu Adolfu ir seserimi Maryte buvo priversti trauktis į Latviją, o vėliau su kitais lietuviais buvo perkelti į Rusijos gilumą. Jis mokėjo groti, buvo pakviestas į dainų ir šokių ansamblį „Lietuva“, koncertavo. Rašytojo Juozo Baltušio pakviestas įsitraukė į žurnalistinę veiklą – dirbo Maskvos radijo lietuviškų

laidų redakcijoje. Po karo 1944–1949 m. vadovavo Kauno radijui.

Lietuvos rašytojų sąjungai poetas priklausė nuo 1947 m. 1952–1954 m. buvo Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos sekretoriumi. Ankstyvąją kūrybą itin paveikė asmeninė pažintis su Salomėja Nėrimi. 2011 m. išleistą poezijos rinkinio „Posmų gervės“ komplektą lydi poeto įskaityta kompaktinė plokštelė – neabejotinai šiam sumanymui impulsą davė jaunystės atsiminimai, kai jaunasis poetas radijo įrašų studijoje į vaškines plokšteles įrašinėdavo poetės S. Nėries skaitomas eiles. Aukštojo mokslo jis siekė neakivaizdžiai studijuodamas Maskvos M. Gorkio literatūros institute.

Trisdešimt metų jis atidavė profesionaliai žurnalistikai: dvidešimt metų (1949–1969) dirbo savaitraščio „Literatūra ir menas“ redaktoriumi, dešimt metų (1969–1986) – savaitraščio „Gimtasis kraštas“ vyriausiuoju redaktoriumi. Buvo priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Jau išėjęs į užtarnautą poilsį, pensininko duonos nenorėjo valgyti. 1986–1990 m. jis buvo Lietuvos taikos gynimo komiteto pirmininkas.

Ir visą laiką kūrė. Jo eiles dažnai skelbė tuometinė spauda, radijas. Išleido daug eilėraščių rinkinių: „Tėvų žemei“ (1945), „Geras vyras“ (1948), „Su pavasariu“ (1948), „Ir skrenda daina“ (1952), „Su tavim aš kalbu“ (1958), „Prie baltojo Tadžo“ (1958), „Draugystė“ (1960), „Pilnaties ratas“ (1962), „Kodėl daiktai prašneko piktai“ (1964), „Delnai“ (1968), „Ciksi-tiksi“ (1969), „Eisenos“ (1970), „Šarkos švarkas“ (1974), „Vėjo vynas“ (1976), „Rūpestis“ (1979), „Poetai vaikšto žeme“ (1981), „Gyveno storulis“ (1984), „Žemė su puokšte gėlių“ (1986), „Šimtas dėdžių“ (1986), „Artumas“ (1987), „Nosių vagys“ (1995), „Delčios metas“ (1996), „Ave Maria“ (1996), „Katrenai rytui vakarui“ (1999), „Į svečius Liliputijon“ (2001), „Jūron lyjantis lietus“ (2001), „Klounas grojo smuiku“, „Lyriniai etiudai“ (2001), „1 000 ir vienas lašas“ (2003), „Kasdien būties korida“ (2004), „Širdis prapuolus dienų atoluos... “ (2006), „Vakarė grįžta Aušrinė“ (2006), „Posmų gervės“ (2011), parašė poemą „Draugystė“ (1950). Rašė ir kelionių esė. Išleido kelionės po JAV įspūdžių mozaiką „Užatlantės laiškai“ (1974), kelionių po Indiją įspūdžius „Sugrįžimas Indijon“ (1983), apybraižų knygą „Lietuva – broliška žemė“ (1966). 2009 m. išleido įdomią knygą – kelionę per gyvenimą apie laikus, įvykius, žmones, kūrybą. Pavadino šią knygą gana originaliai – „...buvo...“. Kelios jo knygos išėjo rusų, anglų, ukrainiečių kalbomis. Į lietuvių kalbą išvertė A. Puškino, A. Tvardovskio, J. Vinokurovo, I. Abašidzės kūrybos.

Brandos etape V. Reimeris labai vertino Justino Marcinkevičiaus asmenybę ir kūrybą. Žavėjosi jaunų poetų Aido Marčėno, Antano A. Jonyno, Donaldo Kajoko, Rimvydo Stankevičiaus kūryba. Jis buvo ištikimas tradicinei lietuvių poezijos tėkmei, neatsisakęs ir šiuolaikinių formų įtakos, savo eilėse lietė būties, laiko, žmogaus esybės, ryšio su gamta klausimus.

1965 m. V. Reimeriui suteiktas nusipelniusio kultūros veikėjo vardas. 1968 m. už eilėraščių rinkinį „Prie Baltojo Tadžo“ poetui įteikta tarptautinė Džavaharlalio Nehru premija, 1975 m. už eilėraščių rinkinį „Šarkos švarkas“ jam buvo suteikta valstybinė premija. 1977 m. jis tapo „Poezijos pavasario“ laureatu, 1981 m. – Kuršėnų garbės piliečiu.

Lietuvos žurnalistų ir rašytojų šeima neteko talentingo kūrėjo, gero kolegos ir bičiulio.

Vytautas Žeimantas